

Tisdagen den 27 maj

Kl. 19.30

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Energihushållningen, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande nr 30, civilutskottets betänkande nr 28, skatteutskottets betänkande nr 30, försvarsutskottets betänkande nr 15 och utbildningsutskottets betänkande nr 20.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att svara på ett par frågor som herr Helén ställde under debatten. För att inte bryta in i den debattordning som förevar här på eftermiddagen har jag bett herr talmannen att få komma in nu.

Det gäller först frågan om Stålverk 80 och möjligheterna till energibesparing. Det har väckts en motion i den frågan från folkpartiet och herr Helén hade dessförinnan skrivit ett brev till mig som jag inte har besvarat. Jag hade text till ett svar men ansåg att jag skulle kunna ta upp detta i samband med debatten här och kanske ge ett något utförligare besked.

Det är riktigt att utbyggnaden av Stålverk 80 kommer att ske med all rimlig hänsyn till möjligheten att hålla energiförbrukningen nere. Jag skall ge några exempel på detta.

Råjärnet transporteras flytande till syrgasstålverket. Ugnarnas storlek kommer här att ge en gynnsam energibalans. Man kommer att försöka utnyttja avgasvärmnet för produktion av ånga och samla upp den brännbara gasen för annan värme- och kraftproduktion.

Övergången från götvalsning till stränggjutning innebär att en övervärmningsomgång faller bort. Vid stränggjutning förbrukas dessutom långt mindre elektrisk energi än vid götvalsning.

Som bränsle i sinterverket används koksstybb som faller vid koksverket. Från sinterverket kan också betydande mängder värme återvinnas för uppvärmning av lokaler och bandgångar. Även i övrigt kommer försättningarna att ta hand om processvärmnet – t. ex. värmnet i kylvatten – att noggrant utredas.

Vidare är möjligheterna att ta till vara koksgas och masugnsgas av mycket stor ekonomisk betydelse för NJA. Verket syftar i första hand till att ersätta all förbrukning av olja med gas. Även sedan dessa möj-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

ligheter blivit utnyttjade kommer betydande mängder gas att stå till förfogande. Avsikten är att använda återstoden för produktion av elektrisk energi och fjärrvärme. Ett avtal om leveranser av gas till Luleå kommun som bränsle i en hetvattencentral föreligger. Centralen skall tas i drift i slutet av nästa år. NJA förhandlar också med vattenfallsverket om gasleveranser till ett framtida kraftvärmeverk.

Herr talman! En hel del har alltså åtgärdats i den riktning som herr Helén har uttalat sig om i sitt brev liksom man gjort i den föreliggande motionen.

En annan fråga som herr Helén ställde till mig var om Vattenfall hade fått direktiv från regeringen beträffande utsändning av en bok, skriven av professor Gerholm. Naturligtvis inte, skulle jag vilja svara. Men vi har heller inte utfärdat något förbud mot att Vattenfall deltar i den offentliga upplysningen. Vattenfall har en egen informationsavdelning, och det är denna som enligt de upplysningar jag inhämtat har inköpt 50 000 exemplar av Gerholms broschyr "Varför kärnkraft?". Drygt 30 000 exemplar har distribuerats i tjänstekuvert till:

1. Egen personal, pensionärer, ca 14 250.
2. Externa läsare av Vi i Vattenfall, ca 4 750. Vi i Vattenfall är en tidskrift som Vattenfalls informationsavdelning ger ut tio gånger per år.
3. Närboende vid Ringhals och Forsmark, ca 11 750.

Det är i och för sig inte så märkvärdigt att grupperna 1 och 2, egen personal, pensionärer och läsare av Vi i Vattenfall har fått denna skrift. De får, som jag sade, regelbundet personaltidningen, de får vidare verkets årsredovisning och ibland även annan trycksak från Vattenfall. Den tredje gruppen är grannar i Ringhals och Forsmark. Hos Vattenfall har man ansett sig ha skyldighet att någon gång förse dem med tryckt material i anknytning till den verksamhet som förekommer på platsen.

Sedan återstår 19 000 exemplar i Vattenfalls ägo. Dessa skall komma till användning genom utdelning till nyanställda, besökande, studiegrupper i Ringhals och Forsmark samt vid arrangemang, föredrag, debatter och utställningar, anordnade inom verket och för dess egen personal, för inbjudna och runt om i verket.

Vad som dessutom har förekommit är att ett reklamblad har distribuerats i tjänstekuvert. Det har visat sig att i ca 7 000 kuvert av de drygt 30 000 har ett reklamblad om broschyrens vidare försäljning lagts in. Vi har kunnat konstatera att detta reklamblad i stor utsträckning hamnat i kuvert till egen personal, skriver Vattenfall. Iläggningen berodde på ett missförstånd hos förlaget, och man var på Vattenfall ovetande om detta ända tills distributionen var genomförd. Hade man tidigare haft kännedom om det, skulle man naturligtvis ha hindrat iläggningen.

Jag har därmed svarat på den andra fråga som herr Helén tagit upp och ställt till mig. Jag har svarat direkt på frågan i den första delen. Självfallet har inga direktiv utgått från regeringen - vi har ju inte någon sådan centralstyrning. I den andra delen har jag angett Vattenfalls förklaring till utsändandet av skriften.

Låt mig som en tredje punkt här säga till herr Helén att jag beträffande det energiforskningscentrum vid KTH – kungl. tekniska högskolan – som nu har tillkommit och som herr Helén är mycket glad över, gärna vill meddela honom, ifall han inte känner till det, att regeringen medverkade med ett anslag av 200 000 kr. till förprojekteringen av energiforskningscentrum. Vi har alltså hyst ett stort intresse för det, och vi är glada över tillkomsten av detta energiforskningscentrum.

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag får väl tacka för svaret, fastän det här inte var någon interpellationsdebatt!

På en punkt tror jag att jag blev bönhörd nästan över hövan. Jag talade faktiskt inte om det i och för sig värdefulla arbete som skall göras vid kungl. tekniska högskolan, utan jag talade om Vetenskapsakademiens initiativ till ett fristående energiforskningsinstitut i Frescati. Det kommer att helt bekostas av icke-statliga medel. Jag tycker det är synd att staten har missat möjligheten att här ta fram alternativa prognoser och göra alternativa bedömningar, men när man nu har den uppfattningen inom regeringen, att man inte vill satsa på fristående institut, är det trots allt värdefullt att det i Sverige ändå är så högt i tak att det går att få fram både pengar, forskare och en fristående institution för detta ändamål, och det har jag velat hylla Vetenskapsakademien för här.

Beträffande den lilla skriften som Vattenfall hade distribuerat var det ju litet av en lidandes historia. Jag tror att man skulle stå sig bättre när man råkar ut för sådana missöden, om man hade varit generös i andra sammanhang när det gällt att ta fram kvalificerade och värdefulla skrifter, som har en annan och mot den officiella politiken kritisk utgångspunkt. Då skulle i den allmänna debatten folk inte fästa sig så mycket vid administrativa misstag som kan komma att begås, och då skulle dessa misstag inte heller tolkas som ett ganska ensidigt och avsikligt gynnande av den ena sidan i kärnkraftsdebatten.

Men det viktigaste för mig här är naturligtvis svaret angående Stålverk 80 och tillvaratagandet av spillvärmets, och då är det viktigaste för mig inte om jag får det svaret i ett brev eller här i kammaren, utan vad regeringen gör. Jag upplever att regeringen nu med en viss energi har försökt att på ett tidigt stadium i planerna, projekteringen och förarbetena till Stålverk 80 utnyttja möjligheterna för bostadsuppvärmning och annat med spillvärme.

Detta är väsentligt, därför att runt om i landet skapas nu nya bostadsområden nära industrianläggningar. Industriministern har själv understrukt att ca 90 % av de planerade enfamiljshusen skall uppvärmas med el. Då blir det så betydelsefullt att regeringen, Vattenfall och andra statliga verk intensivt arbetar på att pressa ned elberoendet genom användande av spillvärme och mottryckskraft. Detta är alltså en stor och viktig opinionsbildande uppgift som vi bara tillsammans kan lösa.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag är glad över att under det brev som nu inte skickats men som ändå kunde ha sänts hade kunnat stå: Med vänlig hälsning.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! De skattepolitiska frågorna i det energipolitiska problemkomplexet kan synas vara av mindre betydelse med hänsyn till energipolitikens långsiktiga verkningar. Likväl uttrycker de inriktningen i fråga om vem som skall betala kostnaderna. Det är framför allt två frågor, som vi från vänsterpartiet kommunisterna har tagit upp i detta sammanhang, nämligen de föreslagna skattehöjningarna på bensin och olja samt de föreslagna möjligheterna till nedsättning av energiskatten för företag.

Vi har i motionen 2109 framfört kritik mot de höjningar av indirekta skatter som förordades i den överenskommelse om skattepolitiken som träffades mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet. Dessa skattefrågor har behandlats i annat sammanhang, och i dag återstår frågan om skattehöjningen på bensin och olja. Vi har accepterat den föreslagna höjningen av beredskapsavgiften för oljeprodukter, som är avsedd att täcka kostnaderna för lagringsprogrammet. Däremot ställer vi oss kritiska till de föreslagna höjningarna av skatten på bensin och olja. Effekten av sådana höjningar blir höjda bostadskostnader, dyrare arbetsresor och frakter. Erfarenheterna visar att detta drabbar stora grupper med begränsad ekonomisk bärkraft. Om det blir dyrare att bo och att åka till och från jobbet och om priserna stiger på grund av ökade fraktkostnader, så blir detta mest kännbart för dem som har de lägsta inkomsterna.

Mot denna bakgrund är det särskilt anmärkningsvärt med den generositet som visas företagen. Dels föreslås en generell regel för nedsättning av energiskatten för företag, dels föreslås möjligheter för regeringen att medge ytterligare nedsättning för visst företag. Vänsterpartiet kommunisterna har även tidigare vänt sig mot att företagen beviljas sådana lättnader i energibeskattningen. Skälen att godta en sådan ordning är nu ännu mindre. Vi har i vår motion sagt att vi är beredda att finansiera kostnaderna för det energipolitiska programmet men också påpekat att en omläggning av energiskatten på elkraft inte får innebära en betydande merbelastning på hushållen.

Den kanske allvarligaste anmärkningen mot förslaget till nedsättningsregler i fråga om energiskatten för företag är att detta sker samtidigt som energiskatten anges vara ett medel för att främja energisnåla produktionsprocesser. En generell regel om nedsättning av skatten, om den överstiger viss procentsats av produkternas försäljningsvärde, och dessutom rätt för regeringen att medge ytterligare nedsättning för visst företag strider mot tanken att genom energiskatten främja övergång till energisnåla produktionsprocesser.

Det är tydligen så att den allmänna linjen om olika former av subventioner till företagen återigen varit riktninggivande. De som talar om

energibesparing och som därvid tillmäter skatterna stor betydelse har inte förmått komma loss från sin linje om subventioner till företagen. För detta är regeringen och de borgerliga partierna gemensamt ansvariga. Helt logiskt har också moderaterna önskat gå ännu längre i lättnader för företagen och reserverat sig i skatteutskottet för en sådan linje.

Skatteutskottet avstyrker vpk-yrkandena med motiveringarna dels att avslag på höjningen av energiskatten på olja och bensin skulle medföra inkomstbortfall jämfört med propositionens förslag, dels att de i propositionen föreslagna nedsättningsreglerna för industrin innebär en rimlig avvägning av skattebelastningen. Det är möjligt att utskottet finner det rimligt med ökad belastning på vanliga inkomsttagares levnadsomkostnader samtidigt med särskilda regler för lättnader för företagen. Vänsterpartiet kommunisterna kan inte finna detta rimligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 2109, punkterna 4 och 5, som berör skattesatserna för energiskatt på bensin och olja samt reduceringsreglerna för industrin.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vid behandlingen av propositionen 92 rörande den stora skatteomläggningen enades utskottet om att uppskjuta den del av propositionen som berörde energiskatten så att den delen kunde behandlas i samband med övriga energifrågor, vilket alltså sker i dag. I princip har dock skatteutskottet för sin del redan tagit ställning och godkänt de skattehöjningar som i propositionen 92 föreslagits på energin därför att dessa skatter var behövliga för att totalfinansiera den skatteomläggning som riksdagen för någon månad sedan beslutade om.

Det är bl. a. mot den bakgrunden som skatteutskottet nu inte tar upp något större resonemang om moderaternas motion, i vilken krävs att den planerade skattehöjningen skall inskränkas till att den utgående procentsatsen höjs från 10 till 15 %. Moderatmotionens förslag liksom förslaget om en annan begränsningsregel för industrin skulle innebära ett stort skattebortfall jämfört med propositionens förslag, och detta skulle skapa ännu ett hål i statens budget som måste täckas med lån.

Samma sak kan sägas beträffande motionen från vänsterpartiet kommunisterna, i vilken yrkas avslag på skattehöjningarna för olja och bensin. Då riksdagen redan avvisat vpk:s förslag om alternativa inkomstkällor, skulle ett bifall till motionen få samma konsekvenser som förslaget från moderata samlingspartiet, och det lilla som skulle komma in genom att man inte vill ha några begränsningsregler nu skulle inte förslå långt i det hål som uppstår.

Från skatteutskottets synpunkt har alltså frågan om statens inkomster tillmätts stor betydelse, men det skall samtidigt understrykas att den fördyring av energin som sker genom skattehöjningarna också har ansetts vara ett incitament för besparingar på området.

Utskottet vill inte göra gällande att den utformning som energibeskattningen får om propositionens och utskottets förslag genomförs är

den absolut riktiga. Jag tror knappast att reservanterna heller vill svära på att deras förslag är det absolut riktiga.

Då departementschefen nu har aviserat en utredning – han föreslår att den skall tillsättas för att utreda bl. a. hur olika skatter på energin skall utformas för att få den styrande effekt som eftersträvas – anser utskottsmajoriteten att man för dagen mycket väl kan acceptera det förslag som föreligger i propositionen. Utskottet har den bestämda uppfattningen att det är nödvändigt att försöka styra energiåtgången, och utskottet vill ingalunda utesluta beskattningen från styrningsmedlen. Man kan möjligen säga att det som nu föreslås bli genomfört i någon mån kan betraktas som ett provisorium i avvaktan på det förväntade utredningsresultatet.

Det system som vi i dag har för energiskatt är inte helt rättvist, och jag syftar då framför allt på elskatten, vilken ju är det område där de flesta meningsskiljaktigheterna finns i utskottet. Genom att skatten uttas som en procentuell skatt på elräkningen betalar alltså de minst i skatt som f. ö. har de minsta elkostnaderna. Och då taxorna är så olika som de i dag är så är också skattebelastningen väldigt olika för olika konsumenter. Utskottet anser därför att en övergång till en styckeskatt är en rimlig åtgärd, då den innebär att skattebelastningen blir lika per använd energimängd, oberoende av vilka priser i övrigt som elströmmen betingar.

Utskottet är medvetet om att energiförbrukningen är olika vid olika tider på dygnet och att det framför allt från investeringssynpunkt är värdefullt att kraftverken utnyttjas fullt ut såväl dag som natt. Utskottsmajoriteten är dock inte helt övertygad om att förbrukningen ovillkorligen skall styras med skatter, utan menar att det snarast borde ske genom taxesättningen.

Skulle det ändå visa sig att det inte går att utjämna elförbrukningen över dygnets alla timmar bara genom taxesättningar, så bör den omtalade utredningen, enligt utskottets mening, snarast föreslå åtgärder även på beskattningsområdet, men utskottet är inte berett att på det underlag som nu föreligger föreslå differentierade skatter för nattström eller ackumulerande elvärme liksom heller inte för mottryckskraften. Utskottet delar givetvis den uppfattning som är allmänt rådande, dvs. att den utveckling som är på gång inom det här området med tillvaratagande av kraftverkens kapacitet dygnets alla timmar är den riktiga och måste uppmuntras. Det troliga är dock att nattaxorna nu utformats just med hänsyn till den låga elskatten genom procentuttaget, och utskottet håller inte för otroligt att andra avvägningar kan göras när elskatten blir relativt dyrare för den kraft som uttas på natten.

Herr Magnusson i Borås har tagit upp frågan om den energikrävande industrins skatter. Genom de begränsningsregler som hittills gällt för ifrågavarande industrier har dessa haft en mycket lag skatt på varje kilowattimme som använts. När nu begränsningsregeln höjs från 1 till 3 % av saluttillverkningsvärdet är det klart att vissa industrier får en kraftig skattehöjning utan att dessa därför betalar någon högre skatt än andra

företag. Man kan alltså inte säga att någon orättvisa begås mot någon när begränsningsregeln nu kommer att ändras. Skatteskärpningen för industrin blir kraftigare än för den privata konsumtionen, men man skall samtidigt ha klart för sig att detta är en produktionsfaktorsskatt, som är avdragsgill vid inkomstbeskattningen och som dessutom är en övervälringskatt som i sista hand får betalas av konsumenten. Så är ju inte förhållandet för de enskilda hushållen; de kan knappast vältra över på någon annan. Från rättvisesynpunkt är det alltså svårt att komma med några invändningar mot att skattesatsen i princip blir lika för alla.

Herr Magnusson har som exempel tagit upp fall där en svensk industri knappast kan övervältra skatten på andra och där risk kan föreligga att konkurrensen utifrån blir för svår. Skulle några sådana speciella besvärigheter uppstå för någon industri, finns ju också kvar en dispensregel t. v., enligt vilken regeringen kan medge ett lägre uttag än det generella. Utskottet är inte särskilt intresserat av dispenser, men i valet mellan dessa och att hålla en generell lägre skatt har ändå utskottet svårt dispenserna.

Beträffande det särskilda yttrande som fogats till utskottets betänkande vill jag bara anföra att utskottet förutsätter att berörda utredningar läser vad utskottet skriver och uttalar om deras arbete, varför vi enligt gammal tradition i utskottet inte har skickat i väg något brev till dem med de motioner som berör arbetet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 i dess helhet.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg säger att det inte finns någon garanti för att det ena eller andra systemet är det rätta, och det kan väl ligga en hel del i detta. Men faktum är att det system som vi har förordat när det gäller elbeskattningen i alla fall är det som vi har provat hitintills. Däremot är det system som propositionen nu har föreslagit, nämligen stycketalsbeskattning, helt oprövat. Jag har varnat för att det inte finns någon som helst utredning av verkningarna. Därför har jag sagt att det antagligen kommer att få mycket allvarliga verkningar för en hel del av våra olika näringsgrenar. Herr Wärnberg hänvisar till en utredning. Jag tycker att det hade varit klokare att vänta med att ändra det här systemet till dess utredningen hade varit färdig.

Vad sedan gäller beskattningens höjd – särskilt vad avser nattaxorna – har vi i vår motion och även i reservationen påpekat att det inte är bra att man har ett system som gör att man minskar intresset för att använda nattaxan och magasinera energin för att sedan använda den på dagen. Herr Wärnberg säger att man får försöka reglera det genom prissättningen och på det viset neutralisera den hårda beskattning som läggs på nattförbrukningen. Det är möjligt – men det skulle förvåna mig – att man redan tidigare har satt en så hög taxa för nattströmmen att man skulle kunna ha möjligheter att sänka det priset, med bevarande

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

av ordentliga ekonomiska kalkyler. Det är näppeligen troligt. Men vi får se vad som händer.

Vidare hänvisar herr Wärnberg till att de företag som kommer att drabbas alldeles speciellt hårt kan begära dispens. Vi får se i vilken mån man kommer att lyckas med det. Jag tror att det i alla fall kommer att åstadkomma en mängd oreda och besvär, och det hade varit bättre att i stället ta ett system som vi föreslagit. Då hade man inte behövt vidta så drastiska åtgärder att flera näringar skall behöva få dispens.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att utskottet inte utförligt diskuterat vpk-motionen, men jag har också en känsla av att utskottets argument anpassas till den ståndpunkt man intar. Har man intagit ståndpunkten att skatten på bensin och olja skall höjas får inkomstbortfallet duga som argument för att avstyrka den motion som går emot höjningarna. Har man däremot intagit ståndpunkten att företagen skall beviljas lättnader i energibeskattningen måste man naturligtvis hitta något annat än inkomstbortfall, och då får balans i beskattningen bli argumentet.

Jag skall inte diskutera storleksordningen på det inkomstbortfall som skulle uppstå om man inte höjer elskatten, men jag vill erinra om – vilket också herr Wärnberg påpekade – att vårt förslag ingick i ett skattealternativ som vi presenterade till Haga II-uppgörelsen. Det förhållandet att frågorna behandlas i två olika omgångar ändrar ingenting i sak. Låt mig säga att man inte gärna kan peka på inkomstbortfallet i det ena avseendet och förtiga det i det andra. Det blir nämligen också inkomstbortfall genom de lättnader man ämnar ge företagen. Det är också, som jag påpekat, ologiskt – vilket varken utskottet eller herr Wärnberg går närmare in på – att införa lättnader i energibeskattningen för industrin samtidigt som man hävdar att energiförbrukningen skall nedbringas just med energiskatten som medel. De som har energislukande produktion skall få lättnader för att kunna fortsätta att sluka energi – det är konsekvensen av regeringens och skatteutskottets ställningstaganden. Reglerna om skattelättnader för företagen måste också innebära inkomstbortfall för statskassan. Det skall man då kompensera genom att bostadskostnader, arbetsresor och frakter blir dyrare. Det är en något märklig fördelningspolitik som bedrivs.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gamla beprövade system som nu tillämpas och som berördes av herr Magnusson i Borås är inte så särskilt bra. Den som i dag betalar elkraft enligt en taxa innebärande 10 öre/kWh får i dag erlägga 1 öre/kWh i skatt. Enligt herr Magnussons förslag skulle samma förbrukare i stället få betala 1,5 öre i skatt. Den som betalar enligt en taxa på bara 7 öre/kWh får nu en skatt på 0,7 öre/kWh. Förhållandena är alltså i dag högst orättvisa. De som redan förut har en billig ström kommer undan med en lägre skatt än de som får betala enligt en hög taxa.

Jag tycker att det är en gård av rättvisa att man tar ut en styckeskatt, grundad på det antal kilowattimmar som förbrukas.

Vidare frågar herr Magnusson: Varför inte använda det system som vi har? Ja, herr Magnusson föreslår själv en ökning från 10 till 15 % och en höjning av procentsatsen i begränsningsregeln till 2 från 1 %. Herr Magnusson vill alltså inte behålla systemet helt oförändrat, åtminstone inte vad gäller uttagsprocenten. Jag hävdar att de system som föreslås i propositionen är bättre än det gamla, även om jag inte vet om vi hamnat rätt till 100 %.

Till herr Berndtson vill jag säga att jag tror att han fattat fel, om han menar att det nu framlagda förslaget skulle medföra lättnader för företagen. Herr Magnusson har alldeles rätt i att det innebär väldiga skärpningar för företagen. Men medan herr Magnusson vill ha lättnader vill herr Berndtson att vi skall skärpa bestämmelserna ytterligare och slopa alla de begränsningsregler som nu är införda. Men dessa begränsningsregler kommer att i pengar betyda oerhört litet jämfört med det slopande av skatten på olja och bensin som herr Berndtson förespråkar. Vårt förslag innebär alltså i betydligt större utsträckning en skärpning av energiskatten för företagen än en skärpning av denna för hushållen.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Det av herr Wärnberg anförda exemplet var helt korrekt. Det är riktigt att skatten slår något olika. Men när det gäller dagströmmen är det inte särskilt stora variationer i prissättningen. Det är kanske rimligt att exempelvis företag som använder stora mängder ström får den något billigare. Det har alltid varit så, och det är väl ganska naturligt att det är någon skillnad i prissättningen i det avscendet.

Men det allvarliga i det nu framlagda förslaget gäller nattströmmen. Medan man förut kanske hade en taxa för dagströmmen på 10 öre mot en taxa för nattströmmen på 3 öre höjer man nu beskattningen på nattströmmen från 0,3 öre till 2 öre/kWh. Det är detta som vi har reagerat mot. Om man i större utsträckning stimulerar till tillvaratagande av nattströmmen, så att denna kan utnyttjas till fullo, skulle man enligt expertisen kunna spara in ett par aggregat fram till 1985, vilket skulle vara ytterligt värdefullt.

Det är vidare naturligtvis riktigt att även vårt system kommer att leda till högre skatter. Med hänsyn till problemet med energiförsörjningen har vi dock accepterat en skattehöjning över hela fältet, inte bara för olja och bensin utan också för elenergin. Men vi är rädda för verkningarna av att tillämpa ett system som är helt oprövat. Det kan få allvarliga konsekvenser på de områden som jag redan tidigare åberopat.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wärnberg säger att det inte blir några större lättnader för företagen. Det beror naturligtvis på vad man jämför med. Jag vill erinra om att den tillfälliga nedsättningen av energiskatten för industrin

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

slopades så sent som förra året men att man nu är beredd att föreslå en generell nedsättning av energiskatten plus särskilda möjligheter för regeringen att gå ännu längre. Detta kan inte ses annat än som subventioner till företagen.

Vidare, herr Wårnberg, får ändå statens inkomster av bensin- och oljebeskattningen till stor del betalas av vanliga inkomstagare medan lättnaderna för företagen gynnar grupper, som sannerligen inte har det svårast i samhället. För hushållen gäller inga regler om lättnader i beskattningen, men så är däremot fallet för företagen.

Herr WÅRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att nattströmmen kanske kostar 3-4 öre i dag och dagströmmen 9-10 öre. Men vad är det som säger att den relationen är den riktiga företagsekonomiskt sett? Det kan mycket väl vara så att företagen satt taxan just med hänsyn till att skatten blir så ringa på nattströmmen. Om skatten blir högre, kanske man kan sänka nattströmspriset eller höja dagströmspriset, vad vet jag.

Det finns alltså inga möjligheter att säga att den avvägning som i dag är gjord är den absolut riktiga. Jag tror den är riktig med dagens utgångsläge, men om skatten ändras, kan säkert också taxorna ändras. Vi är inte klara på den punkten ännu, men det är möjligt att det skall vara så.

Till herr Berndtson kan jag väl säga att jag inte alls är säker på att det är företagsvinsten som kommer att betala den högre skatten på energin för företagens del. Det är en övervältringsskatt. Det kan mycket väl hända att konsumenten får betala också den skatten. Det vet vi inte så mycket om.

Om däremot den utländska konkurrensen blir för svår för ett företag som då inte kan övervältra denna avgift, då skall dispensreglerna få träda till, t. ex. för att förhindra arbetslöshet.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Regeringen och moderaterna föreslår att Sverige skall fortsätta utbyggnaden av kärnkraften, trots att en majoritet av Sveriges folk inte vill det. Opinionsundersökningar visar med stor samstämmighet att den ställning till kärnkraften som socialdemokraterna, moderaterna och folkpartiet har tagit inte har folket bakom sig. Om socialdemokraterna och moderaterna får igenom sin vilja här i dag, fruktar jag att många kommer att ifrågasätta den representativa demokratin. Vilka är det egentligen majoriteten av riksdagsledamöterna är representanter för? Den senaste Sifo-undersökningen visar att bara 9 % i Sverige är villiga att acceptera 13 aggregat.

Riksdagen sade den 15 maj 1973 att man saknade tillräckligt underlag

för ett bestämt ställningstagande i kärnkraftsfrågan. Man bedömde den kritik som framförts mot satsningen på kärnenergin som så allvarlig, att den "tills vägande motbevisning kunnat förebringas eller tills tekniken vidareutvecklats inte får förbigås". (NU 1973:49, s. 19.) Inte på någon enda punkt har riksdagen kunnat få lugnande besked. Tvärtom har problemen visat sig allvarligare och mer svårösta än man befarade 1973. Ändå föreslår regeringen och får stöd av moderaterna att kärnkrafts-satsningen skall fortsätta. Man måste också konstatera att det nya, allsidiga beslutsunderlag, som riksdagen begärde före sitt ställningstagande till kärnkraftens framtid i vårt land, inte har tagits fram av regeringen. Allt tyder på att regeringen inte vill undersöka hur vår energiförsörjning skulle kunna klaras utan kärnkraft. Man har redan bundit sig, trots allt tal om motsatsen, och ser nu till att alla fakta som tas fram och alla slutsatser som dras förutsätter att kärnkraften skall byggas ut. Representanter för centern och folkpartiet har upprepade gånger begärt att resurser skulle ställas till förfogande för människor som kunde och ville visa hur en energiförsörjning utan kärnkraft och utan ökad oljeimport skulle kunna se ut. Detta har inte skett. Regeringen har lyssnat några timmar på föredragningar från alternativsökare, men utan att ge rimliga möjligheter i form av pengar och tid, att ta fram väl underbyggda förslag. Sedan klagar man över att det inte finns så mycket konkret att ta fasta på! Regeringen omger sig med kärnkraftsinställda rådgivare och låter bara garanterat trogna kärnkraftsanshängare bli tongivande i offentliga utredningar. Alternativ utreds inte.

I statsverkspropositionen 1973 säger industriministern: "Den statliga energipolitiken inriktas i hög grad på att främja införandet av kärnkraften." Denna målsättning tycks vara oförändrad. Trots riksdagsbeslutet om en avvaktande inställning fortsätter statens vattenfallsverk, refererat bl. a. i statsverkspropositionen 1974, att frankt påstå att kärnkraften är en förutsättning för att vår energiförsörjning skall klaras. Detta statliga verk bedriver en omfattande propaganda, deltar i internationella påtryckningsgrupper för att befrämja kärnkraft, skickar propagandaböcker i tjänstebrev osv.

Energiutredningen räknar i samtliga prognosalternativ med kärnkraften. Riksdagen har begärt att energiutredningen skulle undersöka ett nolltillväxtalternativ. Så har inte skett. Man säger att problemen kring detta är mycket svårbedömda, sammansatta och värderingsberoende, och vägrar ta upp frågan. Det är förbluffande naivt att man inte har klart för sig att också utredarnas egen uppfattning om behovet av ständigt ökad energikonsumtion är värderingsberoende. Man tycks tro att de egna värderingarna är någon sorts objektiv sanning. Som jag återkommer till senare skall vi se att den framtid energiutredningen räknar med långt ifrån bedöms som önskvärd av alla.

Energiutredningen, som på kort tid tagit fram omfattande och mycket värdefullt material, föreslår samma oproportionerliga övervikt för kärnkraften när det gäller forskning, som länge varit rådande. Det

är intressant att konstatera att utredningens majoritet här består av en minoritet av parlamentarikerna tillsammans med tekniker och administratörer. Centern och folkpartiet har infämnat reservation.

Det beslutsunderlag som riksdagen nu har, när vi skall ta ställning till kärnkraftens framtid i vårt land, är alltså bristfälligt. En alternativ energiförsörjning utan kärnkraft och utan ökad oljeimport har inte utretts. Ändå är det tydligt att majoriteten av vårt folk vill undvika kärnkraften. Dess nackdelar blir alltmer uppenbara. Jag tänker här bara ta upp en.

Det finns en ofrånkomlig koppling mellan kärnkraft och kärnvapen. Hannes Alfvén har länge enträget varnat för detta både i vårt land och i uppmärksammade internationella sammanhang. Stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut – SIPRI – har i sina skrifter klarlagt de ökade svårigheterna att hindra kärnvapenspridning, när kärnkraften byggs ut i världen. SIPRI ifrågasätter också att en effektiv kontroll av detta utomordentligt farliga material är möjlig med bibehållande av en öppen, demokratisk stat. SIPRI ifrågasätter framtiden för demokratin i vårt land. Bo Melanders och Peter Watkins skakande TV-pjäsa Fällan visar en inte otänkbar framtid i ett kärnkraftssamhälle. Vad kommer en ökad internationell övervakning att betyda konkret? Blir det ett allt starkare behov av att kontrollera medborgarna när vi skapar alltmer koncentrerat farliga möjligheter till terror och utpressning?

Regeringen tar mycket lätt på dessa problem i propositionen. Man talar för att problemet måste lösas internationellt och att Sverige skall fortsätta att verka för ökad internationell kontroll av klyvbart material och för nedrustning. Men alla vet ju, efter år av skickligt arbete av några av våra mest framstående förhandlare, att utsikterna att lösa dessa problem med heltäckande internationella överenskommelser är skrämmande små. Är det inte troligare att ett lands goda exempel skulle vara effektivare? När det nu övertygande kan visas att risken för kärnvapenkrig blir allt större ju mer kärnkraften förser världen med möjlighet att tillverka bombbränsle, skulle ett avståndstagande från kärnkraften i vårt land ge Sveriges röst en helt annan tyngd i nedrustningssammanhang.

Rörelsen mot kärnkraften växer i hela världen. USA och Japan skär ned sitt utbyggnadsprogram. I Frankrike protesterar forskare, och opinionsundersökningar visar där en stor tveksamhet inför kärnkraften. I Tyskland har man en "almstrid" i Wühl, där ett område som var avsett för kärnkraftverk hålles ockuperat. I Österrike och Californien överväger man folkomröstning. Norska och finska fysiker och fackföreningsledare i Australien uppmanar till kärnkraftsstopp. Om Sverige bestämde sig för att hoppa över kärnkraftsepoken och visade att vår energiförsörjning kunde klaras genom bättre tillvaratagande av energin och en målmedveten satsning på de kontinuerliga energikällorna, då har vi stora möjligheter att hjälpa till att ge den växande opinionen mot kärnkraft världen över den trovärdighet som behövs för att stoppa atomkraften globalt.

Jag vill nu ställa en direkt fråga till industriminister Johansson.

När det gäller bedömningen av hur stor risken är för större haverier

menar statsministern i propositionen att de sannolikhetsberäkningar som gjorts trots allt bara är kalkyler och att bara erfarenheten kan ge säkrare besked. Jag vill helt instämma i detta resonemang, även om jag drar andra slutsatser av det än statsministern. Även om man teoretiskt anser sig kunna beräkna hur liten sannolikheten är att en stor olycka skall inträffa, så kan man aldrig göra en sådan beräkning heltäckande. Det är just de helt irrationella faktorerna som man inte kunnat i sin fantasi förutsäga och alltså inte kunnat ta hänsyn till i beräkningarna som kan komma att utlösa en stor olycka – t. ex. stearinljuset som startade eldsvådan vid kärnkraftsstationen i USA. Sabotage och terroristdåd låter sig inte heller sannolikhetsberäknas.

Däremot borde man kunna få besked av sakkunniga om hur farligt det radioaktiva utsläpp är som skulle kunna inträffa vid en stor olyckshändelse. Vilken verkan skulle en maximalt tänkbar olycka kunna få? Här tycks nu det fatala ha inträffat att regeringen missletts i sina slutsatser från olika utredningar. Nödkylningsexperten vid AB Atomenergi Björn Kjellström undrar i en artikel i Dagens Nyheter den 24 maj om regeringen varit medveten om att Rasmussenutredningen – den amerikanska motsvarigheten till vår egen närförläggningens utredning – räknar med betydligt antal större dödsoffer och på större avstånd än vad närförläggningens utredningen har tolkats göra. Näringsutskottet säger på s. 43 i betänkandet nr 30:

”Risken för större haverier bedöms i de utredningar som industriministern stöder sig på såsom utomordentligt liten. Även en mycket svår – och alltså synnerligen osannolik – olycka medför endast i kraftverkets omedelbara närhet större skador på människor och djur.”

Propositionen anger 3 km från kraftstationen som längst avstånd för dödsolyckor. Enligt Björn Kjellströms tolkning av Rasmussenrapporten får man räkna med akuta dödsfall ända upp till 3 mil från kärnkraftsstationen. Det innebär att Köpenhamn ligger i farozonen för Barsebäck. Björn Gillberg och den amerikanske biofysikern Arthur Tamplin, vilken i tolv år innehaft en ledande befattning vid den amerikanska atomenergikommissionen, har kommit fram till att en reaktor belägen 2 mil söder om Stockholm vid ett maximalt haveri skulle kunna leda till 50 500 akuta dödsfall. Detta har man räknat fram genom att tillämpa Rasmussenrapportens siffror på närförläggningens utredningens material.

Civilingenjörförbundets remissyttrande över närförläggningens utredningens betänkande citeras av Björn Kjellström. Förbundet menar att riskerna för olyckor med allvarliga konsekvenser inte f. n. kan bedömas vara så små att de kan negligeras och säger: ”Detta talar mot en utbyggnad av kärnkraften. Närförläggningar kan inte accepteras. Barsebäckverket, som inte definieras som närförläggning men dock ligger nära storstadsområden, är från denna synpunkt en tvivelaktig anläggning.”

Jag vill nu vända mig direkt till industriministern: Det är väsentligt att industriministern här klargör om propositionens slutsats, att de nuvarande kärnkraftverkens placering innebär en betryggande säkerhet för

omgivningen, vilar på en missuppfattning om hur stor olycka som skulle kunna inträffa. Eller godtar regeringen risken att tusentals akuta dödsfall på ett avstånd av 3 mil från kärnkraftverk skulle kunna inträffa?

Det brukar talas om prestigeförlust när politiker ändrar sig. Jag har aldrig kunnat förstå att det skulle vara en skam att ändra uppfattning, om nya fakta kommer fram som ändrar grunden för ens ställningstagande. Regeringen, som genom atomenergilagen är den som ansvarar för tillstånd till atomanläggningar, har självfallet möjlighet att avbryta det pågående utbyggnadsprogrammet. Jag är övertygad om att det skulle hälsas med respekt och glädje av en stor majoritet av vårt folk om regeringen bestämde sig för att göra detta.

Det märkvärdiga har ju nämligen inträffat att trots att alla resurser finns på kärnkraftsanhängarnas sida, trots att de förlänats den prestige och trovärdighet som offentliga utredningar fortfarande har i vida kretsar i vårt land, så vill en majoritet av Sveriges folk inte ha kärnkraften, att döma av olika helt samstämmiga undersökningar. Många människor har studerat energiproblemet i studiecirklar och säger sig vara villiga till stora förändringar i sitt sätt att leva för att slippa en energiförsörjning som medför så stora risker för nu levande och kommande generationer.

Hans Lohmann skriver i Svenska Dagbladet den 3 maj följande:

”Människan är till sin natur aktiv och solidarisk, om hon inte hindras. Hon vill bli tagen i anspråk. Vill kunna visa sin förmåga till socialt ansvar och kärlek. När äntligen skall somliga politiker revidera sin överkliga människosyn?”

Jag tror att många politiker underskattar människans olust inför vår nuvarande strävan att försöka få det allt bekvämare, med allt större materiellt välstånd och allt fler ”leksaker” i form av dyrbar sportutrustning, videogramapparater med ny underhållning etc. Många människor känner en förtvivlan inför de skriande orättvisorna i världen och vill att politikerna skall ta itu med hela detta problemkomplex och göra det möjligt för oss alla att leva med globalt ansvar. Många människor har också slutat känna någon glädje inför de mål för samhällsutvecklingen som framföres som övergripande för vårt land: snabb ekonomisk tillväxt och ökad välfärd. Många känner sig lurade. Dessutom har man upptäckt att förändringarna i samhället inte ger den utlovade standardhöjningen.

Sten Lindeberg skriver i en ännu inte publicerad bok, och här återkommer jag till de värderingar som energiprognosutredningen tydligen tror är så allmänt omfattade att de inte behöver redovisas som värderingar:

”Med utgångspunkt från EPU finner vi alltså att i jämförelse med i dag skall företagen år 2000 producera 3–5 gånger så mycket ur gruvorna, 3 gånger mer aluminium, 4–6 gånger mera baspaster, minst 4 gånger mera stål, ta ut ständigt större mängder virke ur skogen ---. Vi skall vidare flyga 5 gånger så mycket år 2000, äga dubbelt så många bilar per capita, ha fördubblad värmestandard i våra fritidshus (som då är 60 % fler) osv.

Dessa förhållanden som rör den materiella samhällsutvecklingen berörs

emellertid inte med ett ord i energipropositionen. Där talas i stället om övergripande samhällsmål, om energikrävande aktiviteter som sjuk- och äldreomsorg, förbättringar av yttre miljö och arbetsmiljö osv. I realiteten kommer dock sannolikt en allt större del av varje ökning i materiell konsumtion och energikonsumtion att uppslukas av själva strukturomvandlingen i samhället, och denna omvandling styrs av storföretagen och av regeringens syn på samhällets utveckling. Som vi sett verkar det inte troligt att särskilt mycket blir över för en verklig standardhöjning för landets innevånare. Det är alltså inte ens så att energin behövs därför att, som det sagts, den mänskliga naturen är inriktad på ständig strävan mot hög standard, bättre inkomster. Flera opinionsundersökningar visar som nämnts att svenskarna gärna ser en långsammare materiell standardtillväxt. Det får de troligen, men det beror snarare på just den resursslukande strukturomvandlingen, där allt mer energi plöjs ned. Den industriella tillväxten skall alltså förtgå som hittills. Det betyder fortsatta strukturrationaliseringar, avfolkning av glesbygderna, ökad stordrift, skiftjobb, specialisering och utslagning på arbetsplatserna.”

Är det en sådan framtid vi vill ha? Centerns energiprogram visar en annan väg. Vi föreslår inte, som statsministern har påstått här i dag, att man nu skall besluta om fem kärnkraftverk. De fem kraftverken är redan beslutade, trots att centern då reserverade sig. Vad vi föreslår är en beredskapsplan för att de skall avvecklas. Centern vill – och det är det viktigaste, som man nog samt undviker att ta upp i debatten – förhindra att mer pengar läggs ner på kärnkraften och i stället låta detta kapital göra det lättare för individerna, kommunerna och industrin att hushålla med energi, dvs. investera i olika energisparande åtgärder och låta en del av kapitalet användas för att redan nu utveckla och ställa in samhället efter de energikällor som kan fungera också för framtiden, nämligen de som ständigt återskapas, de kontinuerliga, kretsloppsresurserna eller vad man kallar dem, som alla drivs av det ständiga solflödet.

Trots att inga officiella utredningar ordentligt har undersökt vilka möjligheter som finns att inrätta energiförsörjningen på detta sätt kan man genom att entusiastiska och kunniga personer mer eller mindre på fritid har sammanställt olika material från vederhäftigt håll sluta sig till att vi har goda möjligheter att klara vår energiförsörjning utan kärnkraft och utan att öka oljeimporten, och detta med en ca fyraprocentig ökningstakt inom industrin. Stora besparingsmöjligheter finns inom lokal-komfortområdet som civilutskottet ansvarar för. Jag vill här bara nämna ett enda exempel. I Uppsala har en familj, Mats och Eva Wolgast, byggt ett hus som är ett under av komfort och kvalitet, där boendekostnaderna beräknas bli hälften av motsvarande kostnader för ett konventionellt byggt hus och där hela värmebehovet klaras med 10 % av normal energitillförsel!

I industrin gör det faktum att energin varit förhållandevis billig under lång tid att det finns mycket energi att ta till vara som nu blir spillvärme. Allteftersom energin globalt blir dyrare, måste det innebära konkurrens-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

fördelar för svensk industri att ekonomiskt stimuleras att nu se om sitt hus. Propositionen är inne på dessa tankegångar, men alltför halvhjärtat. Dessutom, om man samtidigt bygger ut energiproduktionen och på känt Vattenfallssätt ser till att den egna elkraften säljs till ett pris som konkurrerar ut andra lösningar, så kommer kanske ökad energikonsumtion i det gamla mönstret att te sig ekonomiskt fördelaktigare. Fortsätter man att satsa miljarder på kärnkraften – det hjälper inte om detta nu kallas en försiktig satsning – kommer det inte att bli intressant för industrin att spara mer målmedvetet. Vi måste medvetet välja energisystem. Det är omöjligt att både satsa miljarder på en energiproduktion centralt och på uppbyggnad av ett distributionssystem och en organisation som passar för den storskaliga centraliserade kärnkraften och att samtidigt investera stora belopp i energihushållning och i många mindre decentraliserade energikällor som behöver ett delvis annat distributionssystem och en annan organisation. Regeringen, stödd av moderaterna, vill nu få oss att välja kärnkraften. I elutredningens direktiv blir avsikten fullt klar. Man talar där om hur de monopolistiska dragen inom kraftproduktionen kommer att förstärkas genom kärnkraftens utpräglade storleksekonomi, hur överföringsnätet måste byggas om för att kunna ta upp så stora effekter etc., och man lägger nu fram förslag som skall ändra organisationen så att den passar detta energisystem. I reservationen 18 begär centern en utredning och förslag till organisation av eldistribution och energiproduktion anpassad för energihushållning och energiproduktion huvudsakligen genom de kontinuerliga energikällorna, också sådana som innebär produktion i liten skala. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 18.

Om vi lägger upp vår energiförsörjning så som centern föreslår, kommer vi också att kunna på ett uppbyggande sätt delta i det ömsesidiga utvecklingsarbetet på jorden med vår teknik. Bara en ekologiskt riktig, resursuppbyggande teknik är värd att spridas över jorden. Mycket i vår nuvarande teknik bryter ned och förstör.

Världens uppdelning i fattiga och rika länder är antagligen för framtiden betydelsefullare än polariseringen öst–väst. Den industrialiserade världen med en resursuttömmande teknik och ett glupande råvarubegär håller de forna kolonialländerna kvar i beroende och orättfärdiga strukturer. De rika staterna börjar nu sluta sig samman för att försvara sina privilegier gentemot försöken i de beroende staterna att hävda sina intressen. På vilken sida står Sverige? Tänker vi försvara vårt slösaktiga sätt att leva på andra länders bekostnad eller tänker vi ändra vår inre struktur så att vi alla kan leva ett gott liv på de villkor som naturen och den globala rättvisan ställer?

Det räcker inte att, som den nytillsatta arbetsgruppen för råvaror vid näringspolitiska rådet fått till uppgift, fundera ut hur vår industri skall kunna tillförsäkras en jämn och tryggad försörjning med råvaror. Vi måste vara villiga att ändra våra produktionsmetoder så att vi hushållar med begränsade råvaror och så att återanvändning blir regel samt så att de

flesta av våra materiella behov kan tillgodoses med sådana råvaror som ständigt förnyas inom de ramar som den ekologiska balansen tillåter. Det kommer att innebära en ny sorts strukturrationalisering som är förnuftig med tanke på den biologiska och fysiska verkligheten.

Centern har sedan 1972 årligen återkommit med förslag om en utredning som skulle dra upp riktlinjerna för den framtida resursanvändningen. Inte minst viktigt för denna utredning blir det med en grundläggande målsättningsanalys av vårt samhälles resursanspråk i globalt perspektiv. I motionen 1595 skisseras några tänkbara styrmöjligheter för en rättvis global hushållning. Energipolitiken hör ihop med hela resurs-hushållningen. Därför känns det riktigt att få avsluta det här anförandet med att yrka bifall till reservationen 64 i näringsutskottets betänkande nr 30.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Så här när den 20:e talaren gjort sitt inlägg återstår mer att kommentera och kanske att lägga till en del synpunkter än att utförligt försöka granska och analysera de olika alternativ som föreligger.

Först vill jag bara som en kommentar till den tidigare debatten om energiskattens utformning konstatera att det varit olyckligt att den nu höjda skatten kommit att grundas på fiskala motiv och inte primärt energipolitiska motiv. Där kan man rikta kritik mot socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet. Detta har redan herr Magnusson i Borås berört, och jag skall inte gå in närmare på det. Jag vill bara ta fasta på vad herr Wårnberg sade att detta är ett problem, framför allt när det gäller priset för elkraften på natten. Om man utnyttjar det överskott på elkraft som finns på nätterna kan man sänka priset för nattelkraften. Om man sätter det priset i rimlig relation till de övriga energipriserna kan man dessutom minska behovet av kapacitetsutbyggnad. Det borde inte minst fru Hambræus ta fasta på. Jag hoppas att herr Wårnbergs uttalande skall leda till att man inom departementet ser över den här frågan så att man får en rimlig struktur och inte stänger ute alla de försök till ackumulering och minskade krav på toppkraft som faktiskt förelegat hittills.

Herr talman! Det beslut vi skall fatta här i dag är på många sätt avgörande. Det innebär – oavsett vilken uppfattning vi har om kärnkraften – att Sverige skall söka dämpa energikonsumtionen kraftigt jämfört med vad vi varit vana vid. Ökningen skall ned. Vi har varit vana vid en ungefär femprocentig ökning under 1950- och 1960-talen, och vi skall nu enligt regeringens förslag sträva mot högst 2 % ökning fram till mitten av 1980-talet. Hushållning och effektiv användning blir honnörsbegrepp på detta område. Därmed kommer också på sikt produktionsinriktningen, och även konsumtionsmönstret att förändras. Energi- och resurssnål produktion stimuleras, slöseri med resurser och råvaror motverkas. Detta är, tycker jag, en mycket viktig och värdefull förändring i vårt sätt att tänka och leva.

Energiförsörjningen är samhällets puls. Egentligen skulle vi här inte

bara tala om energi i form av energiråvaror, dvs. olja, kol, kärnkraft osv. Riktigare vore, och där håller jag med fru Hambræus, att tala om det naturliga energisystemet – dvs. växter och djur. Där tillskapas över 90 % av den nyttiga energi som ytterst driver våra samhällen vidare. Kol, olja, kärnkraft och alla andra energiråvaror svarar för resterande 5–10 %. Vad som följaktligen måste vara en primär strävan för oss alla är att söka samverka med naturen och det naturliga kretsloppet för att öka – inte motarbeta – de biologiska omvandlingsprocesserna.

Det finns, herr talman, inga principiella skillnader mellan oss som förespråkar en försiktig utbyggnad av kärnkraften och t. ex. centerpartiet när det gäller inställningen till vilka energikällor vi på lång sikt måste utnyttja. De s. k. förnyelsebara resurserna är och förblir det vi måste prioritera. Jag har också i samband med detta ärendes behandling lagt fram en motion som speciellt understryker behovet av forskning när det gäller de biologiska systemen. Om inte fru Fortuna är alltför ogunstig så kommer också denna motion att leda till konkreta resultat eftersom frågan kommer att bli föremål för lottnings.

Det är orimligt att försöka dra upp så starka skiljelinjer mellan partiernas målsättningar på lång sikt rörande energipolitiken som t. ex. herrar Sjönell och Fälldin har gjort, och som även fru Hambræus var inne på. Vi skiljer oss helt uppenbart i fråga om det korta perspektivet, dvs. möjligheterna på kort sikt att spara och att utnyttja nya energikällor, men på lång sikt borde det vara mera som förenar än som skiljer. Alla är vi inställda på en dämpad konsumtionsökning och på sikt en utplaning. Alla vill vi satsa stora pengar på forskning och utveckling av energisnål produktion, av alternativa energikällor.

Även om sparande och hushållning är de viktigaste målen på kort sikt får vi dock inte därav dra slutsatsen att energiomsättningens absoluta storlek är det på sikt enda avgörande. Mycket viktigare är frågan vad slags energikällor vi använder oss av. Kan vi t. ex. utnyttja solen mera effektivt – och det hoppas vi kunna göra – så finns i sig inga begränsningar för vår energiomsättning. Solens instrålningar är gratis, och ett utnyttjande av denna förnyelsebara energikälla leder inte till några negativa randeffekter i form av föroreningar av olika slag. Kan vi alltså basera en större del av vår energiomsättning på naturliga energikällor och på biologiska processer är egentligen talet om hög- eller lågenergismåhålle överflödigt.

Herr talman! Debatten i dag har i stort enbart sysslat med strikt avgränsade svenska problem. Globalt sett vet vi att energiefterfrågan snabbt ökar och kommer att öka. Folkökningen leder automatiskt till detta, även om energibehovet för varje ny människa i den tredje världen bara är en bråkdel av vad den är hos oss i den rika världen. Men skall vi lyckas – och där kan vi bara uttala förhoppningar – att på sikt livnära alla nya miljarder munnar krävs otroliga insatser i form av energi enbart för att odla upp ny mark, avsalta havsvatten samt utveckla ett rimligt effektivt jordbruk. En del av denna energimängd kan vi få genom

solenergi, men en stor del måste tas från konventionella källor, dvs. i första hand olja.

Tillgången på energiråvaror är ett tvisteämne. Det finns stora reserver på jorden, inte minst av kol. Men om vi begränsar oss till lättillgängliga reserver är problemet ett annat. Då kan vi räkna med att oljan är en flaskhals redan inom loppet av några decennier. Och hur stor del av våra samhällssystem världen över är inte och kommer inte att vara baserad i huvudsak på olja! Att sedan oljan är ojämnt fördelad gör inte saken enklare.

Många – och dit hör fru Hambræus – inbillar sig att vi helt eller nästan helt kan bespara oss hela problemet, att vi kan avstå från att bygga ut vår energiproduktion. Men det är enligt min mening ett alltför enkelt resonemang. Det tar tid att spara. Det tar tid att utveckla energisnål teknik. Det är i dagens läge inte bara en fråga om att ösa på mera pengar, som centerpartiet vill göra. Det är främst en fråga om tid och en fråga om innovationer.

Fru Hambræus talade om Uppsalahuset, som jag också har tittat på och som är mycket fascinerande. Vi skall bara komma ihåg att vi i dag har drygt 3,5 miljoner bostäder i olika typer av bebyggelse. Det tar alltså en ansevärd tid innan vi kan låta dessa nya typer av innovationer och energi- eller värmesnåla byggnationer få ett genomslag i vår totala energibalans.

Dessutom måste man komma ihåg att vi har ett ansvar i Sverige – och det tycker jag mycket litet har kommit fram i debatten i dag – liksom i den övriga utvecklade världen att satsa på de alternativa energikällorna, alternativ till de fossila bränslena, och att utveckla tekniskt komplicerade system. För ingen annan än vi i den utvecklade världen har vare sig förmågan i form av teknisk utbildning eller resurserna att göra det. Det gäller solenergi likaväl som kärnenergi. Det gäller i lika hög grad fusionskraften.

I den situation som Sverige i dag befinner sig i är valmöjligheterna inte särskilt många, för såvitt vi inte är beredda att äventyra sysselsättning, standard och stabilitet i samhället i vid bemärkelse. Vi kan fortsätta med oljan – det leder i så fall till kraftigt ökad import. Vi kan söka bygga ut vattenkraften, vi kan använda mera kol eller vi kan fortsätta att försiktigt satsa på kärnenergin. Alla dessa vägar medför problem av olika slag, det tycker jag att vi skall erkänna. Vad som ytterligare bör slås fast är att osäkerheten både vad gäller tillgångar och kostnader är så stor att en ensidig satsning på ettdera alternativet knappast kan förordas av någon. En blandad strategi måste vara överlägsen. När vi nu från vårt parti säger ja till en försiktig utbyggnad av kärnkraften gör vi det av framför allt följande skäl:

1. Vi tror inte att sparåtgärderna de närmaste 10–15 åren leder till större dämpning av konsumtionsökningen än med ungefär 2 % årligen.
2. Oljeberoendet måste minskas av ekonomiska skäl. Oljeräkningen är en svår belastning för folkhushållet, och den skall betalas i utländsk

valuta. Vi säger också nej till mera olja av försörjningspolitiska skäl. Oljan står för över 70 % av vår energiförsörjning, och varenda droppe är importerad. Det kan inte vara rimligt. Och sist men inte minst – de miljö- och klimatmässiga konsekvenserna av fossileldning är verkligen allvarliga. Både statsministern och herr Bohman har redan övertygande utvecklat dessa synpunkter.

3. Kol är ännu så länge ett underlägset alternativ, framför allt ur miljösynpunkt. Men jag vill även tillägga att vi har ytterst liten trygghet för att vi över huvud taget kan importera de ökade mängder kol som t. ex. folkpartiet räknar med i sin balans.

4. Det är varken praktiskt möjligt tidsmässigt eller moraliskt eller miljömässigt försvarbart att exploatera våra älvar så hårt som det skulle krävas för att utbyggd vattenkraft verkligen skulle bli ett alternativ i dagens situation.

5. Kärnkraften är i dagens läge och på kort sikt det enda realistiska alternativ, som i väsentlig utsträckning kan ersätta oljan, i första hand för elkraftsproduktion.

6. Vi menar från vårt håll att kärnkraftens säkerhetsproblem – sådana finns naturligtvis – inte är större än att de kan accepteras. Riskerna för haverier är små, och avfallsfrågan har redan nu praktiska lösningar som ger tillfredsställande säkerhet. Jag skall alldeles strax återkomma till detta.

Vad som irriterat mig i denna debatt har i första hand varit kärnkraftsmotståndarnas sätt att argumentera och framför allt att sätta etikett på sina opponenter. Jag håller med om att även anhängarna på produktionsidan har förenklat debatten och i många fall använt hårdragna argument. Men vi som inte arbetat mot kärnkraften har fått höra att vi inte tar ansvar för kommande generationer, att vi cyniskt fortsätter utplundringen av jorden, att vi äventyrar hela världens existens, osv. Till detta vill jag säga följande:

1. Valet står inte mellan himmel och helvete – och gör så sällan. Valet gäller, såvitt jag ser det, på kort sikt: mera olja eller en försiktig utbyggnad av kärnenergi. I en situation som dagens är det uppenbart att vissa människor hårdare än andra prioriterar en minskad oljeanvändning. Andra grupper vill absolut inte tänka på kärnkraften och är tydligen då beredda att öka oljeimporten. Jag tror, herr talman, att vad man i framtiden än kommer att säga om oss som levde under senare hälften av 1900-talet så kommer man att kritisera att vi snabbt förbrände våra fossila reserver. Oljan är för dyrbar för att bara eldas upp.

2. Säkerhetsproblemen har – och det är kanske det viktigaste – kraftigt överdrivits av motståndarna. Jag skall belysa detta med avfallsfrågan, eftersom jag speciellt ingående har studerat denna. Teknikerna arbetar just nu intensivt med att söka lösa de praktiska momenten i själva upparbetningen och den senare deponeringen av avfallet. Tekniskt föreligger olika förslag till lösningar. Praktiskt har upparbetningen utförts i begränsad skala i små anläggningar, främst därför att avfallsmängderna

hittills varit små. Vad som nu oroar allmänheten är de långa förvarings-tiderna och själva plutoniumhanteringen. Förvaringstidens längd är för mig inte ett problem, om man lär sig att rätt innesluta avfallet. Deponeras det på stort djup i berg eller i saltformationer kan, såvitt jag förstår, ingenting obehagligt inträffa – naturligtvis förutsatt att man deponerar avfallet i geologiskt stabila formationer. Vi skall komma ihåg att jordens innandöme redan innehåller ett otal giftiga ämnen som vi inte behöver komma i kontakt med, om vi inte borrar oss alltför djupt ned i jord-skorpan.

När det gäller plutonium är problemen svårare. Terrorism kan inte helt uteslutas – jag håller med fru Hambræus om det – även om själva materialet är fruktansvärt svårt att hantera av andra än experter. Det är alltså inte en bagatell att stjäla plutonium för illegala syften. Risken för dold vapenframställning får inte heller negligeras – ett otal länder satsar nu på kärnkraft, länder som i detta sammanhang måste betraktas som osäkra. Men, fru Hambræus och övriga centerpartister, skulle man nu inte lyckas bygga upp en struktur med tillräckliga säkerhetsmekanismer, så finns dock alltid möjligheten – och det är viktigt att komma ihåg det – att låta bli att upparbeta detta avfall, att helt enkelt begrava de utbrända bränsleelementen som de är. Plutonet är då inkapslat och kan inte vålla någon skada. Stöld av utbrända element, som alltså är ganska stora, fasta formationer, vore dessutom helt meningslös, eftersom man inte kan företa sig något med dem, så länge materialet inte är upp-arbetat. Att t. ex. terrorister skulle komma i besittning av en upp-arbetningsanläggning är någonting helt otänkbart – det tror jag alla är överens om. Det är inte bara det att en upp-arbetningsanläggning i dag kostar 2 à 3 miljarder, utan den är dessutom en utomordentligt komplicerad historia.

Det skulle alltså, herr talman, vara en lösning att icke upparbeta utan begrava elementen-som de är, en lösning som även kunde tillfredsställa de flesta av dem som kritiserar kärnkraften på grund av den förment olösliga avfallsfrågan. Jag säger inte att vi i dag skall besluta oss för att göra så. Vi har fortfarande ett antal år på oss att noga överväga de alternativa förslag som kommer fram. Det får alltså den vidare AKA-utredningens arbete och till sist riksdagen avgöra. Jag vill bara påvisa att här finns olika alternativ att välja på där denna metod, dvs. där vi avstår från upp-arbetning, har odiskutabla fördelar. Det finns alltså ett flertal alternativ på avfallsområdet även om vi inte ännu slutgiltigt avgjort vilken metod vi skall gå in för.

Till sist, herr talman, bara ett par ord med anledning av vad fru Hambræus sade.

Fru Hambræus yttrade att regeringen och moderaterna – hon drog även in folkpartiet – vill fortsätta med kärnkraften på en hög nivå trots att folket inte vill. Många kommer, sade fru Hambræus, att ifrågasätta den representativa demokratin efter riksdagens beslut. Jag vill då säga, precis som tidigare har sagts här ifrån talarstolen, att skillnaden mellan

de 5 reaktorer som jag entydigt har upplevt att centerpartiet åtminstone t. v. accepterar och de 13 som det nu föreligger förslag om är inte särskilt stor, om vi tar hänsyn till i första hand avfallet – det blir visserligen mindre från 5 men det finns där i en viss mängd – och för det andra reaktorhaveririskerna, som naturligtvis per reaktor är lika stor för var och en av de 5 som centern är beredd att acceptera som för var och en av de 13 eller 11 som vi har i dag.

Sedan sade fru Hambraeus att det bara är kärnkraftsvänner och kärnkraftsanhängare som är tongivande i olika statliga utredningar. Jag har inte det intrycket från AKA-utredningen. Där finns bl. a. en representant för centerpartiet och där tror jag inte att valet har skett från några som helst förutfattade meningar vare sig från departement eller annat håll, utan där har man valt experter och parlamentariker helt oavsett deras eventuella ställningstaganden. Jag tror över huvud taget inte att man har haft en aning om var vederbörande stått i den här frågan. Jag tycker alltså att den typen av argument är litet av att slå under bältet.

Vapenframställningen har jag redan varit inne på. Vi kan alltså genom att välja alternativet att avstå från uppärlning i stort sett eliminera riskerna för att, som det har talats om, reaktorplutonium skulle kunna användas för vapenframställning.

Fru Hambraeus citerar närförläggningens utredningen, Rasmussenutredningen och Civilingenjörskörbundet och säger att man på olika håll räknar med akuta dödliga skador vid en maximal olycka även på längre avstånd än vad som anges i propositionen. Fru Hambraeus nämnde speciellt Barsebäcksanläggningen. Såvitt jag förstår ingår Barsebäck I som en av de anläggningar som centerpartiet f. n. är berett att acceptera. Vore det någon logik i fru Hambraeus resonemang, borde hon kräva att den anläggningen omedelbart skulle stänga igen.

Slutligen prestigeförlust eller inte. Jag skall villigt erkänna att frågan om kärnkraftens fortsatta utbyggnad har varit utomordentligt svår att värdera och ta ställning till. Det är alldeles uppenbart att om centerns olika teorier om den här teknikens farlighet och potentiella farlighet slår in eller att vi får övertygande bevis för att centerpartiets uppfattning i dess mest hårdtagna form verkligen är riktig, kommer åtminstone jag att helt lägga bort alla tankar på prestigehänsyn och acceptera de sakliga skäl som finns. Det är angeläget att försöka skruva ner tonläget i den här debatten, dels därför att åsiktsskillnaderna på lång sikt inte av mig upplevs som så dramatiska, dels därför att vi redan om två tre år måste företa en översyn av den beslutade politiken. Dagens beslut innebär inte att vi låser fast politiken för decennier framöver. Tvärtom, beslutet utgör i stället ett inslag i en ständigt rullande planering, där inte minst de insatser vi gör i dagsläget på forskning och utveckling kommer att leda till en breddad beslutssituation i framtiden, en beslutssituation där vi förhoppningsvis kan basera långt mer av planering och uppläggning på mera miljövänliga energikällor, där förnyelsebara resurser i större utsträckning kan läggas till grund för den energipolitiska planeringen.

I den förhoppningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till huvudriktningen i det av utskottet föreslagna energiprogrammet.

Fru HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag som svar på det senaste som herr Wijkman här yttrade säga att jag blev mycket glad över det. Jag känner herr Wijkman som en människa med öppet sinne, och jag tror därför att han kommer att bli en av de första moderater som inser att kärnkraftens användning är en återvändsgränd och att ju fortare vi tar oss ut ur den, desto bättre är det.

Herr Wijkman sade att i AKA-utredningen sitter det inte människor som har tagit ställning för kärnkraften och att jag inte har rätt i påståendet, att de tongivande i utredningen har tagit ställning för kärnkraften. Man bör då veta att AKA-utredningens uppgift icke är att ta ställning till kärnkraften över huvud taget, utan att dess uppgift enligt direktiven är att utgå från att kärnkraften finns och att då undersöka vad som skall göras med det avfall som bildas. Ni har alltså inte i uppgift att ifrågasätta kärnkraften, eftersom detta inte ingår i era direktiv.

Så vill jag ta upp en synpunkt till, som ofta kommer fram i debatten. Jag förstår inte att man inte kan komma ifrån det sättet att argumentera, när det är så svagt. Det gäller frågan om oljan. Upprepade gånger har centern sagt och senast här i dag i kammaren – upprepade gånger – att centern inte vill ha en droppe mer olja än vad regeringen vill. Centern har i sin energibalans inte räknat med mer olja eller mer vattenkraft än vad regeringen – och jag förmodar också moderaterna – har gjort. Orsaken till att vår energibalans håller är att vi av industrins eget utredningsinstitut siffror fått fram att det finns möjligheter till energi-besparingar, dels inom industrin, dels genom isolering vid husbyggen osv., som är mycket större än vad regeringen har räknat med. Vi har alltså med hjälp av siffrorna kommit fram till att behovet av energi-produktion är mindre, och det är därför som vi har kunnat påstå – också kortsiktigt – att den här energibalansen håller.

Herr WIJKMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl litet farligt att uttrycka sig så här: "Orsaken till att vår energibalans håller." Det är ingen människa som vet om er energibalans håller eller om den skulle hålla, ifall den praktiskt prövades. Det är i själva verket en väldig osäkerhet om de olika typer av energibalans som har presenterats både från centerpartiets håll och från folkpartiets håll, och naturligtvis råder det en betydande osäkerhet om ens regeringens energibalans håller. Därom vet vi ytterst litet, och det är ju därför som vi skall ha en avläsningsstation 1978.

De slutsatser jag personligen drar av denna centerpartiets energibalans är att den inte kommer att hålla. Jag talar här bara för mig själv och mitt parti. Vi säger att den obönhörliga konsekvensen av att den spricker blir att importera mera olja. Man har nämligen ingen möjlighet att då

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energhushåll-
ningen, m. m.*

från ett år till ett annat, eller från ett halvår till ett annat, plötsligt sätta i gång att bygga långsiktiga produktionsanläggningar av annan typ. Planeringstiden är, som vi alla är överens om, väldigt lång på det här området.

Fru Hambræus säger: Vi vill inte ha en droppe olja mer än regeringen! Jag betvivlar att centerns linje kan leda till någonting annat än ganska många droppar mer än det förslag som regeringen och moderaterna här står bakom. Detta är – jag vill upprepa det – det val vi har haft: att kraftigt öka oljeimporten framför allt för att producera elström, eller att försöka dämpa den utvecklingen och helst sänka den totala kvantiteten av importerad olja. Det tror vi oss om att kunna klara, tillsammans med en försiktig utbyggnad av kärnkraften.

Märk väl, fru Hambræus – som refererar till utländska motsvarigheter och säger att man där skär ner sina utbyggnadsprogram på kärnenergiområdet – att även det här programmet är bantat av en mängd olika skäl, bl. a. mot bakgrund av osäkerhet om kostnaderna och naturligtvis även av försiktighet, eftersom det här finns klara säkerhetsproblem. Därför måste man vara mycket försiktig när man bygger ut kärnkraften, inte minst därför att man bara har ett begränsat antal människor som behärskar denna teknik.

Sedan, herr talman, till vad som sades om AKA-utredningen. Vad jag sade var att de som ingick i utredningen inte var utvalda därför att de hade en eller annan uppfattning i kärnkraftsfrågan, utan att de var utvalda utifrån helt andra kriterier. Det är alldeles uppenbart att vore det så, att majoriteten i AKA-utredningen i sitt slutbetänkande skulle komma fram till att avfallshanteringen vore omöjlig att klara, skulle det också innebära ett direkt ställningstagande till hela kärnenergin som sådan. Oavsett vilka direktiv som getts har vi en central position i hela detta område. Det gör alltså att vad den utredningen säger i viss mån är ett avgörande för eller emot utbyggnad av kärnkraften på lång sikt.

Jag vill dessutom bara säga att fru Hambræus inte kommenterade mitt förslag om att eventuellt avstå från upparbetning. Jag skulle emellertid gärna vilja ha en kommentar, eftersom detta är en av de centrala frågorna för folk i allmänhet: Hur skall man komma ifrån plutonium- och terrorriskerna?

Herr WÅÅG (s):

Herr talman! Fru Hambræus har som vanligt skickligt och charmrande argumenterat för att vi inte bör ha något som helst kärnkraftsaggregat i drift här i landet, alltså inte ens de som redan är byggda. Någon sådan reservation finns emellertid inte i utskottet för mig att kommentera. Därför skall jag uppehålla mig en del vid den bedömning av säkerhetsrisken som utskottsmajoriteten har kunnat göra.

Riksdagsmännen beskylls ofta – inte minst av skolfolk – för att förstöra svenska språket med främmande ord. Man kan naturligtvis ställa frågan vem som lär svensken redan som barn att säga subjekt i stället för sakord.

Men beskyllningen kvarstår – med orätt, och ändå med en viss rätt. Vi vidarebefordrar ut till allmänheten det språk som vi matas med av våra sakkunniga rådgivare. Vi uppfinner således inte själva ord och uttryck som klingar främmande och konstigt. Vi upptäcker dem inte ens. Vi får oss dem istoppade. Men ändå är beskyllningen riktig. Vi borde inte vidarebefordra ord, som inte är allmänt kända bland våra väljare. Vi borde översätta dem och rätta till alla byråkratiska vändningar. Vi borde kanske införa ett fjärde gymnasieår, så att man redan och inte minst vid universiteten iakttog ett svenskt språk.

Den fråga som vi i dag behandlar har i mycket fått sin prägel av ett ofullkomligt språk. Det är inte bara så att man t. ex. i dålig översättning från engelskan använder ordet teknologi, när man menar teknik. Teknologi – logos=låg – avser ju mer de tekniska sambanden och lagarna. Teknik är att hantera dem.

Nej, dåliga översättningar leder också till stora missförstånd. Ett exempel är ordet haveri, ett ord som har skrämmt svenska folket. Om vi säger att vår bil har havererat, är det ett starkt uttryck för att någonting förödande har skett. Bilen går inte att köra mer och kräver omfattande reparationer. Om motorn har havererat, får den bytas ut. Men inom kärntekniken har ordet haveri nästan suddats ut som begrepp. Numera kallas det – åtminstone i pressen – för haveri t. o. m. om en enhet avställs för kontroll av en befarad sprickbildning.

I AKA-utredningens delbetänkande har på viss tillskyndan intagits en lång ordlista. Sådant skulle kanske inte behövas om skribenten haft ett fjärde gymnasieår. Nu är den emellertid ett belägg på svårigheten för oss politiker att göra kärntekniken förstådd av väljarna och att själva förstå den.

Allt främmande är skrämmande. Det är lätt att sprida rädsla omkring ovissheten. Näringsutskottet har haft att värdera hur motiverad rädslan för kärnkraften är. Hur utskottet därvid har gått till väga har beskrivits av dess ordförande tidigare. Bedömningen kan endast ske genom jämförelser med andra företeelser i samhället. Man kan således inte sikta mot ett fullständigt riskfritt förhållande utan bara ett förhållande som innebär en risk, som är obetydlig i jämförelse med andra risker.

Mot kärnkraften reses fyra invändningar från säkerhetssynpunkt. Jag skulle vilja lägga till en femte. Den första invändningen är att kärnreaktorerna genom sin normala drift sprider radioaktivitet, främst genom luften. Här som i övriga frågor om kärnkraft säger olika specialister helt olika saker med olika bevisning. Det framstår emellertid för utskottet som sannolikt, att om hela energitillskottet skulle alstras med olja i stället för kärnkraft, skulle luften tillföras inte bara det svavel som någon talare tidigare berörde utan också en betydande radioaktivitet. Och skulle energitillskottet alstras med kol, skulle de radioaktiva utsläppen genom röken bli större. Med hänsyn till de strålvärden som kan tillåtas är kärnkraft från aggregat i normal drift den näst vattenkraft renaste energikällan vi har. Till bilden hör att vår atmosfär och vårt klimat sannolikt inte

mår väl av att alltför mycket koldioxid från förbränning utsläppes. Det sker från olje- och kolfyror men inte från kärnreaktorer. Ännu renare energiformer kommer kanske att utnyttjas i framtiden – sol, vind, jordvärme – men de finns inte till hands nu, och utskottet har haft att göra en jordnära bedömning av möjligheterna att klara de närmaste 10–15 årens ofrånkomliga tillväxt.

En andra invändning av säkerhetsnatur mot kärnkraften är haveririskerna. Här är ordet haveri att fatta i egentlig mening och inte i sin urlakade form. Hur stor är risken för ett haveri, och vad händer om ett aggregat havererar? Här om någonstans går verkligen de fackmannadömen vi matas med isär. Enligt den kritiserade och av fru Hambraeus näranda Rasmussenrapporten, upprättad av en amerikansk vetenskapsmans stab med stor noggrannhet, löper vi samma risk att bli dödade vid ett kärnkraftshaveri som att bli träffade av en meteorsten i huvudet. Inget kärnkraftverk har havererat, och någon erfarenhet finns inte att bygga på. Men andra vetenskapsmän har gjort andra bedömningar ända därhän, att man angivit Rasmussens felbedömning någonstans mellan exponenterna plus minus två. Människans risk för ett kärnkraftshaveri ligger således någonstans mellan att en meteorsten faller ner på en meters avstånd från oss och att vi blir träffade av två meteorstenar i huvudet – kanske.

Översatt till den praktiska bedömning som näringsutskottet haft att göra har inte haveririskerna – i ordets egentliga mening – kunnat avskräcka i jämförelse med andra risker, som vi frivilligt utsätter oss för: i trafiken, genom att röka eller vänja oss vid sprit, kanske rent av genom att äta för mycket eller att röra oss för litet.

En tredje invändning mot kärnkraften gäller avfallet. Frågan om förvaring av det högaktiva avfallet har inte slutligt lösts. AKA-utredningens slutsats i delbetänkandet att problemen är möjliga att lösa har tidigare berörts här i dag. Fru Hambraeus har nyligen påstått att utredningsledamöterna inte skulle vara objektiva. Jag vill verkligen bestrida det påståendet på mina och parlamentariska medbröders vägnar i utredningarna – jag instämmer där med herr Wijkman. För min del har jag bildat mig min uppfattning i den här frågan under utredningsarbetets gång. Jag hade verkligen ingen klar uppfattning när vi började utredningen. Man kan emellertid ställa frågan, som herr Wijkman har gjort, om en slutlig uppläggning bör ske, om inte exempelvis utvecklingen av brydreaktorn borde avvaktas, innan man slutligt lägger undan denna i så fall mycket stora energitillgång som avfallet utgör.

Utskottets majoritet har efter AKA-utredningens föredragning inte bedömt avfallsfrågan som ett oöverstigligt hinder för att bygga ut kärnkraften. En fortsatt utbyggnad är en mängdfråga inte en artfråga om avfallshanteringen. Även med en begränsning, som antytts, till fem reaktorer får man ett avfall av precis samma karaktär.

En fjärde invändning gäller sabotage- och krigsriskerna. Den byggtkniska utformningen och den ständiga bemanningen av kraftverken

samt hur frågan nu uppmärksammats och hur den följts av bl. a. kärnkraftinspektionen har utskottets majoritet funnit betryggande, särskilt i jämförelse med andra, lika viktiga industrianläggningar där sabotage risken är stor. På grund av halten av plutonium utgör det högaktiva avfallet en krigsrisk, invänds det också. Isotopen plutonium 239 utgör "krutet" i en typ av kärnstridsspetsar. Genom upparbetning av avfallet blir emellertid plutonium 239 uppblandat med isotopen 240, som inte kan användas i stridsspetsar. I händerna på en självmordssabotör kan även plutonium 240 orsaka livsfarliga föroreningar, orimliga att sanera. Ställt i jämförelse, emellertid, med världens innehav av kärnstridsspetsar, även med tänkta banor över våra huvuden, och med föroreningarna från allehanda avsiktliga kärnvapenexplosioner kan inte heller detta avskräcka utskottet från en svensk kärnkraftsproduktion av en i jämförelse med världens produktion i övrigt så ringa omfattning.

För mig framstår dock en femte synpunkt på kärnkraften som avgörande. Om svenska folket är så förskrämt för kärnkraften som den högröstade opinionen ger skäl att misstänka, bör vi naturligtvis bara därför avstå från den, om ock rädslan är omotiverad. En sammanställning av våra 45 000 rådslagssvar – som har berörts tidigare i dag – där alla åsikter beretts tillfälle att vädras, har emellertid övertygat om att svenska folket har samma nyktra syn på kärnkraften som utskottets majoritet.

Till sist i kanten: I den stora mängd av motioner och reservationer som utskottet haft att ta ställning till är en punkt, nr 9 i centerns partimotion nr 905, av särskilt intresse. Ingen reservation har upptagit punkten, men tanken bakom den slår igenom i flera reservationer. Man menar i motionen att det i samband med kostnadsberäkningar för industriinvesteringar och tillverkningsprocesser skulle tas avgörande hänsyn även till energianalyser. Därmed har man så att säga infört ett nytt mynt. Man skall i kalkylen ta inte bara företagsekonomisk hänsyn till kostnaden i kronor utan även samhällsekonomiska hänsyn till energiförbrukningen. Därmed tar man ett stort kliv bort från den liberala marknadsekonomi i riktning mot någon sorts blandekonomi även *inom* företagen. I flera reservationer går detta synsätt igen, ehuru försvagat, t. ex. i reservation 5 vid näringsutskottets betänkande nr 30. Staten och NJA kan enligt den gemensamma borgerliga reservationen få kalkylera blandekonomiskt.

Ett annat typiskt exempel är herr Hörbergs motion nr 2009. Han vill t. o. m. bygga en kanal mellan Mälaren och Väneren. Tanken på denna Svea kanal, som den då kallades, väcktes först omkring 1740. Den var en riksdagsföljetong på 1840-talet och resulterade 1855 i projektet Köping–Hults järnväg, som emellertid aldrig kom till Hult – en tänkt hamn vid Väneren. Man gjorde två konkurser men kom ändå inte dit. På drygt 200 år har Svea kanal inte bedömts företagsekonomiskt lönsam.

Glidningen bort från marknadsekonomi kan sannerligen vara intressant för väljare som röstat för en liberal samhällssyn.

Fru talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅKERFELDT (c):

Fru talman! De minskande energiresurserna, nu och framför allt i framtiden, har skapat ett energimedvetande hos stora grupper av vårt folk som man inte kunde ana för några år sedan. Och minsta eftertanke ger vid handen att vi på många håll har en betydande överkonsumtion av energi. Den främsta orsaken till det är att priset på energi har varit så lågt att man försummat att tänka i sparsamma banor, trots att man borde ha anat vad framtiden skulle komma att innebära.

Inte minst inom bostadsbeståndet har det låga energipriset medfört "besparingar" genom enklare former av isolering vid byggandet. Det är därför som besparingsmöjligheterna nu är speciellt stora just i det befintliga bostadsbeståndet.

Av det energisparstöd som hittills lämnats till den här sektorn har den största delen gått till småhusen. Det har varit naturligt att det varit så, därför att vinsten av ästadkommen besparingseffekt har gått direkt till ägarens egen ficka. Så har inte alltid kunnat vara fallet för hyresgästerna i flerfamiljshusen. De på de flesta håll tillämpade bränsleklausulerna har inte gett fastighetsägarna någon motivation att ästadkomma ett genomslag på kostnadsnivån för hyresgästerna. Förhandlingar pågår nu mellan parterna på hyresmarknaden i syfte att få en ändring till stånd. Det är bara att hoppas att så kan bli fallet.

Individuell energimätning är emellertid en åtgärd som kan få effekt även för hyresgästerna i flerfamiljshusen. Det har flera motionärer vidfört och ställt yrkanden kring. Utskottsbehandlingen har också medfört att moderater, centerpartister och folkpartister har enats kring en reservation, nr 1. Innehörden i den är att man förordar att bostadslångivningen förknippas med förbud mot kollektiv mätning av varmvatten, gas och el. Det här bör gälla såväl vid nybyggnad som ombyggnad – dock med en dispensmöjlighet på grund av de skiftande tekniska och ekonomiska problem som kan uppstå vid ombyggnadsföretag.

Det är alldeles klart och visat i flera sammanhang att individuell mätning ger lägre förbrukning. Det visas kanske mest markant i småhusen, där man alltid har en individuell mätning. Där är varmvattenförbrukningen ofta bara hälften av vad en lägenhet i flerfamiljshusbeståndet förbrukar.

Den ändring av byggnadsstadgan som vi efter den här debatten skall besluta om kommer att möjliggöra en utformning av Svensk byggnorm, som kan innebära ett generellt förbud mot kollektivmätning. Förslag till ny Svensk byggnorm väntas redan till hösten, varför vi inte i reservationen har velat yrka på ett sådant förbud redan nu.

I det här sammanhanget säger industriministern i propositionen att förhållandena på den här punkten inte är tillfredsställande. Vi får hoppas att hans insikt på det här området kan i någon mån bidra till att vi

får generella föreskrifter i kommande byggnormer. De föreskrifterna bör, om inte nu så i varje fall framöver när säkrare tekniska förutsättningar föreligger, även kunna utsträckas att omfatta värmemängdsmätning. Det bör alltså åstadkommas när man fått tillförlitliga mätare inom den sektorn.

Beträffande anslagsramarna har utskottsmajoriteten och reservanterna stannat för olika ståndpunkter. I fråga om de här ramarna skiljer sig centern markant från propositionen och utskottsmajoriteten. Centerpartiets utskottsledamöter föreslår i reservationen 4 en ökning av det totala beloppet till programmet för energisparstöd till bostadssektorn från 326 milj. kr., som är propositionens förslag, till 722 milj. kr. Detta vårt förslag grundar sig på vår starka satsning på en besparingslinje. Sådana här besparingar bör sättas in där de ger de största effekterna, och det är enligt bl. a. bostadsstyrelsen och energiprogramkommittén just bostadssektorn. Här kan förhållandevis små satsningar ge en minskning av den årliga förbrukningen i en situation där alla andra sektioner ökar trots ambitiösa besparingsåtgärder. Sett mot bakgrunden av att just bostadssektorn representerar en stor del av den totala energikonsumtionen är åtgärderna viktiga.

Nu inneliggande ansökningar avseende detta energisparstöd hinner inte behandlas under det här budgetåret.

Den senaste redovisning som gjorts avser läget den 1 april. Då var 18 000 ansökningar obehandlade, vilket pekar på ett stort behov – ett behov som vida överstiger den efterfrågan som man hade anledning att räkna med när man införde detta stöd.

En i propositionen förutsatt ökning av informationsinsatserna kommer också med största säkerhet att medföra en ökad efterfrågan. Den hittillsvarande efterfrågan har tillkommit utan några omfattande informationsåtgärder. Erfarenhetsmässigt vet man att det tar en viss tid innan information av det här slaget resulterar i en ansökan. Jag tror att den gångna tiden inte varit tillräckligt lång för att man skall kunna räkna med att ha fått fram aktuella objekt till prövning. Ökade informationsinsatser under det kommande budgetåret kommer därför att ge god effekt på efterfrågan.

Då gäller det att ur samhällets synpunkt önskvärda åtgärder inte hindras av brist på pengar.

Bostadsstyrelsen har i ett tioårsperspektiv redovisat behovet av åtgärder inom bostadssektorn och har kommit fram till att det för en maximal satsning under tioårsperioden skulle behövas 11 miljarder kr. i det befintliga beståndet och 4 miljarder i nyproduktionen. Skall vi någorlunda klara detta åtgärdsbehov, måste satsningen nu vara av minst den omfattning som förordas i reservationen 4.

De bidrags- och lanegränser som nu gäller för energisparstödet bör inte betraktas som låsta framöver. En höjning av beloppen, liksom en ändring och/eller utvidgning av åtgärderna bör kunna övervägas när man fått ytterligare erfarenhet av de olika åtgärdernas spareffekter. Vi har

i motionen 2030 pekat på denna möjlighet.

Även den i propositionen föreslagna uppsökande verksamheten kommer att vara till god hjälp när det gäller att spåra upp objekt, som kan ge goda besparingseffekter. Så bör t. ex. utvecklingen av metoden med s. k. termofotografering kunna ge oss goda möjligheter att, såväl i nyproduktionen som i det äldre beståndet, bedöma isoleringsstandarden.

Den ökning av anslaget till kommunala byggnader som vi föreslår är rätt betydande, från 50 milj. till 150 milj. kr. Den kan dock inte bedömas mot bakgrund av de ansökningar som hittills kommit in. Dessa ansökningar avser ett belopp om ca 11 milj. kr. Det är först sedan besparingsåtgärder hunnit bedömas i kommunernas budget- och investeringsplanering som den verkliga efterfrågan kan överblickas. Mycket talar för att man kanske – främst hos landstingens anläggningar – kan komma att erhålla betydande besparingseffekter med relativt måttliga insatser.

En annan rubrik i programmet avser samlingslokaler. För dessa föreslår vi en fördubbling av propositionens anslag, från 5 milj. till 10 milj. kr. Erfarenheterna av det nu utgående ordinarie stödet till dessa lokaler ger vid handen att behovet är betydande. Åtgärder som hittills finansierats med hjälp av det ordinarie stödet innehåller ofta mycket betydande moment av energibesparing. Utskottet har i samband med behandlingen förordat en samordning mellan ordinarie stöd och energisparstöd, något som ytterligare understryker anslagsbehovet på denna punkt.

En ytterligare punkt i programmet gäller slutligen stöd till prototyper och demonstrationsanläggningar, som inte kan finansieras på annat sätt och vilkas syfte är att snabbt föra ut tillgänglig teknik till praktisk användning. Det är viktigt att denna verksamhet inte bromsas av brist på medel. Anslaget bör ge utrymme även för sådana initiativ som nu inte kan planeras inom de i propositionen förordade aktivitetsramarna. Även folkpartiet har i reservationen 2 framfört i sak samma krav på den här punkten. Man vill tydligen i den reservationen nå avsett resultat – alltså samma som vi i centermotionen – men man vill nå det inom propositionens anslagsram. Vi anser emellertid att skall man använda den här verksamheten i den omfattning som vi anser nödvändig, då är inte det föreslagna anslaget om 6 milj. kr. tillräckligt. Vi har föreslagit ett påslag på ytterligare 6 milj. kr. Vi anser det vara av största betydelse att få det påslaget om man av den här verksamheten skall kunna kräva någonting utöver de aktivitetsramar som är fastlagda i propositionen.

Fru talman! Med denna motivering och med hänvisning till reservationerna vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 4.

Herr DANELL (m):

Fru talman! Jag avser att under några minuter kommentera civilutskottets betänkande 28, punkterna 24–26, alltså utbyggnaden av vattenkraften. Den utgångspunkt vi haft för vår behandling i utskottet har varit den kända att 14 % av vår energiproduktion kommer från vattenkraften, eller 61 TWh och att målet i energibalansen, om vilket alla

utom folkpartiet är överens, är att vi skall öka på detta med 5 TWh, till totalt 66 år 1985, vilket kommer att utgöra 12 % av vår energiproduktion. Dessa 66 TWh kommer att motsvara drygt två tredjedelar av vad som är möjligt att bygga ut.

Civilutskottet har inte behandlat utbyggnadsnivån. Det tillhör näringsutskottets domäner. För oss har det varit fråga om hur handläggningen skall ske rörande ytterligare riktlinjer för utnyttjandet av landets vattenkraftstillgångar.

Den första frågan som dyker upp är hur formerna för riksdagens medverkan skall se ut. Propositionen talar om att riksdagens medverkan vid bedömning av vattenkraftsutbyggnaden skall ske genom beslut inom den fysiska riksplaneringens ram. Det är också fråga om att vissa älvsträckor skall undantas från slutlig tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen.

Det föreligger inga skiljaktigheter mellan utskottet och propositionen på den punkten. Däremot tar ett dess bättre helt enligt utskott upp frågan om att det fortsatta arbetet skall handläggas något annorlunda än vad departementschefen tänkt sig. Vi önskar en komplettering i fråga om vattenkraftsutbyggnaden inte först 1978, som propositionen säger, utan så snart som de utredningar som nu arbetar är klara. Vi önskar få beslutsunderlag för att helst hösten 1976 kunna ta ställning till vattenkraftsutbyggnaden i hela Norrland och norra Svealand.

Detta är en icke oväsentlig uppstramning av propositionen. Det är också ett sätt att försöka uppväga de eventuella nackdelar som kan följa med att inte ge regeringen sådant brett bemyndigande som departementschefen vill ha i fråga om den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden. Framför allt skapar det enligt utskottet på detta sätt större handlingsfrihet beträffande kommande beslut om hur vår vattenkraftsutbyggnad skall ske för energiproduktionen, inte bara fram till 1985 utan också för tiden därefter.

Den andra fråga vi behandlar är den ur opinionssynpunkt känsliga frågan om vilka älvsträckor som vi t. v. skall undanta från slutlig tillåtlighetsprövning, alltså att gå den vanliga gången över vattendomstolen eller att senare kunna ge en möjlighet för regeringen att utifrån vissa mer allmänna bedömningar kunna ta ställning till om ett projekt skall genomföras eller inte. Detta är naturligtvis en avvägning mellan bevarandointressen och utnyttjandointressen. Först kan man fastslå att när det enbart är fråga om begränsade konflikter mellan motstående intressen inför nya planerade projekt, skall man vara öppen för en slutlig tillåtlighetsprövning.

I och med att den Sehlstedtska utredningen presenterade sitt resultat vad beträffar utbyggnaden av vattenkraften i norra Svealand och södra Norrland fick vi en klassificering av en rad olika älvsträckor, fem klasser närmare bestämt, från 0 t. o. m. 4. Nollan representerar en grupp utbyggnader som man får betrakta som klara, så att de kan behandlas direkt i den vanliga ordningen enligt vattenlagen.

Det blir något besvärligare när man kommer till nästa klassificering,

nämligen den första klassen. Redan propositionen har tagit undan ett projekt, Malungsfors I, men utskottsmajoriteten går vidare och föreslår att projekten Viforsen och Granboforsen skall t. v. undantas från slutlig tillfällighetsprövning. Jag tror det är väsentligt att man understryker att det gäller t. v., eftersom jag har sett att man inte minst i massmedia har uppfattat det så att det skulle vara något slags riksdagens stopp för vidare projektering i dessa forsar. Men det är som sagt fråga om en lösning t. v. för att vi skall ha handlingsfrihet inför kommande beslut. Vidare är det angeläget att i detta sammanhang understryka att den klassificering som man har gjort i den Sehlstedtska utredningen inte är för allom given och att därmed ödet skulle vara bestämt för alla de olika projekt som nu är på tapeten. Vi skriver på s. 29 i civilutskottets betänkande nr 28: "I propositionen anförs att om utformningen i ett senare skede föreslås ändrad så kan graderingen inte utan vidare läggas till grund för avgörandet. Detta gäller enligt utskottets mening såväl de förbehållna som de öppna projekten. Regeringen torde, som förutsatts i propositionen, få särskilt uppmärksamma dessa frågor. Den ovan föreslagna handläggningsordningen öppnar naturliga tillfällen att påkalla även förnyade ställningstaganden från riksdagens sida." En framtida förändring av ett projekts karaktär kan alltså få direkt avgörande inverkan på den fortsatta behandlingen av projektet.

När det gäller klass 2 – av de fem klasserna – finns den avgörande skillnaden gentemot propositionen, och det är en avgörande skiljelinje i utskottet. Socialdemokraterna har gått på den linjen att de älvsträckor som hör till klass 2 skall underkastas vattenlagen och regeringens bedömande huruvida de skall byggas ut eller inte. I denna klass finns en rad olika projekt som är ifrågasatta i en rad motioner, däribland Sölvbackaprojektet. Utskottsmajoriteten – alltså de tre borgerliga partierna och vpk – anser att vi bör avvakta den utredning som handlar om norra Norrlands älvsträckor för att vi skall få en helhetsbedömning och då kunna ta ställning även till dessa älvar i klass 2 – vilka älvar vi behöver bygga ut och vilka vi kan spara. Vi försöker alltså följa en linje vad gäller utbyggnad av vattenkraften – att hellre fria än fälla ett vattendrag. Det går naturligtvis aldrig att i framtiden återbörda en natur till vad den har varit, om man en gång har byggt ut. Vi bör ha fullständigt beslutsunderlag innan vi går vidare med vattenkraftsutbyggnaden.

Vad beträffar klassificeringen av älvar i klasserna 3 och 4 är vi överens om att den t. v. kan vara utan slutligt ställningstagande.

På detta sätt har utskottsmajoriteten ännu en gång understrukt behovet av handlingsfrihet, och vi har skapat en handlingsfrihet. Principfrågan har varit hur stort bemyndigande vi skall ge regeringen, och vi har alltså här gått på den återhållsamma linjen.

Det är dock märkligt att denna fråga har skapat en så stor skiljelinje och behövt föranleda en så stor reservation av socialdemokraterna. Vi skall vara medvetna om att denna magiska klass 2, som vi inte är överens om hur den skall behandlas, representerar bara 0,9 TWh, och detta är

knappt en halv promille av 1985 års energiproduktion. Det är svårt att förstå att detta skall vara en politisk stridsfråga, men uppenbarligen har regeringspartiets företrädare i civilutskottet stannat för denna linje.

Vi har alltså nu valt att fatta ett försiktigt beslut – vi förbereder oss för snabba åtgärder efter det att den s. k. Ekströmska utredningen om norra Norrlands älvar är klar 1976. Vi hoppas på beslut inom ett år efter det att den utredningen är färdig för att sedan också kunna närma oss de större energipolitiska besluten 1978.

För oss moderater innebär de beslut som utskottsmajoriteten fattat att vi vunnit en rad framgångar. Vi kan se att – om detta är alla partier överens – de orörda älvarna i Norrland, alltså Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven, även fortsättningsvis skall vara orörda. Under punkterna 5 och 6 i vår partimotion har vi just tagit upp frågan om vilket bemyndigande riksdagen skall ge regeringen och vilka älvar som bör hållas undan från ett slutgiltigt ställningstagande i dag. I dessa avseenden är vi väl tillgodosedda, och därför ber jag, fru talman, att få yrka bifall till civilutskottets hemställan under punkterna 24 t. o. m. 26.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Fru talman! I den omfattande materia som vi i dag behandlar har jag valt att ägna några ord åt ett par reservationer som fogats till civilutskottets betänkande nr 28.

Först vill jag resonera litet kring reservationen 1, som gäller kollektiv mätning av energileveranser. Det finns anledning att notera reservationen, inte därför att den synes leda till lottning utan därför att reservanterna för ett resonemang som jag tror att alla partiets företrädare i utskottet i stora delar kunnat skriva under på, men dessvärre är slutsatserna inte de som naturligen borde följa av de framförda uppfattningarna.

Orsaken till detta skall jag avstå från att spekulera över. Annars har tankar funnits om att minoritetens gemensamma grund inte är baserad på det som beskrivs utan mera på att i ämnesrubriceringen ingår begreppet kollektiv, ett ord vars valör i borgerliga kretsar har en mollstämd klangfärg.

Reservanterna skriver: "Frågan om obligatoriska åtgärder bör inte slutligt prövas i detta sammanhang." Frågan får, menar reservanterna, bedömas i det fortsatta arbetet på en revision av Svensk byggnorm. Vad gäller värmemängdsmätning är fortfarande vissa problem olösta, heter det vidare, och detta får ägnas omsorg i det fortsatta forsknings- och utvecklingsarbetet.

Reservanterna påstår också att betydelsen ur energisparsynpunkt av individuell mätning är så klarlagd att positiva åtgärder bör vidtagas inom bostadslångivningens ram.

Utskottsmajoritetens hemställan under punkten 8 förefaller logisk mot bakgrund av vad reservanterna själva skriver, bortsett då från det nyss redovisade påståendet, som jag återkommer till, fru talman. Reservan-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

terna hamnar dock i ett helt motsatt läge.

Reservanterna vill föreskriva att som en förutsättning för att få bostadslån skall gälla att anordningar för individuell mätning och debitering av leveranser av varmvatten, el och gas installeras i såväl nyproduktion som ombyggnad. För ombyggnadsfallen talar man om undantagsmöjligheter och rundar av det hela med att de närmare föreskrifterna skall beslutas av regeringen.

Vad reservanterna vill är grumligt, fru talman. De uttalar själva att de inte vet så mycket om frågan och att de egentligen är rätt osäkra om hur det hela skall utformas, varför de vill ha forskning och utveckling. Därutöver önskar reservanterna att problemen skall uppmärksammas i samband med den löpande byggnormsrevisionen. Ändå föreslår de mycket rigorösa bestämmelser som kan sammanfattas så här: Vill man ha bostadslån skall man individuellt läsa av och debitera såväl varmvatten som el och gas.

Det är reservanternas slutsats.

Åsikten att det i det borgerliga lägret anses som fult att fackföreningar i vanlig mötesordning kollektivt ansluter sig till partier har vi tidigare diskuterat, och nu kommer vi tydligen att få möta uppfattningar som innebär att det inte får förekomma kollektiv mätning och debitering av varmvatten, el och gas i statsbelånade hus.

Motivet för att införa de föreslagna reglerna är dunkelt och oklart i sig självt. Det har reservanterna också påpekat. Och inte blir det bättre av att man i icke statsbelånade hus skall få lov att ordna det här efter fritt val. Den på detta sätt uttalade önskan om att spara energi skall bara gälla vissa boendekategorier. Undantagna är privatfinansierade bostäder. Värdet av ett sådant arrangemang för småhus med eller utan statslån är här ointressant och kan verkligen diskuteras. Småhus har i praktiken redan individuell mätning till nästan 100 %. Det finns därför, fru talman, anledning att något utveckla utskottsmajoritetens synpunkter i denna del.

Konsekvenserna av individuell mätning av varmvatten i lägenheter är i dag inte tillräckligt belysta. Ej heller finns något väl utvecklat system för hur debiteringen skall ske. Jag vill här citera ett utdrag ur statens planverks skrivelse daterad 1975-04-09, som kallas "Förslag till bestämmelser rörande energihushållning i byggnader". Man säger där på s. 2:8 följande:

"En särställning intar frågan om mätning av energiförbrukningen för uppvärmning och för varmvattenberedning. Individuell mätning och debitering efter förbrukning innebär otvivelaktigt ett sparincitament, och det skulle kunna motivera att sådana krav infördes. Det har emellertid visat sig att det är utomordentligt svårt för att inte säga omöjligt att på rättvist sätt mäta energiförbrukningen för uppvärmning. Mätning av energiförbrukningen för uppvärmning av flerfamiljshus kan därför inte anses vara en realistisk lösning. Däremot skulle varmvattenförbrukningen kunna mätas och debiteras individuellt. Det kräver emellertid ett av-

läsnings- och debiteringssystem som drar stora kostnader. Det är tveksamt om nettoeffekten ens vid höga energipriser är positiv. Varmvattenmätning bör därför inte generellt föreslås."

Planverket fortsätter på ett annat ställe i samma skrift: "Det bör för övrigt erinras om att en stor del av landets fastigheter redan har individuell mätning av varmvattenförbrukningen och ofta även av energiförbrukningen för uppvärmning, nämligen småhusen. De centrala åtgärder som bör vidtas i denna fråga bör tills vidare inriktas på att åstadkomma taxekonstruktioner som ger enskilda hyresgäster större incitament att hushålla med energin."

I reservationen anges att betydelsen ur energisparsynpunkt av individuell mätning har så klarlagts att positiva åtgärder bör vidtagas inom bostadslånegivningens ram. Såvitt jag har mig bekant har emellertid inga relevanta, objektiva mätningar av varmvattenförbrukningen vid individuell resp. kollektiv mätning av varmvattnet gjorts i Sverige sedan slutet av 1950-talet. Statens råd för byggnadsforskning har också konstaterat att det aktuella vetandet i denna fråga är mycket begränsat och har därför beviljat HSB ett forskningsanslag för att mäta varmvattenförbrukningen vid tre olika bostadsområden i Göteborg med bostadsrätt, hyresrätt och radhus med bostadsrätt. Dessutom mäts parallellt den totala varmvattenförbrukningen vid tre mycket likartade bostadsområden med kollektiv mätning.

När dessa undersökningar är klara om ca ett år kan man bättre bedöma effekten av individuell varmvattenmätning. Man får inte heller blunda för de praktiska och administrativa konsekvenserna av den individuella varmvattenmätningen. Jag vill här nämna kostnaderna för installation av mätare. Oftast krävs mer än en mätare för varje lägenhet. Avläsning och service av mätarna måste också företas, och det skall även göras individuella debiteringar, vilket t. ex. kräver att mätaren måste avläsas varje gång någon flyttar. Årskostnaden för de här insatserna kan beräknas till storleksordningen 100 à 150 kr. per lägenhet och år. Mätaren som sådan spar ju inte någon energi. Den totala kostnaden för varmvattnet för en lägenhet utan mätning med en förbrukning av ca 100 kubikmeter per lägenhet och år – det är ett normalt tal – är i dag i Stockholm 600–700 kr. För att det skall bli någon nettoförtjänst för den boende måste det alltså bli en rätt avsevärd sänkning av hans normala konsumtion.

Låt mig också få foga till några ord om elmätning.

Individuell elmätning är en beprövad teknik i Sverige, och den förekommer också i de flesta lägenheter i flerfamiljshus. Anledningen till att kollektiv elmätning över huvud taget installeras i flerfamiljshus är dels att installationskostnaderna blivit betydligt lägre, dels att elverkets taxor har varit och är konstruerade på så sätt att elenergin blir billigare per kilowattimme vid kollektiv mätning. Enligt en undersökning som gjorts för två bostadsområden i Göteborg på 450 och 500 lägenheter med individuell resp. kollektiv mätning var förbrukningen 3 400 kilowattimmar per lägenhet i det individuella fallet och 3 600 kilowattimmar i det

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

kollektiva. Kostnaden för elström i den kollektivt uppmätta fastigheten var emellertid lägre. Den var totalt 15 kr. lägre per lägenhet och år trots den högre förbrukningen vid kollektiv mätning.

Energiprognosutredningen SoU 1974:65 har också angett på s. 219:

”Den andel av elförbrukningen som används av hushåll i flerfamiljshus är låg, ca 7 %. Om, högt räknat, 20 % av samtliga hushåll i flerfamiljshus om några år skulle ha kollektiv mätning skulle merförbrukningen av el för hushållsändamål på grund härav uppgå till ca 0,4 TWh per år, dvs. ca 0,5 % av hela elförbrukningen och mindre än en promille av hela energiförbrukningen. Kollektivmätning av el för hushållsändamål har därför endast marginell betydelse från energiförbrukningssynpunkt.”

Målsättningen att spara energi är vi helt överens om. Men den väg reservanterna anvisar är till väsentliga delar höljd i dimridåer.

Att spara marginella mängder och mäta dessa utan att i kalkylen eller i beräkningen debitera insatserna för att göra besparingen kan inte vara korrekt. Det är saldoeffekten vi skall ha tag i och inte bara sparbiten. Saldot bör väl vara positivt?

Reservationen 1 till civilutskottets betänkande 1975:28 är ett anmärkningsvärt aktstycke. Den talar för en märklig sak som en tämligen samlad sakkunskap i och utanför detta hus har avvisat.

Jag ber därför att få yrka bifall till punkten 8 i civilutskottets betänkande nr 28.

För klarkets vinnande, fru talman, ber jag att få säga några ord även om reservationen 4 till samma betänkande. Den reservationen avser ramar och anslag till vissa energibesparande åtgärder.

Utskottsmajoriteten har i fråga om anslaget helt följt propositionens förslag och tillstyrkt ett anslag på 326 miljoner. Mot detta står yrkandet i centerreservationen om att anslaget skall mer än fördubblas till inte mindre än 722 miljoner.

Jag skall, fru talman, avstå från att resonera om överbud eller excellera i siffror, men jag vill gärna notera följande. Vi rör oss inte här med exakta vetenskaper utan med uppskattningar, det är alldeles uppenbart. Erfarenheten får som hittills visa om det behövs ytterligare tillskott för att täcka efterfrågan. Om så blir fallet, vilket det i och för sig inte finns anledning att tro i nuvarande läge, får vi också då pröva om dessa behov skall täckas på tilläggsstat eller inte. Det måste göras klart – gentemot reservanternas argumentering – att utskottsmajoritetens anslagsberäkning inte är gjord för att lägga en hämsko på åtgärderna.

Det är uppenbart att centeryrkandet med den här bakgrunden närmast är att anse som en demonstration av att centern skulle vilja mer än någon annan. I praktiken är det inte så.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till civilutskottets hemställan under punkterna 8 och 17.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag är något förvånad över herr Hakanssons i Trelleborg

ingående argumentering emot kollektivmätning, i all synnerhet som han delar utskottets betydligt mer positiva inställning, vilken han också refererar till.

Den individuella mätningen åstadkommer otvivelaktigt – så har vi i alla fall sett det vid utskottsbehandlingen – en besparing. Den har angivits i utskottsmajoritetens skrivning – där man citerar energiprognosutredningen – som när det gäller värme varierande mellan 100 % och 25 %. Nu har emellertid frågan om värmemätning inte tagits upp i reservationen på grund av att tillräckligt tillförlitlig utrustning saknas.

Herr Håkansson frågar varför vi bara föreslår detta som lånevillkor. Det hade, säger han, varit konsekvent att också ta med de privatfinansierade villorna. Jag förklarade i mitt tidigare inlägg att mot bakgrund av att vi redan till hösten väntar ett förslag till Svensk byggnorm, som ju är generellt bindande, så vill vi inte nu lägga fram något förslag innan vi får se det förslaget. Vi har i stället gått på det förslag som innebär ett villkor för långivningen. Det motiveras dessutom med att sådana här åtgärder är berättigade till energisparstöd. Då tycker vi att konsekvensen blir att man bör ställa det som krav för långivningen när man kan verifiera att det uppnås en spareffekt.

Beträffande reservationen 4, som herr Håkansson också behandlade, förmodar han att det inte finns möjligheter att förbruka de pengar som centern föreslår i sin motion. Jag vill då hänvisa till att under utskottsbehandlingen fick vi uppgift från bostadsstyrelsen där man sade att upp till 1 miljard kr. skulle man vid en verkligt helhjärtad satsning kunna använda på ett år. Vår summa ligger då rätt bra inom den ramen. Det är också riktigt, som herr Håkansson även antydde, att för lågt tilltaget anslag troligtvis kommer att leda till att alltför få söker bidraget.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag har försökt tolka och beskriva reservationen 1, som bl. a. är undertecknad av herr Åkerfeldt. Den andas mycket av osäkerhet och okunnighet. Denna osäkerhet och okunnighet har lett reservanterna att föreslå en mycket kraftig detaljreglering som i sig själv inte spar energi. Effekten av detta är totalt sett oklar, och saldot kanske är negativt.

Vad sedan gäller reservationen 4 är det helt korrekt som herr Åkerfeldt säger att det teoretiskt maximalt möjliga penningbeloppet att göra av med är av den storleksordning han nämnde. Men det är inte en intressant siffra. Den intressanta siffran är hur stort anslagsbehovet kan bedömas bli utifrån i första hand vilka ansökningar som väntas. Det är den värderingsgrunden som propositionen, utskottsmajoriteten och andra har tillämpat. Därför är min bedömning fortfarande att reservationen är en läpparnas bekännelse av överbudskaraktär där beloppet sannolikt – och det är centerpartisterna medvetna om – inte kan utnyttjas.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Fru talman! Oberoende av hur vi i dagsläget bedömer en kostnadskalkyl

vid kollektiv resp. individuell mätning kan väl herr Håkansson i Trelleborg och jag vara överens om att med stigande energipriser framöver kommer individuell mätning att ha större betydelse. Om man skådar en sådan utveckling är det väl galet att investera i allt fler anläggningar med kollektiv mätning. Det är detta som vi vill sätta stopp för, i varje fall när det gäller det statsbelånade byggandet.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s) kort genmäle:

Fru talman! Vi är överens under förutsättning att det saldo som man bör räkna ut visar en vinst. Om man totalt sparar bara marginella värden är förslaget ointressant. Om stora resurser enligt en saldokalkyl måste satsas är vi alltså inte överens.

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Jag tror att många i dag är överens om att det ekonomiska läget i vårt land ger anledning till oro. Orsaken härtill är det stora underskottet i bytesbalansen. Medan flera av de stora industriländerna i dag uppvisar klara förbättringar av sitt bytesbalansunderskott tenderar Sverige i stället att öka sitt underskott. Därtill kan också läggas att de mycket kraftiga lönehöjningar som redan har avtalats starkt bidrar till att öka vår inflationskänslighet.

Enda sättet att eliminera det kraftiga underskottet i bytesbalansen är att öka industrins investeringar, dvs. att modernisera och bygga ut produktionsapparaten. För att detta skall kunna ske krävs en ökad tillgång på energi.

Inom industrin, som svarade för drygt 40 % av den totala energiförbrukningen i Sverige 1970, ökade energiförbrukningen med i genomsnitt 5,1 % per år under 1960-talet. Bakom denna ökning låg givetvis i första hand en ökad tillverkningsvolym. Industriproduktionen ökade under samma period med i genomsnitt 6,9 % per år, dvs. snabbare än energiförbrukningen. Inför en bedömning av den framtida energikonsumtionens utveckling är det därför att registrera att den relativa energiinsatsen minskade, trots att priset på energi under 1960-talet var lågt och successivt sjönk i reala termer.

Men för att kunna ta ställning till frågan om industrins energikonsumtionsnivå måste man göra klart för sig vilken materiell produktions- och konsumtionsnivå som vi vill ha i dagens och morgondagens samhälle. Det är detta som dagens debatt måste handla om.

Energiprognosutredningen utgår som bekant från att medborgarna i stort vill ha kvar den ambitionsnivå i fråga om levnadsstandard som samhället hittills har uppvisat. Men i själva verket är nog våra ambitioner högre än så. Vi eftersträvar en längre gående förädling av våra råvaror och en höjning av sysselsättningsnivån. Vi vill skapa förutsättningar – det hörs ganska ofta – för kortare arbetstid. Men, märk väl, fortsatt reallönestegring vill alla medborgare ha.

Ingenting av detta klarar vi utan en stigande industriell produktion

och produktivitet. Och detta i sin tur kräver mer energi. Skall vi uppfylla de ambitioner som jag nyss har försökt beskriva kommer det att kräva en större produktionsökning än de 6 % som energiprognosutredningen har räknat med. Och det medför automatiskt en kraftig stegring av energikonsumtionen. Det är mot denna bakgrund man måste se moderata samlingspartiets tankar i energifrågan. Vi anser att det är riktigt att söka nedbringa energikonsumtionens ökning fram till 1985 till 2 % per år, men vi säger också – och det gör vi mycket bestämt – att vi inte är beredda att ge tvåprocentsmålet prioritet, om det skulle visa sig att möjligheterna att upprätthålla den fulla sysselsättningen eller den ekonomiska utvecklingen äventyras. Vi måste med andra ord ha en hög beredskap. Redan en längre gående förädling av råvarorna – och för ett så litet land som Sverige är det nödvändigt att förädla mer och mer av våra produkter – ställer anspråk på betydande energitillskott.

Exempelvis Stålverk 80, som vi nyligen debatterat i kammaren, kommer tillsammans med befintlig produktion i NJA enligt utredningar att svara för 1,5 % av hela landets energiåtgång 1985. Jag tycker att det säger ganska mycket om vilka siffror det här kommer att handla om. Satsningar av typen Väröbacka och Gränges utbyggnad av aluminiumverket i Sundsvall blir också tunga poster i 1985 års energibudget. Och det är snarare fler än färre sådana initiativ i fler branscher som samhället kommer att behöva fram till år 2000.

Men, fru talman, det räcker inte enbart med att ha tillräcklig tillgång på energi. Det måste också sättas ett pris på energin som kan anses vara rimligt och som industrin kan betala. Vi har i det här landet vant oss vid en relativt sett låg kostnad för energi. Detta har varit till ovärderlig nytta för det svenska näringslivet och för de svenska medborgarna. Med ett löneläge i världstopp kan tillgången på billig energi vara avgörande i konkurrensen med utlandet. Det är bl. a. därför moderata samlingspartiet anser, såsom herr Magnusson i Borås tidigare i dag ganska ingående redogjort för, att den i propositionen föreslagna treprocentsregeln, dvs. förslaget att energiskattebelastningen inte får överstiga 3 % av salutillverkningsvärdet, måste ersättas med en tvåprocentsregel. Jag har från min egen bransch – den manuella glashantering – belägg för att vi får högst betydande kostnader genom den här nya given. Det blir väl ingen annan råd än att vi får göra som herr Wörnberg för en stund sedan sade: Vi får försöka gå dispensvägen. Vi hoppas att regeringen ser positivt på de berättigade krav som vi därvidlag kommer att ställa.

Men, säger någon, industrin får väl spara. Energimedvetandet har alltid varit välutvecklat i de allra flesta industriföretag. De måste utnyttja varje produktionsfaktor – också energin – så effektivt som det med tillgänglig teknik är möjligt. Industrin satsar redan på energisnål teknik och är inställd på att fortsätta med detta. De tekniska lösningarna på energiproblemen är resultatet av fortgående optimeringar. Det är därför de flesta industrigrenar sedan årtionden tillbaka visar en sjunkande energiinsats per framställd produkt. De som tittar litet på detta skall finna

att det är med sanningen överensstämmande; utvecklingen har blivit denna, och det är glädjande.

Behovet av ökade kunskaper om sambandet mellan energikonsumtion och samhällsutveckling är självfallet mycket viktigt. Men behovet av en effektivare energihushållning får absolut inte leda till planhushållning och ökad byråkrati. Därför vänder vi oss starkt mot den av regeringen föreslagna ändringen i 136 a § i byggnadslagen. Mot regeringens förslag att inte bara valet av plats utan även tillkomsten över huvud taget av viss industri skall prövas måste vi resa mycket starka invändningar. Vi kan inte, fru talman, acceptera att regeringen öppnar möjlighet till etableringskontroll över väsentliga delar av näringslivet.

Allra sist: Det är viktigt med en god tillgång på energi från både konsumentens och näringslivets synpunkt. Tillgång på energi innebär också ett värn för vår demokrati.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 23 vid näringsutskottets betänkande nr 30 och i övrigt till de reservationer som gjorts av moderata samlingspartiets representanter.

Herr PETERSSON i Ronneby (c):

Fru talman! Ingen tidigare generation har fått uppleva en utveckling som den vi i vår generation fått vara med om, en utveckling som är i det närmaste otrolig. Och visst måste det vara oerhört stimulerande för oss att få leva i en snabb utveckling. Vi kan nu förflytta oss snabbt mellan olika delar av vårt avlånga land och mellan olika länder och världsdelar på ett sätt som våra föräldrar inte ens kunde drömma om. Vi befinner oss genom radio och TV ständigt i centrum av skeendet var i världen något än händer. Men vår generation har också mer än någon tidigare generation lyckats förbruka energi och råvaror på ett sätt som måste betecknas som närmast misshushållning.

När vi nu har vaknat upp och alla inser att denna misshushållning inte kan fortsätta, så gäller det att välja väg framåt. Det är i detta avseende vi från centern vill gå en annan väg än den som socialdemokrater och moderater nu har slagit in på. Som framhållits från många talare tidigare i dag vill vi inte satsa på en utbyggnad av kärnkraften förrän säkerhetsproblemen kunnat lösas, och det har man inte lyckats med trots den enorma satsning på kärnkraften som under en följd av år gjorts från samhällets sida. Som vi utvecklat i centerns partimotion om energifrågan föreligger en konstant risk för katastrofer vid kärnkraftverk och anläggningar för upparbetning av kärnbränsle. Den uppgift man har tagit på sig att för tiotalet generationer framåt lagra och bevaka ett oerhört farligt radioaktivt avfall är knappast det arv från vår generation som vi bör lämna över till våra efterkommande. Vi har också pekat på hur krigsfall och sabotage ytterligare accentuerar katastrofriskerna vid kärnkraftsdrift och vid behandlingen av avfallet från dessa.

Jag vill framhålla att de allvarliga riskerna för en ytterligare spridning av plutonium, som kan utnyttjas för framställning av kärnvapen, är myck-

et stora. Enligt tidningsuppgifter fanns i den första båtlasten avfall från Oscar I som motsvarade 100 kg plutonium, dvs. tillräckligt material för tio stycken Hiroshimabomber. Det gick ju åt 10 kg för att framställa en sådan. Hur stora mängder plutonium blir det från de 13 reaktorer som man nu är beredd att besluta om? De är ju betydligt större och effektivare än de första. Har vi möjligheter och resurser att hålla avfallet under kontroll?

Utrikesminister Sven Andersson hade säkert fullt fog för sina farhågor när han i utrikesdebatten i denna kammare deklarerade: "De civila kärnenergiprogrammets expansion kommer att skapa problem genom den allt större ansamlingen av plutonium i olika länder." Utrikesministern tycks vara överens med oss i centern om att steget mellan civil och militär kärnkraft är mycket litet.

Problemet med riskerna i samband med kärnkraften är inte löst – därom är alla överens – men vi bedömer *olika* vilka risker vi har rätt att ta i det sammanhanget. Vi ser också av aktuella opinionsyttringar att dessa frågor intresserar och hört många medborgare i vårt land. Vid en debatt om energifrågan nyligen i mitt hemlän, till vilken vi inbjudits av socialdemokraterna, påstod en debattdeltagare att framför allt kvinnorna är motståndare till kärnkraften. Jag har inte kunnat få något belägg för att det verkligen är på det sättet, men det är möjligt att kvinnorna i högre grad än vi manliga individer känner ansvar för de ofödda generationerna och därför ännu klarare inser riskerna med det radioaktiva avfallet och de genetiska skador som detta kan medföra.

När vi inom centern väljer vägen med alternativa energikällor i stället för kärnkraft, eftersom säkerhetsriskerna för den senare inte har kunnat lösas, menar vi att den allra största bristen från regeringens sida i detta avseende är underlåtenheten att forska tillräckligt mycket kring alternativa energikällor och besparingsåtgärder. Regeringen har satsat mycket av resurserna på kärnkraften – alltför mycket i förhållande till satsningen på forskningen om den alternativa energiproduktionen. Därför trycker centern starkt på nödvändigheten av en kraftigt utbyggd forskning på energiområdet.

Vi har i flera olika reservationer till det föreliggande betänkandet påvisat nödvändigheten av ökad forskning i olika avseenden. Vi vill ha ökad forskning rörande energianvändningen i industriella processer, för transporter och samfärdsmedel, för lokalkomfort, för återvinning av energi i varor m. m., för energiproduktion såvitt gäller fissionsenergi, för energiproduktion såvitt gäller energi ur biosystem – som vi tror det är oerhört värdefullt att man får en väsentligt utbyggd forskning omkring. Vi vill också öka forskningen såvitt gäller organiska bränslen i övrigt, som kan ersätta oljan, vilken vi vet också har sina nackdelar i den mån vi är tvungna att utnyttja den. Vi vill ha ökad forskning rörande energiproduktionen vad gäller nya bränslesystem, och vi vill ha ökad forskning när det gäller vindenergi, geotermisk energi och övriga energiformer.

Jag har nämnt dessa olika områden, där vi önskar ökad satsning på

forskning. Därför att forskningen på många områden har varit svältfödd. Många forskare framhåller att det med känd teknik skulle kunna åstadkommas goda resultat på dessa områden, om forskarna bara kunde få tillräckliga resurser. Det är det vi vill ge dem. Här har tidigare i debatten givits exempel på forskningsuppgifter av olika slag, varför jag inte skall ta kammarens tid i anspråk för att ytterligare exemplifiera dem.

Med den föreslagna satsningen på en övergång till kontinuerliga energikällor i kombination med de energisparåtgärder som centern föreslagit är vi helt övertygade om att kunna klara vår framtida energiförsörjning, och vi slipper då också de risker som en satsning på kärnkraften innebär. Det innebär också, fru talman, att vi kan, från vår generation till våra efterkommande, lämna ett samhälle som inte är sämre än det vi själva har fått ta emot.

Fru talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till alla de reservationer som fogats till näringsutskottets betänkande nr 30 där mitt namn finns med.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Fru talman! Beträffande säkerheten, som herr Petersson i Ronneby har byggt en del av sitt anförande på, vill jag framhålla att skillnaden mellan de fem reaktorer som centern är med på och de tretton i fråga om avfallet endast är mängden men inte arten. Det är samma sorts avfall från de fem som det blir från de tretton reaktorerna. Endast mängden skiljer.

Jag har en uppgift, som jag inte kan kontrollera här och nu, om att mängden avfall enligt utbyggnadsprogrammet skulle vara 190 m³ högaktivt glaskapslat avfall 1985. Om man i stället går in för centerns program med fem reaktorer, skulle mängden avfall kanske utgöra fem trettondelar av denna siffra. Jag vet inte om avfallsmängden är proportionell mot antalet reaktorer, men vi kan anta det. I så fall har vi 73 m³ högaktivt glaskapslat avfall 1985.

Vad är nu skillnaden, herr Petersson? Det är bara en skillnad i mängd men samma sorts avfall. Risken är till sin typ densamma.

Herr PETERSSON i Ronneby (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wååg säger att det endast är en skillnad i mängd. Det är naturligtvis riktigt. Men det är också en skillnad i färdriktning. Här är det fråga om vilken väg vi slår in på och vilken avfallsmängd vi kommer att få i framtiden.

Avfallsmängden är inte proportionell mot antalet reaktorer, eftersom de först byggda reaktorerna har mindre effekt än de senare.

Detta är också en fråga om hur vi skall utforma vår miljö framöver. Ju större mängder avfall vi får, desto svårare blir det att hålla avfallet under kontroll.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Fru talman! Energipolitiken skall utformas så att den bäst medverkar till att de sociala mål kan uppnås som vi vill sätta upp för samhället. Den skall under ett ständigt hänsynstagande till natur och miljö bidra till en hög sysselsättning, fortsatt ekonomisk utveckling samt social och ekonomisk utjämning. Lever vi upp till denna målsättning som den skisserats i propositionen, skapar vi garantier för att samhällsbyggandet inte avstannar. Det innebär också att välfärden inte kommer att förbehållas endast någon mindre grupp. Vår strävan måste ständigt vara att hjälpa fram de eftersatta grupperna. För att nå denna utjämning återstår förvisso mycket arbete, men i det arbetet får vi inte förtrötta.

Under den närmaste tioårsperioden kommer befolkningen i vårt land att öka med 250 000 människor. Dessa människor skall beredas arbete, och meningsfullt sådant. Hur skall det gå till, om vi som exempelvis centern vill skulle dra ner energiproduktionen så drastiskt som man kräver från det hållet?

För att bereda de på arbetsmarknaden nytillkommande grupperna sysselsättning har vi som bekant sagt oss att vi – vilket vi också planerat för – i stor utsträckning måste vidareförädla en del av våra råvarutillgångar. Det handlar i främsta rummet om vår malm och vår skog. Detta program skulle inte kunna genomföras, om man följde den linje i fråga om energiproduktionen som centern företräder. Det skulle i stället innebära att produktionskapaciteten inom vår industri kom att minska kraftigt fram till 1985. Ett par hundra tusen färre skulle vara sysselsatta inom industrin. Men troligen skulle, om denna linje fullföljdes, omkring 100 000 av dessa ändå få jobb i industrin till följd av den lägre produktivitet som resultatet av denna operation skulle medföra. Det är inte svårt att förstå konsekvenserna av detta för vår samhällsekonomi. På grund av lägre inkomster och försämrad slagkraft för industrin på utlandsmarknaden skulle vi snart få väldiga svårigheter, och de anställda skulle drabbas av lägre reallöner.

Miljön är fortfarande på många arbetsplatser otillfredsställande. En förbättring av arbetsmiljön men också den yttre miljön kräver investeringar, som i sin tur förutsätter en fortsatt utveckling av industriproduktionen. Ökad industriproduktion kräver ofta ökad energitillgång.

Centerns linje i energifrågan medger en tillväxt av elförbrukningen med ungefär 3 % per år mot 6 % enligt regeringens och utskottsmajoritetens förslag, och detta skall jämföras med en ökning av 8 % årligen tidigare. Ett handlande sådant som centerns i denna fråga vittnar om ett svagt ansvar för sysselsättning och produktion. Hundratusentals människor riskerar att bli arbetslösa. Kravet som nu reses på fem veckors semester för de stora grupperna på arbetsmarknaden liksom kravet på sex timmars arbetsdag för alla löntagare kan skrinläggas per omgående.

Redan det förslag som presenterats av regeringen innebär en kraftig press på energikonsumtionen på sikt. Vi kan enligt mitt förmenande inte gå längre än vad detta förslag innebär. Tror centern att människor

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

accepterar en sådan återhållsamhet att vi inte får någon ytterligare standardökning? Ja, det är möjligt att vissa högavlönade gör det, människor som redan har det mesta av livets goda. De är kanske i vissa fall villiga att avstå något. Men de som i dag har en låg standard kan givetvis inte alls vara med på vare sig stillastående eller än mindre tillbakagång. Vi måste givetvis få en ökad standard. Detta klarar vi inte med en mindre tillväxt av energiproduktionen än den regeringen har föreslagit. Men också det innebär att vi måste börja bromsa ökningstakten i energikonsumtionen. Detta till trots innebär det en fortsatt ökning om än i minskad takt en tid framöver. Detta måste säga oss att vi inte utan allvarliga skadeverkningar kan stoppa programmet för utbyggnad av kärnkraften.

Vi måste också se till att bli mera självförsörjande med energi. I dag täcker vi mellan 70 och 75 % av vårt energibehov genom import av olja. Det kommer vi med absolut säkerhet inte att kunna göra i framtiden. Oljeländerna kommer troligen att ytterligare höja priserna och samtidigt dra ner sin oljeproduktion. Det innebär att vi för den närmaste framtiden endast har ett realistiskt alternativ att i någon mån ersätta oljan med, och det är kärnkraften.

Miljöfrågorna har, som jag tidigare nämnde, länge stått i centrum för debatten. Inom hela industrin behövs miljöförbättringar. Det handlar bl. a. om utbyggnad av ventilations- och reningsanläggningar men också om nya lyftanordningar, allt för att garantera de anställdas hälsa och förhindra att arbetskraften slits ut i förtid. Men det ställer ökade krav på i första hand elektrisk energi. De tunga arbetena måste rationaliseras bort, och det kräver energi och nya maskiner. Vi kan inte i dag tänka oss att överge maskinen och gå tillbaka till slaggan och handkraften för att spara energi inom industrin, lika litet som jag föreställer mig att de centern närliggande bönderna är beredda att överge mjölkmaskinen och börja handmjölka eller att överge traktorn för hästen för att spara energi.

Centerns energibesparing kommer också att göra hushållsarbetet tyngre. Man kan inte räkna med att utnyttja de hjälpmedel som i dag finns men som kräver elektrisk energi. Det blir inga fler frysboxar, kylskåp, tvättmaskiner eller diskmaskiner och troligen inte heller radioapparater eller TV-apparater. Ytterligare elvärme vid ny- och ombyggnader av hus måste förbjudas. Vad blir resultatet av detta? Jo, det kommer säkerligen att tvinga flera att i valet mellan yrkesarbete och hemarbete välja hemarbetet. Det kommer att tvinga många kvinnor att stanna hemma, även om de inte har barn och skulle ha önskat att få gå ut på arbetsmarknaden. Men det är kanske centerns mening att omintetgöra kvinnornas valfrihet på detta område.

Vi har i dag, liksom många andra industriländer, ett kraftigt underskott i vår bytesbalans. Vi köper mer utländska varor än vi säljer svenska till utlandet. Långsiktigt måste politiken inriktas på att återställa balansen, och det kan endast ske genom att vi ökar industriinvesteringarna så att vi på sikt kan förbättra våra exportsiffror. Detta måste vi leva upp

Tisdagen den
27 maj 1975.*Energihushåll-
ningen, m. m.*

till. Det gäller investeringar såväl i maskiner som i anläggningar men också investeringar i mera energisnåla metoder.

Samtidigt satsar vi på forskning för att få fram alternativa energikällor. Det är ingenting som växer fram från den ena dagen till den andra, men på sikt bör det kunna ge resultat.

De som i dag säger nej till regeringens förslag måste, för att kunna göra anspråk på realism i sitt ställningstagande, antingen förklara att de är beredda att offra den fulla sysselsättningen eller anvisa alternativa energikällor – men sådana finns inte i dag, naturligtvis för så vitt man inte är beredd att öka oljeimporten för att producera elektrisk energi. Emellertid är det som bekant det mest miljöförstörande sätt att producera energi som f. n. används, och det medverkar till en ytterligare försämring av vår bytesbalans.

Fru talman! Från socialdemokratiskt håll kan vi inte pruta på den fulla sysselsättningen. Den är en hörnsten i vår politik, och denna vår grundtanke följs upp i vårt energipolitiska program. Det bästa med detta är att det lämnar vägarna öppna mot framtiden. Vi får möjligheter att anpassa vår politik till de nya forskningsresultat och de nya politiska situationer som kan komma att anmäla sig. Vi bevarar alltså vår handlingsfrihet på det energipolitiska området genom det förslag som regeringen lämnat och som följts upp genom utskottsmajoritetens ställningstagande. Detta skapar i sig de bästa garantier för full sysselsättning åt alla.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan på alla punkter.

Fru SUNDBERG (m):

Fru talman! Jag skulle vilja beröra två helt olika områden med anledning av näringsutskottets betänkande nr 30. I bägge fallen förutsätter jag att den långsiktiga utbyggnad som föreslås av utskottets majoritet kommer att ligga till grund för riksdagens beslut.

Säkerhetsproblemen är av avgörande betydelse för vårt agerande när det gäller kärnkraften. Över huvud taget har debatten om kärnkraft i alltför hög grad koncentrerats till en fråga om kärnkraftens vara eller icke vara. Frågan om dess utnyttjande borde i betydligt högre grad ha kopplats till de säkerhetsfrågor som är förknippade med denna hantering. AKA-utredningen har i sin lägesrapport framfört att ingenting tyder på att inte säkerhetsproblemen i samband med det högaktiva avfallet skall komma att lösas. Personligen anser jag att det självfallet är en förutsättning för den fortsatta utbyggnaden. Kvar står emellertid att problemen ännu inte är lösta.

Många frågor kan ställas, vilka måste besvaras för att underlaget för kommande debatter i den här frågan skall ökas. Kan bränslet ligga kvar och bevaras under lång tid i utbränt skick? – Det är en fråga som herr Wijkman ställde här i dag. Hur skall i så fall en sådan förvaring ske? Kan man vänta med upparbetning till efter fem år och då skilja ut uran.

plutonium och klyvningsprodukter och genast solidifiera avfallet? Eller skall upparbetning ske relativt tidigt, t. ex. efter ett år? Vad skall ske med avfallet från de nya kärnkraftsaggregat om vilka inga överenskommelser om upparbetning föreligger? Kommer avtalet om upparbetning utanför Sveriges gränser, vad gäller nu beslutade kärnkraftsreaktorer, att förlängas? Kommer i framtiden varje land att självt få svara för sin avfallshandling, och är i så fall Sverige rustat därför? – De senare frågorna har AKA-utredningen haft i uppgift att söka besvara.

Men också nu befintliga kärnkraftsreaktorer förorsakar problem. Vilken verkningsgrad är förenlig med de säkerhetsnormer som måste upprätthållas? Hur skall vi göra med det läckage av bl. a. tritium som nyligen konstaterats?

Fru talman! Frågorna är nästan oändligt många, och de måste besvaras, för vilket det behövs tillgång på högt kvalificerad expertis av olika slag. Många frågor har emellertid en klart politisk bakgrund i så måtto att det slutliga ansvaret alltid vilar på de politiska beslutsfattarna. De politiska partierna har också varit representerade i AKA-utredningen, ett förhållande som jag finner självklart. AKA-utredningen kommer emellertid ganska snart att slutföra sitt arbete, och hela ansvaret för säkerheten i samband med reaktordriften kommer att läggas på statens kärnkraftinspektion. Betydelsen av detta organ kommer ytterligare att öka genom att forsknings- och utvecklingsarbete som ligger på Kärnsäkerhetsforskningen kommer att flyttas över till statens kärnkraftinspektion. Till denna institution koncentreras alltså både säkerhetsforskning och kontroll av säkerheten med allt vad detta innebär såväl när det gäller reaktorernas möjligheter att läcka ut radioaktivitet som hanteringen av det radioaktiva avfallet.

Framtida beslut för att besvara de frågor som jag nyss ställde måste också fattas av statens kärnkraftinspektion. Över huvud taget kommer det att på kärnkraftinspektionen läggas uppgifter som är av enorm betydelse för hela vårt land. Det borde alltså vara självklart att politiker gjordes medansvariga när det gäller sådana beslut.

I motionen 2039 har jag begärt att riksdagen måtte besluta att statens kärnkraftinspektion utökas med representanter för riksdagen. Näringsutskottet avstyrker motionen med hänvisning till att en nämnd finns knuten till statens kärnkraftinspektion. Men, fru talman, denna nämnd har tillsatts efter det att min motion väcktes och består av två parlamentariker, som utgör vad som kan kallas en safe-guard. Låt mig hoppas – och efter vad jag erfarit i dag är det troligt – att utskottets vidare skrivning, i vilken man förutsätter att regeringen överväger om det är lämpligt att parlamentariker även i övrigt får tillfälle att ta del av nämndens verksamhet, resulterar i ett positivt beslut. Motsatsen vore enligt min uppfattning ett åsidosättande av det ansvar som åvilar statens kärnkraftinspektion – och därvid syftar jag på det politiska ansvaret.

Herr talman! Den andra fråga jag vill beröra gäller byggandet av en tredje reaktor i Barsebäck. Denna reaktor kommer – om den byggs – att bli den första vars kylvatten kommer att utnyttjas för uppvärmning.

För denna uppvärmning planeras rörledningar från Barsebäck till berörda städer, i första hand Malmö och Lund men också Helsingborg och Landskrona. Utskottet vill understryka att vad som föreslås avseende en reaktor i Barsebäck uteslutande är en åtgärd av utredningskaraktär och att det givetvis skall ankomma på riksdagen att ta ställning till om en ytterligare utbyggnad i Barsebäck i en framtid skall infogas i kärnkraftsprogrammet.

Mot den bakgrunden, fru talman, finner jag det märkligt att de kommuner som berörs av för varmvattendistributionen nödvändiga ledningar redan för flera månader sedan avlämnat yttrande över ett färdigt förslag till ledningsdragning.

Från det bolag som kommer att svara för värmeöverföringen, Sydvärme, har kommunerna fått uppgiften att ledningarna kommer att dras ovan jord. Av kostnadsskäl avser man att inte gräva ner dem.

Frånsett att man ställer sig frågande inför denna våldsamma aktivitet, som verkligen inte tyder på att frågan är av utredningskaraktär, ställer man sig också frågande inför hur ovanjordsdragning av dessa ledningar stämmer med riksdagens beslut om att bevara högproduktiv åkermark.

Är det Skånes bönder som skall betala städernas uppvärmning? Ledningarna i fråga kommer att ha en diameter på mellan 70 cm och 1 m och fordrar en mycket bred zon, som icke kan användas för odling. De kommer enligt förslaget att i huvudsak dras parallellt med motorvägarna, vilkas 25 m breda säkerhetszon emellertid inte kan användas för ledningsdragningen.

Detta innebär alltså att stora arealer av Sveriges bästa åkerjord kommer att tas i anspråk för annat än odling, i detta fall för ledningar för varmvattnet från Barsebäck. Naturvårdsverket har föreslagit nedgrävning av ledningarna. Skulle en ovanjordsdragning bli verklighet, sker detta med åsidosättande såväl av det riksdagsbeslut som jag hänvisade till nyss som av det långsiktiga ekonomiska värdet av den enskilde jordbrukarens åkermark.

Fru talman! I och för sig skulle denna fråga inte ha berörts här. Erfarenheten visar emellertid att aktiviteter som de tidigare nämnda måste tas upp till diskussion på ett tidigt stadium, eftersom politikerna i annat fall ställs inför det faktum att förarbetet vid projekt av det här slaget framskridit så långt att förändringar ligger utanför det möjligas gräns. Jag kan bara erinra om Bolmenprojektet.

Moderata samlingspartiet har tillstyrkt utnyttjande av värmen från en ny reaktor i Barsebäck. Men vi har inte tillstyrkt en ökad förstöring av skånsk åkerjord. Mot bakgrund av ärendets utredningskaraktär – jag citerar här utskottet, fru talman – har jag emellertid inga yrkanden att ställa.

Herr ADAMSSON (s):

Fru talman! En sak synes alla som deltagit i energidebatten ändå vara överens om: vi måste minska ökningstakten i energiförbrukningen och

satsa betydligt mer än hittills på forskning för att finna nya energikällor. Det kommer nog också att ske, men även med en sådan ökad satsning blir det svårt för att inte säga omöjligt att hinna få fram nya möjligheter till energiskapande i den takt och i den mängd som den trots allt ökande förbrukningen kräver. Sveriges energiförsörjning måste därför under överskådlig tid baseras på en kombination av fossila bränslen och kärnkraft.

Vattenkraftstillgångarna är i det närmaste tagna i bruk i den omfattning vår natur och miljö tillåter. Trots planerad utbyggnad av kärnkraften kommer vårt beroende av fossila bränslen fortfarande att vara mycket stort under mycket lång tid framöver. Detta gäller särskilt på uppvärmningsområdet. Oljans andel av den totala energiförbrukningen är ovanligt hög i vårt land. Dess andel är omkring 75 %. Även med planerad utbyggnad av kärnkraften kommer Sverige på ett decennium ej att väsentligt kunna minska beroendet av importerad olja.

Jag har till industriministern ställt en interpellation där jag fragar honom om vilka åtgärder han avser att vidta för att ur allmän energipolitisk synpunkt och som ett led i den aktiva oljepolitiken möjliggöra en närmare samverkan mellan statliga, kommunala och privata intressen och i övrigt skapa förutsättningar och framlägga konkreta förslag beträffande introduktion av naturgas i Sverige. Jag kommer längre fram - i natt någon gång vad jag förstår, fru talman - att få svar på den interpellationen.

Endast några ord om den aktuella situationen i våra stadsgasverk. Trots höjda gastaxor kommer de svenska stadsgasverken till följd av höjda råvarupriser att under år 1975 gå med en beräknad förlust på sammanlagt 25 milj. kr. Kundbortfallet, huvudsakligen hyshållsabonnenter, är årligen mellan 5-10 %, varför förlusterna ökar.

För Malmö beräknas förlusterna öka från 1,3 miljoner i år till 4,9 miljoner 1980. För att återställa förhållandena till läget före oljekrisen erfordras en sänkning av råvarupriset med 200 kr. per ton eller totalt 20 å 25 milj. kr. per år.

Det är mot denna bakgrund som nu undersökningar pågår om nedläggning av de kvarvarande stadsgasverken i vårt land. Den vid nedläggning av gasverken bortfallande gasen måste ersättas med någonting annat: el, olja, fjärrvärme eller gasol, såvida vi inte nu inom en inte alltför avlägsen framtid har möjlighet att få naturgas till Sverige.

Det är den situation som våra kvarvarande kommunala stadsgasverk befinner sig i.

I en tid av allmänt stigande energikostnader och förmodligen knappare tillgång på fossila bränslen, kanske i första hand olja, är det viktigt att omvandlingen av råenergi, såsom produktion av el och värme, baseras på processer med så högt utnyttjande av bränslets energiinnehåll som möjligt. Därvid måste också möjligheterna att t. ex. använda alternativa bränslen tillvaratas.

En övergång från individuell oljeeldning med 50-70 procents verkningsgrad till fjärrvärme där verkningsgraden är 85-90 %, samt successiv överföring av elproduktionen i oljekondenskraftverk med ca 40 procents

verkningsgrad till kraftvärmeverk med ca 85 procents verkningsgrad utgör exempel på hur man med mindre mängd bränsle kan producera samma el- resp. värmemängd. Samtidigt som bränsleåtgången blir mindre förbättras också miljön. Förbättringen beror inte bara på den totalt minskade bränsleförbrukningen, utan också på att man i fjärrvärmefallet får värmeproduktionen koncentrerad till ett fåtal punkter där man kan installera effektiv rökgasrening och höga skorstenar.

I vårt klimat synes en sådan energiförvandling vara riktig och naturlig. Tyvärr har den hittills icke använts i vårt land i den omfattning som en god energihushållning kräver, även om fjärrvärme byggts ut i flera av våra större kommuner under senare år. Tyvärr har frågan om en styrning av energiförsörjningen i sådan riktning kommit bort i energidebatten, som enligt min mening i alltför hög grad kommit att handla om kärnkraften. Jag skall längre fram återkomma till den senare frågan.

Först några ord om samhällets ansvar för att en bättre hushållning med energin skall komma till stånd. Intè heller den frågan har blivit föremål för en mera ingående diskussion i den allmänna energidebatten. I sitt yttrande över energitutredningarna har emellertid Landsorganisationen tagit upp dessa frågor. Man framhåller bl. a. att en energiförsörjning som har betydande hushållningsinslag kräver en mer decentraliserad organisatorisk uppbyggnad. Många olika organ måste aktiveras och arbeta med hushållningsinsatser inom olika områden. LO anser att den framtida energiförsörjningen och de nödvändiga styrmedlen behöver utredas. Det torde bl. a. vara lämpligt att samhällets övergripande energiplanering sker i form av återkommande eller rullande riksplaner för hushållningen med våra energiresurser.

Låt mig i detta sammanhang citera följande ur Landsorganisationens remissvar:

”Ansvaret för energiproduktionen i landet åvilar naturligen industridepartementet. När det gäller oljeimporten kommer även handelsdepartementet med i bilden. LO anser att den planerade utvidgningen av oljeraffineringen bör ha statligt-kooperativt huvudmannaskap.

Kärnkraftsproduktionen skall bedrivas av samhället. Den ökade inriktningen på hushållning med energi, som LO föreslår, medför att ökade uppgifter måste åvila även andra departement som bostadsdepartementet och kommunikationsdepartementet. En samordning mellan de olika departementen är nödvändig.”

Jag delar personligen detta synsätt på de organisatoriska frågorna. Skall vi hushålla med energin – och det måste vi, bl. a. för att spara olja – så fördras det en samordning över hela fältet och en ökad samhällelig styrning. Det behöver emellertid inte betyda att elproduktionen, för att ta ett exempel, överförs i ett produktionsföretag för hela landet. Här finns en rad olika lösningar för att uppnå det åsyftade resultatet.

Hittills har vi på energiområdet mer eller mindre fört en ren försörjningspolitik. Jag bortser då från den styrning av konsumtionen som pris- och taxepolitiken kan innebära. Salunda har kraftföretagen i dag att svara

för tillgång på el för abonnenterna inom sitt område antingen direkt eller genom distributionsföretag. Man har inte kunnat vägra eller styra konsumtionen annat än genom taxepolitiken. Vill man få till stånd en hushållning av ekonomiska eller andra skäl, blir givetvis uppgiften inte lika enkel. Jag kan inte i detta sammanhang närmare ingå på hela den problematiken. Låt mig emellertid slå fast att en stram hushållning inom energiområdet kräver att samhällets och näringslivets fortsatta utbyggnad sker under planmässighet. Det gäller givetvis såväl produktions- som distributionssidan inom elområdet, innefattande såväl vattenkraft och oljekraft som kärnkraft. En sådan styrning kräver ökat samhällsinflytande, men inte nödvändigtvis helstatligt ägande. Däremot anser jag i likhet med LO att organisationen av den framtida energiförsörjningen och de därför nödvändiga styrmedlen behöver närmare utredas, då även på elområdet. När det gäller distributionssidan sysslar som bekant den Lemneska utredningen med dessa frågor. Det kan inte anses tillfredsställande att de befogenheter till styrning som krävs överlåtes helt eller delvis till privatägda produktions- eller distributionsföretag. Eldistributionen anses i dag i hög grad vara en kommunal angelägenhet, som bör ingå i kommunens övriga service.

I Malmö anser vi att det kommunala intresset inte bör stanna vid distributionen utan även bör omfatta produktionsidan. Ett skäl för kommunal elverksrörelse är att man anser det från rättvisesynpunkt vara riktigt med utjämnande taxor inom kommunen. Ofta är det emellertid från teknisk-ekonomisk synpunkt inte realistiskt att ordna eldistributionen efter kommungränserna. Företagen kan då i vissa fall bli orationella och alltför små. Det kan finnas olika lösningar när det gäller hur det kommunala och det lokala intresset skall få inflytande på elfrågorna. Jag skall inte i detta sammanhang närmare ingå härpå. Frågan är som bekant redan föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

Så till den motion som jag tillsammans med några skånska riksdagskolleger väckt om ett tredje aggregat i Barsebäcksverket för leverans av el och värme. Den anknyter väl till det resonemang jag fört om samhällelig styrning och hushållning med energiråvarorna.

Som grundförutsättning för det s. k. Sydvärmeprojektet har antagits att Barsebäcksverkets tredje aggregat utrustas med en reaktor med ca 3 000 MW termisk effekt. Utan värmeproduktion skulle turbinen ge en eleffekt av ca 1 000 MW. Verkningsgraden blir då ca 33 %. Om man emellertid samtidigt producerar både el och värme erhålls ca 950 MW värme och ca 810 MW el. Utnyttjandet av reaktorns termiska effekt blir då betydligt högre eller ca 60 % mot 33 % i det förra fallet.

Mer än 80 % av den fjärrvärme som produceras skulle vid enbart elproduktion ha förts bort med kylvattnet. Oljebesparingen blir betydande. Den uppgår redan under perioden 1985–1990 till ca 500 000 ton per år, och år 2000 beräknas den uppgå till 600 000 ton per år. En minskning av oljeförbrukningen av den här omfattningen i detta tätbefolkade område har givetvis stor betydelse ur miljösynpunkt.

Rökgasutsläppen reduceras avsevärt. För jordbruket innebär det att de jordförsurande svaveldioxidutsläppen minskas med ca 9 000 ton per år. Utsläpp av spillvärme från kärnkraftverket minskas med värmeproduktionen. Värdet av miljöförbättringarna i området kan i stort sett vara lika stort som värdet av oljebesparingen.

Om projektet säger länsstyrelsen i Malmöhus län bl. a. följande:

”I samband med yttrande över närförläggningsutredningen och el-energi prognosutredningen under hösten 1974 uttalade länsstyrelsen som sin mening att värmeförsörjning baserad på fjärrvärme är att föredra framför andra system ur såväl energihushållnings- som miljösynpunkt. Om värmeförsörjningen därjämte baseras på kärnkraftvärmeverk, erhålles ännu fördelaktigare lösningar.

Länsstyrelsen pekade därför på möjligheterna att för värmeförsörjningen i länet utnyttja det planerade tredje aggregatet i Barsebäck för fjärrvärmeöverföring till Malmö-, Lund-, Helsingborgs- och Landskrona-regionerna. Länsstyrelsen framhöll vidare att det med tanke på avstånden till dessa orter torde vara ekonomiskt fullt realistiskt att genomföra dessa projekt.”

I vår motion 1883 framhåller vi bl. a. följande:

”En framtida rationell energihushållning i vårt land bör enligt samstämmiga bedömningar bl. a. bygga på att storstadsområdenas värmebehov tillgodoses genom fjärrvärme från kärnkraftvärmeverk.

Det framstår därför som angeläget att sydvärmeprojektet realiseras inom ramen av kärnkraftprogrammet. Detta kan ge värdefullt underlag och erfarenheter för framtida beslut rörande andra regioner med tillräckligt värmeunderlag för kärnkraftvärmeverk.”

Det synes vara en bedömning som delas av näringsutskottets majoritet, som i sitt utlåtande över motionerna 1883 och 2029 säger:

”Det projekt som syftar till att Malmö och Lund samt eventuellt också Helsingborg och Landskrona skall förses med fjärrvärme från kärnkraftverket i Barsebäck är av stort intresse. Utskottet anser att parallellt med projekteringen för en fortsatt utbyggnad av kärnkraftverket i Forsmark enligt propositionens förslag bör undersökas om det tekniskt, ekonomiskt och med hänsyn till säkerhet etc. finns förutsättningar för utbyggnad av kärnkraftverket i Barsebäck med ytterligare ett aggregat, avsett för framställning av värmekraft.” Utskottets uttalande jämte hemställan om att riksdagen som sin mening ville ge till känna vad utskottet anfört om motionen hälsar jag och mina medmotionärer med tillfredsställelse, och jag ser det som ett uttryck för utskottets positiva intresse för projektets förverkligande.

Som framhålls i motionen är det för det fortsatta planerings- och projekteringsarbetet nödvändigt att de kommuner, myndigheter och företag som engagerat sig för detta projekt ekonomiskt och i sin planering känner tillräcklig säkerhet för dess förverkligande. Föreliggande förbrukningsprognoser visar att projektet behöver färdigställas under åren 1983-1985. Detta nödvändiggör att städernas fjärrvärmenät redan nu påbörjar an-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

passningen till den kommande situationen med värmeleverans från Barsebäck.

Fru Sundberg påstod att det förelåg ett färdigt förslag som bl. a. innebär att varmvattenledningarna skall placeras ovan jord. Eftersom jag råkar tillhöra lekmannasidan i den utredning som går under benämningen Sydvärme kan jag upplysa fru Sundberg om att på den punkten har utredningen inte tagit någon ställning. Det som har presenterats är en översiktsplan som gjorts av teknikerna och som nu kommer att föreläggas lekmännen vid ett sammanträde med Sydvärme den 9 juni. Från ansvarigt kommunalt håll är vi fullt medvetna om att det inte är möjligt att tänka sig att dessa ledningar i någon större utsträckning kan dras ovan jord. Men jag tror att fru Sundberg håller med mig om att det finns vissa områden där en sådan lösning kan tänkas.

Dessa frågor måste detaljplaneras och utredas, och det är det arbetet som nu förestår. Jag vill upplysa fru Sundberg om att det är ett mycket kostsamt och mycket omfattande arbete innan man kan fastlägga en slutgiltig planering av detta mycket stora projekt. Jag vill också säga till kammarens ledamöter att det är att gå alldeles för långt att påstå att det föreligger något färdigt förslag. Det är en översiktsplanering, dvs. en första etapp i utredningsarbetet som gjorts för att orientera om projektets omfattning och om vissa tänkbara lösningar.

Fru talman! Med det anförda har jag velat understryka angelägenheten av att minska ökningstakten i energiförbrukningen och att vi i vår energiomvandling använder oss av processer med ett så högt utnyttjande av bränslets innehåll som möjligt. En stram styrning inom energiområdet kräver att samhällets och näringslivets fortsatta utbyggnad sker under planmässighet. En sådan styrning kräver ökat samhällsinflytande, där kommunerna bör ha samma ansvar för energi- och värmeförsörjningen som i dag gäller för bl. a. vatten och avlopp. Det ser jag som en målsättning för vår framtida energiförsörjning och energipolitik.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Fru talman! Det var med avsikt som jag tog upp frågan om varmvattenöverföringen från den tredje Barsebäcksreaktorn, med tanke på att herr Adamsson skulle tala efter mig här i kammaren. Låt mig nu förklara att jag helt och hållet delar herr Adamssons åsikter när det gäller utnyttjandet av spillvärme eller kylvattenvärme från en eventuell tredje reaktor.

Dessutom var det glädjande att höra herr Adamsson säga att några planer på att lägga dessa ledningar ovan jord inte finns. Det är ett uttalande som bereder mig och säkert många andra nere i Skåne stor tillfredsställelse. Men, fru talman, jag talade inte om någon färdig plan utan enbart om det förvånande i att det över huvud taget görs en plan som går ut på remiss till berörda kommuner innan riksdagen på något sätt har tagit ställning i frågan. Det är från principiell synpunkt jag vill ta upp detta. När riksdagen tidigare har fattat beslut i sådana här frågor

har förarbetet framskridit så långt att alternativa lösningar inte stått riksdagens beslutsfattare till buds. Av ekonomiska eller andra skäl har man tvingats ansluta sig till ett projekt som på grund av det långt gångna förarbetet är det enda ekonomiskt realistiska.

Fru talman! Jag har med detta velat peka på värdet av att dessa frågor tas upp och diskuteras på ett tidigt stadium, innan Sydvärme, där herr Adamsson som lekmanrepresentant har ett stort inflytande, får möjlighet att fatta beslut som hindrar riksdagen att i framtiden fatta andra beslut.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vet inte om det är en missuppfattning från fru Sundbergs sida när hon säger att jag har sagt att man inte kan tänkas lägga ledningarna ovan jord på några sträckor. Jag vill ha sagt att det på den punkten inte har fattats några beslut. Det får vi se i samband med projekteringen. Jag vill därmed inte kategoriskt ha sagt att ledningen på alla sträckor kommer att läggas under jord. Det finns vissa områden där det av rent tekniska skäl inte är möjligt – jag skall inte närmare gå in på det.

Fru Sundberg vänder sig principiellt mot att kommunerna gjort denna översyn. Jag vill då säga att det helt enkelt hänger samman med att dessa fyra städer sedan början av 1950-talet haft ett ganska intimt samarbete när det gäller planering av fjärrvärmeförsörjning. Det är i samband med den fortsatta försörjningen med fjärrvärme i de här berörda städerna som detta projekt blivit aktuellt. Med åberopande av det yttrande som gjorts av länsstyrelsen kan jag hänvisa till att det har funnits intresse att finna en sådan lösning. Sedan kan man alltid diskutera var man skall börja – det är egentligen en diskussion om hönan och ägget, och den skall jag inte gå in på.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Fru talman! Utan att räkna mig till vare sig äggens eller hönsens skara anser jag det väsentligt att frågor som är av avgörande betydelse ur miljösynpunkt blir behandlade i riksdagen. Jag håller naturligtvis med herr Adamsson om att vi här inte kan göra något definitivt ställningstagande till frågan om ledningarna skall läggas under jord. Men jag fick av herr Adamssons uttalande uppfattningen att man i princip räknar med att följa naturvårdsverkets rekommendation att ledningarna i trakter med högvärdig åkerjord och där detta tekniskt är möjligt skall grävas ned. Med den upplysningen, fru talman, är jag för tillfället nöjd.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vet inte om fru Sundberg och jag har några delade meningar. Ett av skälen till att den aktuella motionen väcktes – det är alltså ingen framställning från Sydskraft utan en motion av några riks-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

dagskolleger och mig – var just att riksdagen skulle få tillfälle att diskutera även detta projekt.

Fru tredje vice talmannen anmälde att fru Sundberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr FISKESJÖ (c):

Fru talman! Fru Sundberg intygade i sitt inlägg att hon var rädd om den skånska jorden. Jag vill bara göra den kommentaren att det har varit si och så med den moderata omtanken om den skånska åkerjorden när vi i tidigare skeden diskuterat regionplaner och Öresundsbroar i Skåne. Men det är bra att medvetandet om den skånska jordens värde växer. Nog om detta.

Fru talman! Jag hade ursprungligen tänkt ta upp tre mytbildningar i kärnkraftsanhängarnas angrepp på centern. Den första myten jag hade tänkt behandla gäller påståendena om att vår linje skulle innebära ett hot mot sysselsättningen och en återgång till äldre produktionsformer. Trots att herr Bengtsson i Landskrona spann vidare på denna myt som trasats sönder och samman i den tidigare debatten här i dag, skall jag på grund av den sena timmen avstå från ytterligare kommentarer på denna punkt.

Den andra myten jag ursprungligen tänkt ta upp är myten om att vår linje skulle innebära ett ökat oljeberoende och därmed en ökning av de miljörisker som oljeanvändningen medför. Inte heller på den punkten skall jag nu göra någon ytterligare utläggning. Även här har klart visats i den tidigare diskussionen att vår linje tvärtom innebär att vi får ökade resurser att ta itu med de miljörisker vi redan har utan att introducera nya.

Sedan finns det en tredje myt i kärnkraftsanhängarnas angrepp på centern, och det är myten om att vi skulle stå isolerade i vår bedömning av säkerhetsriskerna. Den tredje myten skall jag behandla litet utförligare.

Avgörande för centerns ståndpunktstagande har i hög grad varit bedömningen av kärnkraftens säkerhetsrisker. Vår ståndpunkt är grundad på det material som varit tillgängligt och på den erfarenhet som finns. På den här punkten har man kunnat notera att socialdemokrater och moderater, om än inte alla, blivit något mera försiktiga. Herr Svanberg, som jag såg i kammaren nyss, gick så långt tidigare i dag att han sade att det kan tänkas att centern har rätt. Men han gjorde det med den försåtliga vändningen att alla andra därmed skulle ha fel. Därmed har jag också antytt en av de argumentationslinjer som kärnkraftsanhängarna använder sig av mot centern. Man vill försöka ge sken av att alla som har studerat de här frågorna, att alla som har särskilda kunskaper på det här området skulle ha en annan uppfattning än centern, att centerns mening skulle vara originell i det avseendet att vi står isolerade. Så är det ju inte.

Vad som tvärtom slagit mig under den tid jag försökt följa dessa frågor

är att tveksamheten till kärnkraftsutbyggnaden ökat världen över. Runt om i världen håller man på att reducera sina kärnkraftsprogram, och på många håll har det vuxit fram ett mycket omfattande direkt motstånd mot kärnkraften. Och - det är värt att understryka - det är när upplysning börjat spridas, när man satt sig ned och verkligen försökt analysera problemen som motståndet börjat växa. När man från kärnkraftsanhängarna försöker framställa motståndarna som lättskrämda och obildade är man verkligen illa ute. Det är en grov förolämpning mot alla de människor som med olika utbildnings- och yrkesbakgrund studerat de här frågorna och kommit till den ståndpunkten att vidareutbyggnaden bör stoppas upp.

Hur det är i vårt land är väl ganska klart. Allt tyder på att det finns en majoritet bland befolkningen mot en fortsatt utbyggnad. Någon sammanställning över motståndet världen över finns inte. Men det är alldeles uppenbart att motståndet växer. Det är även uppenbart att tveksamheten ökar också bland de grupper som har speciella insikter i de mera konkreta tekniska och teoretiska problem som är förbundna med kärnkraftstekniken. Någon sammanställning av denna nya tveksamhet bland de särskilt kvalificerade bedömarna finns inte heller. Över huvud taget har det varit en påtaglig brist i bakgrundsmaterialet att man i glättade broschyrer som östs över oss samlat argumenten för kärnkraftsutbyggnaden, medan man överlämnat åt enskilda organisationer och privatpersoner att samla argumenten mot. Men meddelandena om ökad tveksamhet droppar ideligen in i press och tidskrifter. De säkerhetsbedömningar som legat till grund för kärnkraftsutbyggnaden ifrågasätts ideligen, och experter står mot experter. Säkerhetskraven skärps, nya risker upptäcks vilket leder till nya säkerhetskrav och till att dessa i sin tur ifrågasätts. Ibland nås vi av meddelanden om mer organiserade och uppseendeväckande aktioner från vetenskapsmännens sida. Några exempel:

I Frankrike har 400 forskare och tekniker undertecknat en uppmaning till allmänheten att motsätta sig kärnkraften. I Finland varnade för ett halvår sedan en rad kärnfysiker för de finska kärnkraftsplanerna. I Norge avrådde i april i år 31 forskare vid universitetet i Trondheim i ett brev till norska stortinget från planerna på kärnkraftverk. Dessa norska fysiker motiverade sin varning med att problemet med det radioaktiva avfallet inte är löst, att atomreaktorernas säkerhet är omstridd och att de långsiktiga biologiska verkningarna av konstlad radioaktivitet ännu inte är utredda.

I början av april i år uppvaktade 40 framstående engelska forskare premiärminister Wilson med en protestskrivelse. De krävde att England stoppade alla planer på nya kärnkraftverk tills avfallsfrågan var löst. Så här säger de 40 forskarna bl. a. i sin motivering:

”Vi är bekymrade över att elproduktionen vid kärnkraftverk oundvikligt är bunden till produktion av farligt radioaktivt material som kräver regelbunden övervakning. Trots 30 års forskning har man ännu inte på ett tillfredsställande sätt löst avfallsproblemen.”

I Västtyskland finns ett växande motstånd. Detsamma gäller USA. I höstas tvingades myndigheterna i USA att stänga ca en tredjedel av de 52 kärnreaktorerna på grund av misstänkta sprickbildningar i kylsystemen. I samma veva avgick en av atomenergikommissionens säkerhetsexperten, Carl Hocevar, i protest mot att allmänheten inte informerats om atomkraftverkens potentiella risker. I sin avskedsansökan skrev han bl. a. följande:

”Trots de lugnande försäkringar som kommissionen ger en oinformerad, vilseledd allmänhet är de olösta problemen med kärnkraftverkens säkerhet så pass grava att USA borde överväga att stoppa all utbyggnad av kärnkraften.”

Det är alltså den mening som en tidigare säkerhetsexpert i den amerikanska atomenergikommissionen hyser.

Så kan man, fru talman, anföra varnande röster från när och fjärran. Exemplet skulle kunna mångfaldigas. Jag har anfört några för att ytterligare visa hur ihålig den myt är som socialdemokrater och moderater försöker bygga upp kring föreställningen att säkerhetsproblemen skulle vara lösta. Det är de inte. Gamla välkända säkerhetsproblem är inte lösta och nya dyker ständigt upp.

Det finns de som menar att de knappast går att lösa. På den punkten vill jag inte uttala någon åsikt. I debatten tidigare i dag sade t. ex. herr Wijkman att teknikerna arbetar på att lösa problemen. Fattas bara annat! Men vore det inte bättre att vänta med utbyggnaden tills teknikerna har presenterat sina lösningar?

Vad som för mig är alldeles uppenbart är att vi i dag har ett alltför oklart, ett alltför motstridigt och i vissa avseenden ett alltför föråldrat underlag för ett beslut om en långtgående satsning på kärnkraften.

Det vägval som socialdemokrater och moderater i broderlig förening nu gör för svenska folket kan vi inom centern inte vara med och dela ansvaret för. Att statsministern i sin ynkliga dialektik vill försöka pådyvla oss ansvaret för den utbyggnad som socialdemokrater och moderater nu kommer att genomdriva är ju alldeles härresande. Det försöket visar inte på någon större portion av politiskt mod. Vi inom centern kan självfallet inte hindra socialdemokrater och moderater att gå ihop om de 13 aggregaten. När ni nu gör det är det er sak, inte vår.

Herr BLOMKVIST (s):

Fru talman! Inledningsvis vill jag uttala min beundran för det utomordentliga arbete som utskottets kansli och inte minst dess sekreterare utfört under den snart gångna vårsessionen, särskilt vid utarbetandet av det beräkande som riksdagen i dag behandlar.

Debatten under de senaste åren och kanske inte minst under de senaste månaderna om hur vi i Sverige bör utforma vår energihushållning har präglats av en intensitet som troligen har få motstycken i vårt land. Brev som jag mottagit både från enskilda och från organisationer har i många avseenden styrkt detta. Den pågående debatten i tidningar, i

organisationsliv och näringsliv har under en längre tid varit mycket intensiv.

Ledamöterna i näringsutskottet har också fått ta del av många värdefulla synpunkter från företrädare för olika meningsriktningar i energifrågan. I stor utsträckning har det här varit fråga om för eller emot kärnkraften. Vi har fått lyssna till intressanta anföranden av experter från miljö- och energiområdet. Av dessa har en del varit starkt kritiska till utbyggnaden av kärnkraften, andra har kraftigt understrukt vikten av en fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Alla som deltagit i utskottets sammanträden har visat ett mycket stort intresse för riksdagens ställningstagande i energifrågan. Men arbetet med energipropositionen har för mig än en gång bekräftat att energifrågan sannerligen inte bara är en angelägenhet för experter, berörda industribranscher och miljögrupper. Kanske har behandlingen av energipropositionen för mig mer än någonsin tidigare bekräftat att energifrågan, även i framtiden, måste engagera hela det svenska folket. Den svenska arbetarklassen bör mer än andra samhällsgrupper inse vilka värden som här står på spel.

Trots den senaste SIFO-undersökningen om människornas inställning till energifrågan har mina erfarenheter från den genomförda informations- och studieverksamheten visat att majoriteten av medlemmarna inom fackföreningsrörelsen ställt sig bakom regeringens energiproposition och anslutit sig bl. a. till följande målsättningar:

1. att energipolitiken även i fortsättningen måste medverka till välfärd och trygghet för människorna
2. att energipolitiken skall utformas så att den bäst medverkar till att uppnå de sociala mål vi vill sätta upp för samhället
3. att energipolitiken skall bidra till en hög sysselsättning, fortsatt ekonomisk utveckling, social och ekonomisk utjämning men under ständigt hänsynstagande till natur och miljö
4. att den skall underlätta vår strävan att vidmakthålla det nationella oberoendet
5. att energipolitiken skall främja en internationellt rättvis fördelning av energiråvaror och internationell planmässig hushållning.

Med den kommande energipolitiken skall vi söka uppnå våra grundläggande mål beträffande sysselsättning, ekonomisk tillväxt, bättre regional balans, trygghet, jämlikhet och en god miljö. Här finns det då anledning att erinra om att under de senaste åren har vi haft en ökning av energiförbrukningen på 4,5 %. Låt oss också komma ihåg att under de närmaste åren skall vi enligt regeringens förslag stanna vid en ökning av endast 2 %, dvs. nära 0,5 % mindre än vad energiprognosutredningen ansett vara möjligt i bästa fall.

Energikonsumtionen skall sedan minska så att vi år 1990 eller något senare skall nå fram till nolltillväxt. Centern har krävt en snabbare utveckling mot nolltillväxt, i genomsnitt 1 % per år. Folkpartiet har uttalat sig för 1,5 % per år, alltså 0,5 % mer. Utskottsmajoriteten har dock ansett att de etappmål och de långsiktiga mål för begränsning av energiför-

brukningen som ställs upp i propositionen är realistiska. Ett sådant ställningstagande beror självfallet inte minst på att vi i Sverige förbrukar mer olja per person än man gör i något annat land i världen. Till det kommer att vi lever i ett land som helt saknar oljetillgångar. I vart fall har vi gjort det hittills.

Under en avsevärd tid kan vi räkna med att oljan kommer att spela en stor roll för vårt lands energiförsörjning. Det är samtidigt nödvändigt att oljan i allt högre grad kommer att ersättas av andra energikällor. Mot den bakgrunden har utskottsmajoriteten heller inte haft några svårigheter att ansluta sig till de slutsatser beträffande kärnkraftens utnyttjande och de riktlinjer för en begränsad utbyggnad av kärnkraften som har redovisats i propositionen 30.

För att man i framtiden skall kunna garantera en säker produktion krävs ett starkt samhälleligt engagemang. Det är i ett sådant sammanhang man bör se förslaget om en eventuell fortsatt satsning i Ranstad i Skaraborgs län – i mitt hemlän. Genom en utbyggnad av uranverket skulle man kunna bidra till den svenska kraftförsörjningen och skapa förutsättningar för full sysselsättning. Men i dag rör det sig om undersökningar för att om några år söka förverkliga en sådan exploatering.

Centerpartiet, som nu accepterar driften av fem kärnkraftsaggregat, avstyrker industriministerns förslag om ett anslag på 15 milj. kr. för ett fortsatt utvecklingsarbete vid uranverket i Ranstad. Jag vill än en gång understryka att det här är fråga om pengar till ett fortsatt utvecklingsarbete, alltså inget bindande beslut om utbyggnad av den nuvarande anläggningen.

Utskottsmajoriteten delar industriministerns mening att mot bakgrund av de allmänna försörjningspolitiska övervägandena projekteringen av ett utbyggt Ranstad bör fortsätta. I början av detta år åtog sig LKAB uppdraget att leda de fortsatta utredningarna för att om möjligt klarlägga de tekniska och ekonomiska förutsättningarna att ur Ranstadsskiffern utvinna värdefulla mineraler, främst då uran, aluminium och nickel. Skiffern i Billingen innehåller således förutom uran även många andra för landet mycket värdefulla råvaror.

Ur landets synpunkt skulle det därför vara värdefullt om de nu verk samma projektgrupperna i Ranstad kunde få fram teknik för utvinning av dessa för det svenska näringslivet så viktiga mineraler. I Billingen finns en av världens största fyndigheter av uranförande alunskiffer. Det gäller 1 miljon ton uran, av vilken kvantitet minst 300 000 ton beräknas vara utvinningsbara. Med den av projektgruppen beräknade brytnings-takten skulle dessa tillgångar räcka i över 200 år. Enligt uppgifter lär bristen på uran ute i världen komma att under de närmaste åren höja priserna på uran. Det är därför självklart att från försörjningsmässig synpunkt uranfyndigheten i Billingen är en verklig riksangelägenhet.

För Skaraborgs län och dess näringsliv kan en industriell satsning i Ranstad komma att få en avgörande betydelse liksom det för personalen på Ranstad skulle vara mycket stimulerande med ett fortsatt utveck-

lingsarbete, eftersom den sedan 1968 med intensitet har sökt utveckla processen, avfallshanteringen och miljövården. För dessa, som nu är engagerade i Ranstad, och för de berörda kommunerna Skövde, Falköping och Skara skulle naturligtvis en kommande utbyggnad av uranverket få stor sysselsättningspolitisk betydelse. Det finns anledning att här komma ihåg att omkring 1 000 personer beräknas bli sysselsatta under anläggningstiden, minst fem år. En utbyggd uranproduktion skulle ge sysselsättning åt 800 personer, av vilka hälften beräknas vara kvinnor.

Men en av de viktigaste frågorna i samband med uranutvinningen bör självfallet vara miljön. För alla skaraborgare liksom för många andra människor är Billingen en naturskön del av Skaraborgs län. Vi vet att en fortsatt utbyggnad i Ranstad måste innebära ingrepp i naturen, men vid ett personligt besök i Ranstad har personalen där för mig förklarat att det finns goda möjligheter att få miljöproblemen under kontroll. Hela frågan bör emellertid övervägas, och det bör klargöras huruvida det är möjligt att under de närmaste åren bygga ut urananläggningen i Ranstad. Det är mycket betydelsefullt att utskottsmajoriteten har ansett sig kunna stödja ett sådant ställningstagande.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande på alla punkter.

Herr EKINGE (fp):

Fru talman! I det betänkande om energihushållningen som vi i dag behandlar ägnas ett inte oväsentligt utrymme åt energiförsörjningen på Gotland. Säsom vice ordförande i folkpartiets Gotlandskommitté känner jag ett behov av att helt kort få kommentera denna fråga.

Anledningen härtill är närmast fyrpartimotionen 1621, som väcktes i början av året med krav på skyndsamma åtgärder för att lösa problemet med Gotlands energiförsörjning och där åstadkomma elpriser, som motsvarar dem som gäller inom större delen av landet i övrigt. Motionen har fått en, som vi brukar säga, välvillig behandling av utskottet. Men det är nu tyvärr så att denna välvilliga behandling i och för sig inte ger vare sig mer elkraft eller lägre priser.

Det är nu verkligen på tiden att någonting sker i denna fråga och att det sker snabbt. Det kan inte vara rimligt att elabonmenterna på Gotland skall få betala 40–70 % högre elpriser än vi andra gör. De totala merkostnaderna för Gotland ligger på ca 20 milj. kr. för innevarande år. Vad dessa merkostnader innebär, inte minst från regionalpolitisk synpunkt, kan belysas av följande exempel.

En femtedel av nyssnämnda summa – dvs. ca 4 milj. kr. – är den merkostnad som belastar cementtillverkningen på Gotland jämfört med om denna tillverkning skulle ske på fastlandet någonstans utmed Götalandskusten. Vilken negativ betydelse det har för denna industri är lätt att förstå. Skulle cementindustrin byggas ut – vilket naturligtvis vore välkommet – får företaget med nuvarande principer räkna med en ytterligare betydande kostnadsökning genom den dyrare elkraft som nu gäller för Gotland.

Exemplen kunde naturligtvis flerfaldigas, men detta kan räcka. Det säger sig självt att det är synnerligen angeläget att åtgärder vidtas för att rätta till situationen både för näringslivet och för den enskilda befolkningen på Gotland.

Utskottet är för sin del medvetet om problemen, men det längsta som utskottet anser sig kunna sträcka sig till är att förklara: "Det måste emellertid förhindras att den extra kostnadsbelastning som de gottländska elkonsumenterna får vidkännas blir bestående." Detta är i och för sig gott och väl. Men om inte åtgärder vidtas snart, kan skadeverkningarna bli mycket kännbara. Som motionärerna framhåller går det inte längre att skjuta ett avgörande på framtiden. Skyndsamma åtgärder måste nu sättas in. En utjämning av elpriserna mellan Gotland och övriga delar av landet måste snarast komma till stånd.

En lösning som har diskuterats utan att ännu ha förverkligats är att lägga ut ytterligare en kabel mellan fastlandet och ön. Det finns naturligtvis också andra vägar att lösa problemet. En sådan väg är att staten övertar kraftverket på ön och därefter tillämpar Vattenfalls taxor för fastlandet även på Gotland. En annan väg är att staten genom ett nytt avtal med kraftbolaget tar på sig merkostnaderna för kraftförsörjningen till Gotland.

Eftersom utskottet är enigt om att riksdagen skall ge regeringen till känna behovet av åtgärder i fråga om elförsörjningen och elpriserna på Gotland, har jag inget annat yrkande än utskottets. Men jag har, fru talman, velat understryka dessa synpunkter och samtidigt uttala förhoppningen att riksdagens beslut kommer att göra det angeläget för regeringen att med kraft engagera sig i detta problem, så att den situation som gottlänningarna nu befinner sig i beträffande elförsörjning och elpriser snarast upphör.

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Vid riksdagens början väckte jag tillsammans med Åke Wictorsson en motion med förslag om fortsatt utbyggnad av kärnkraftverket i Forsmark med ytterligare två aggregat. Det fanns vid det tillfället i januari en del riksdagskolleger som menade att vi kunde vänta med den motionen tills regeringen kommit med sin energiproposition. Vi borde invänta studiecirkelnas synpunkter i den här frågan, ansåg andra. Vi borde först lyssna på rörelsen och höra vad den hade för uppfattning. Min avsikt med motionen var att före den slutliga utformningen av propositionen komma med några synpunkter på energipolitiken. Inte därför att mina egna funderingar kring de här problemen kunde anses så betydelsefulla utan mera för att i viss mån uttolka hur människor i en bygd med pågående kärnkraftsbyggen ser på frågan. De anställdas oro för byggnadsarbetenas varaktighet och kommunens osäkerhet i fråga om planeringsåtgärder ansåg jag så viktiga att de borde framföras för att komma med i den slutliga bedömningen. De ekonomiska aspekterna för både anläggningsarbetarna och samhället i stort borde också vägas in.

Tidigare här i dag har erinrats om energikrisen i slutet av 1973 och början av 1974. en kris som för de flesta kom helt oväntat och som i ett slag kom oss alla att inse att våra naturresurser inte är obegränsade. I blyxtbelysning insåg vi också vårt stora beroende av oljeländerna för vår energiförsörjning. Visst har det väl tidigare funnits forskare och andra som uttalat ett varningens ord, och internationella konflikter och krig har fått återverkningar även på vår energiförsörjning. Inskränkningarna har dock varit av övergående art, och varningsropen har vi ganska snart glömt igen. Samtidigt har vårt energibehov ständigt ökat genom fortsatt industrialisering och vidareförädling, ändrade kost- och levnadsvanor och en högre standard. Nu skall det i sanningens namn framhållas att staten gjort stora satsningar på forskning och utveckling inom energiområdet, och flera utredningar har lagt fram sina resultat. Oljekrisen gav dock anledning till intensifierade ansträngningar i fråga om beredskap och försörjning.

Vikten av ett energipolitiskt program underströks av den riksomfattande debatt som regeringen stimulerade till genom statsbidrag till studiecirkel i energifrågor. Jag hade själv tillfälle att under några veckor följa tre rådslagsgrupper i deras studium av energipolitiken. Vi diskuterade livligt under dessa studiekvällar vilket samhälle vi skulle ha för framtiden. Alla var vi överens om att det skulle vara möjligt att dra in på viss onödig energikonsumtion och att det på andra områden gick att spara något. En energisnålare produktion, mera kollektiv trafik, bättre isolerade hus etc. var några av de konkreta förslag som vi kom fram till. Trots besparingar ansåg vi dock att en dämpad ökning av energikonsumtionen var oundviklig. Detta med tanke på alla otillfredsställda behov som fortfarande finns i samhället. Många låginkomstfamiljer och ensamstående saknar mycket av den standard som de flesta andra kunnat uppnå. Tunga och ohälsosamma arbeten finns alljämt. Kraven om arbete åt alla, kortare arbetstid och längre semester samt en bättre arbetsmiljö understryker bl. a. behovet av energi. Ingen i grupperna kunde på dessa grunder förorda ett lågenergisamhälle. Ett solidariskt samhälle med ökad välfärd för särskilt de eftersatta grupperna är den målsättning vi har haft för ögonen. En majoritet av deltagarna i de socialdemokratiska rådslagsgrupperna har ansett en ökning av energikonsumtionen nödvändig. Liknande resultat har andra studieförbund och partier uppvisat.

Behovet av en ökad tillgång till energi måste alltså tillgodoses, låt vara med försiktighet. Det är främst politikernas uppgift att svara för detta, men formerna har diskuterats i studiegrupperna.

Egentligen är det överraskande och även synd att debatten till en så övervägande del kommit att gälla för eller emot kärnkraft. De långsiktiga skadeverkningarna av de fossila bränslena på den omgivande luften och våra vattendrag har kommit i skymundan liksom problemen med en utbyggnad av vattenkraften. Nu är ju inte kärnkraft någon ny företeelse. Den har funnits i ett flertal länder under många år, och utbyggnader och nyanläggningar planeras runt om i världen. I vårt land fattades ju

under stor enighet beslutet om de 11 reaktorerna. Alla beslut rörande Forsmarks kraftstation togs i min egen kommun Östhammar med samma stora enighet. Ingen vare sig i Forsmark eller i kommunen f. ö. uttalade – i varje fall offentligt – någon oro över att få ett kärnkraftverk inpå knutarna. Tvärtom ansåg man det bra med tanke på energibehovet och givetvis också för sysselsättningen i detta område. Sedan blossade kärnkraftsdebatten upp, och kärnkraftens motståndare har bombarderat massmedia och politiker med inlagor som fått något av domedagsstämning över sig. Inför alla dessa katastrofteorier är det inte så underligt om en och annan också i min kommun blivit något betänksam. Jag vill dock påstå att det är ett fåtal, och de har i så fall inspirerats av folk utifrån. T. o. m. centerpartiets representanter är fortfarande eniga med övriga partier om att kärnkraftsbygget i Forsmark är till fördel för kommunen.

Nu skall naturligtvis inte säkerhetsriskerna med kärnkraften nonchaleras, men med tanke på de rigorösa säkerhetsbestämmelserna och det övervägande antal experter som givit lugnande försäkringar om kärnenergiens tillförlitlighet har jag kommit till den slutsatsen att kärnkraften är något som vi vågar satsa på. Utan tvivel kan också genom fortsatt forskning och utveckling avfallshanteringen bli än säkrare.

Det är inte enbart min hemorts närhet till Forsmark som gjort att jag förordat en försiktig utbyggnad av kärnkraften. Behovet av ökad energi gör det nödvändigt att åtminstone för de närmaste 15–20 åren ta kärnkraften i anspråk för att vi skall få erforderlig energi.

”Det behövs mer av både kärnkraft, olja och vattenkraft”, skrev den folkpartistiska Upsala Nya Tidning i en ledare sedan regeringen framlagt sin proposition. ”Två nya aggregat i Forsmark ger ungefär 10 miljarder kWh och lika mycket tänker man vinna genom nya oljeeldade kraftvärmeverk samt en måttlig utbyggnad av vattenkraften”, skrev UNT vidare. ”Bättre än så kan det knappast illustreras hur besvärligt vårt dilemma är på energiområdet. Här finns helt enkelt inget utrymme för svepande lösningar som utesluter det ena efter det andra och sedan fyller i med ljusblå framtidsdrömmar när hålen börjar gapa alltför stort. Det går inte att säga nej till både kärnkraft, ökat oljeberoende och skövlade Norrlandsäivar på en gång. Den ekvationen går inte ihop.” Så långt folkpartiets organ i Uppsala län.

Detta kan jag helt instämma i. Det gäller i synnerhet för politiska partier att samtidigt som man säger nej till vissa energikällor anvisa andra. Det räcker inte med utopiska förhoppningar om nya, ej färdigutforskade energimedel, när problemen står för dörren.

Nu sammanfaller propositionen med vår motions förslag om uppförande av aggregat III och IV i Forsmark. Uppriktigt sagt var jag nog litet ängslig för att regeringen skulle skjuta på ställningstagandet till fortsatt utbyggnad av kärnkraften, och det var en av anledningarna till motionen. Både byggnadsfacket och kommunen behöver besked för att kunna planera på ett riktigt sätt. När man nu kommit fram till att vi behöver

mer energi för att tillgodose behovet och att vi är tvungna att göra en försiktig utbyggnad av kärnenergin, så är det ur flera synpunkter riktigt att bygga ut vid redan etablerade kärnkraftslägen.

Vid avvägningen mellan olika objekt har regeringen och även Vattenfall stannat för Forsmark. Jag tycker det är ett bra val, då Forsmark både ur naturvårds- och bebyggelsesynpunkt har ett idealiskt läge. Sedan måste det vara nationalekonomiskt riktigt och fördelaktigt att utnyttja de stora investeringar som där gjorts och få ett bättre utbyte av de samlade resurserna. Det gäller vägar, vattensystem, hamnanläggning samt bostäder och fritidsanordningar som uppförts för de anställdas räkning. Aggregaten III och IV är tvillingreaktorer, och det skulle därtill bli förhållandevis dyrare att bygga blott det ena. Nu får man i stället en harmonisk tidsföljd till fördel för de människor som är sysselsatta med byggnationerna. Jag har talat med arbetsledning, fackliga företrädare och kommunalmän. Samstämmigt säger de att ett beslut i riksdagen om tredje och fjärde reaktorn skulle hälsas med största tillfredsställelse. Den längre byggnadstiden gör att de nu ca 1 300 anställda på ett annat och tryggare sätt kan planera för sig och sina familjer, t. ex. genom att under denna tid bosätta sig i de intilliggande samhällena. Företaget kan göra mer för de anställdas arbetsmiljö och trivsel, och kommunen kan göra större insatser i fråga om bostadsbebyggelse och service. Byggnadsfacket får dessutom en jämn sysselsättning under längre tid, och hela nordöstra och norra Uppland får direkt eller indirekt en välkommen sysselsättningsinjektion.

Nu tillstyrker näringsutskottet de av regeringen föreslagna riktlinjerna för energihushållning, vilket bl. a. innebär att energikonsumtionens ökning måste dämpas. Jag kan instämma i den målsättningen även om jag tvivlar på att det går att förverkliga den utan än kraftigare styrmedel. Elkonsumtionen under april jämfört med samma månad förra året inger inte precis några större förhoppningar i den vägen.

Utskottets skrivning avseende den föreslagna kärnkraftsutbyggnaden kunde ha gjorts klarare, men jag tar fasta på att utskottet ansluter sig till de slutsatser beträffande kärnkraftens utnyttjande och de riktlinjer för en fortsatt, begränsad utbyggnad av kärnkraftverken som redovisas i propositionen. Därmed kan projekteringen av aggregaten III och IV i Forsmark i enlighet med propositionen och vår motion nr 621 påbörjas. Jag har ingenting emot att man samtidigt undersöker förutsättningarna för ytterligare ett aggregat i Barsebäck, avsett även för värmekraft. Det ser jag som en beredskapsåtgärd. Någon framställning härom föreligger dock inte, och ett eventuellt beslut om Barsebäck får tas senare. Beslutet i dag avser 13 aggregat, där de två nya reaktorerna placeras i Forsmark.

En lång rad reservationer har fogats till utskottets betänkande. Jag har ingen anledning att närmare analysera dem. Det har andra talare gjort i dag. Jag bara konstaterar att centerpartiet, som vill öka energiförbrukningen med 1 % årligen, tror att detta är möjligt utan användande av kärnkraft. I realiteten betyder reservationen 20 en nedskrotning

av såväl de befintliga som de under uppförande varande kärnkraftsreaktorerna. Att en forskar- och expertkår skulle lämna sådana garantier för bemästrande av kärnkraftsproduktionens risker som skulle tillfredsställa centerpartiets långt gående krav finns det väl ingen som tror på. Det har inte lyckats i andra mindre kontroversiella frågor så varför skulle det vara möjligt nu? Det innebär stora kostnader att avveckla den pågående kärnkraftsutbyggnaden, och vilka konsekvenser skulle det inte få för sysselsättningen i t. ex. norra Uppland. Det skulle vara intressant att veta hur man har tänkt sig att finansiera detta, men att räkna med att få en redogörelse för det är väl att spänna förväntningarna alltför högt. Och hur skall man klara energibehovet? – Måhända genom ökad oljeimport eller ökad utbyggnad av vattenkraften? Frågetecknen kvarstår.

Reservationen 21 av folkpartiet tarvar också slutligen en kommentar. Som vanligt när det gäller folkpartiet är den motsägelsefull. Man anser att ett mycket måttligt utnyttjande av kärnkraften inte skulle innebära några förödande risker för vår egen och kommande generationer. Trots detta vill man inte medge den försiktiga utbyggnad med två aggregat som föreslås i propositionen. Risker med kärnkraft går med andra ord vid gränsen 11 aggregat. Bygger man ett eller två till vid redan etablerade kärnkraftslägen, ja, då uppstår det plötsligt stora faror. Jag ser ingen konsekvens i detta.

Med hänvisning till det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till regeringens av näringsutskottet tillstyrkta energiprogram.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RASK (s):

Herr talman! Under behandlingen i näringsutskottet av propositionen 30 och alla motionerna i samband med denna har jag flertaldiga gånger förvånats över vissa ledamöters ställningstagande. Det gäller framför allt centerledamöternas agerande. Deras ställningstaganden – som de redovisas i reservationerna vid utskottsbetänkandet – kan inte vara grundade på sakargument.

Vi har i näringsutskottet lyssnat på åtskilliga experter. Också i denna debatt har experter åberopats. Men nu är det väl ändå på det sättet att varje expert endast är expert inom sitt begränsade område. Därför måste det vara vår sak att i utskott och i kammaren väga samman och sedan ta ställning. Detta ställningstagande måste baseras på de förhållanden som vi i vårt land lever under f. n. Det måste baseras på egna tillgångar för vår energiförsörjning. Det måste baseras på vår aktuella energiförbrukning. Det måste sättas i samband med vår tekniskt utvecklade industri och människornas behov av och anspråk på sysselsättning, utkomst och standard. Det måste också kopplas samman med internationella förhållanden, som flera gånger påvisats i denna debatt, i utskottsbehandlingen och i den offentliga debatten utanför detta hus.

Hela tiden är det dock, åtminstone i nuläget, fråga om att åstadkomma ett energitillskott, även om man begränsar ökningstakten till 2 %, som regeringen föreslår för tiden fram till 1985. Detta innebär under en tioårsperiod 25–30 % i förhållande till nuläget. Centerpartiet vill i sina reservationer begränsa den årliga ökningstakten till 1 %, men även denna ökningstakt betyder ju 10 à 15 % ökning under tioårsperioden i förhållande till dagens förbrukning.

Det är mot bakgrunden av det ofrånkomliga i detta energitillskott, som jag tycker att det är verklighetsfrämmande att säga nej till en fortsatt utbyggnad av kärnkraft i vårt land.

Vi vet att den industriella utvecklingen kommer att kräva ett ökat energitillskott framför allt när det gäller elkonsumention i form av mekanisk energi, alltså motordrivkraft. Detta behov måste tillgodoses, om vi inte skall minska vår produktion och produktiviteten inom denna. Minskar vi produktionen, är det väl samtidigt klart att den pågående välståndsutvecklingen bromsas upp och kurvan vrides nedåt. Tror någon att det går att få resonans för något sådant i någon folkgrupp?

Vi vill dessutom eftersträva en ytterligare förädling av våra råvaror och därmed ökad sysselsättning. Då kommer efterfrågan på energi att växa, i första hand vad gäller elenergi.

Alla utskottsledamöter måste vara klart medvetna om att alternativa energikällor i nuläget endast ger marginella effekter. Sol-, vind- och jordvärme och annat som kan tänkas kommer inte att ge mycket. Det vet alla utskottsledamöter. Det har också olika expertuttalanden under utskottsbehandlingen gett klara belägg för. En ytterligare utbyggnad av vattenkraften kommer att ge en del, men inte mycket, och här protesterar då hela denna rad av miljöaktivister typ Älvräddarnas samorganisation, Sportfiskarnas riksorganisation osv.

En del av den industriella utvecklingen i vårt land står den mindre och medelstora industrin för. De mindre och medelstora företagen är en betydande del av det svenska näringslivet. Dess betydelse som underleverantör till storindustrin och dess förmåga till utveckling, anpassning och snabb omställning har åtskilliga gånger omvittnats inför ledamöterna i den här kammaren, och jag håller med om detta. Men även denna sektor av näringslivet kräver ökat energitillskott, främst då i form av ökad mekanisk energi, vilket kräver elkonsumention.

Centerpartiet har här i riksdagen också många gånger gjort sig till förespråkare för dessa företagstyper. Därför är det mer än märkligt att representanter för centerpartiet agerar i dessa energifrågor som man gjort i motioner, i utskottsbetänkandet och i den här debatten. Man ställer sig helt på den sida som i nuläget avvisar en tillräcklig ökningstakt för vår energiförsörjning.

Talesmannen här i dag för centerpartigruppen i utskottet, herr Sjönell, har ambition att känna till och kunna näringspolitik. Därför är det ytterst förvånande att han har kunnat ansluta sig till centergruppen i övrigt, vars förslag i motioner och reservationer i realiteten innebär en ned-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

skärning av vår energiproduktion och därmed också som en konsekvens minskade möjligheter till arbete och därmed sänkt standard.

Jag skulle vilja fråga herr Sjönell som direktör i Svensk Industriförening hur han för sina medlemmar kan förklara och försvara centerpartiets energipolitik, innebärande nej till fler än fem kärnkraftsreaktorer. Denna ställning gör det omöjligt att hålla den enprocentiga ökningstakt som centerpartiet i partimotionen 2030 säger sig acceptera fram till 1985. Det måste nämligen rent logiskt finnas något annat att sätta i stället. Jag vill fråga vad detta skall vara. En ökad användning av olja säger ju också centerpartireservationen nej till, och de alternativa energikällorna kan ju inte tänkas få någon betydelse under den kommande tioårsperioden.

Per-Olof Lindholm, Arvid Johansson och alla andra som herr Sjönell har i sitt småföretagarförbund vill säkert för sina företag vara säkrade en energiförsörjning för rimligt pris även fram till 1985. Det är de inte genom centergruppens ställningstagande.

Jag skulle också vilja fråga: Vad säger centerpartiets företagarråd? – Det lär ju finnas ett sådant. Har herr Sjönell frågat detta råd i en för medlemmarna så väsentlig fråga? Jag tror inte de har kunnat säga ja till minskad elkraftsförsörjning fram till 1985. I sådana råd brukar man ju placera praktiskt arbetande människor med sinne för realiteter. Jag är övertygad om att de inte accepterar centergruppens ståndpunktstagande. Det skulle vara intressant att få veta om de tillfrågats och vad de i så fall har svarat.

När jag säger att centergruppen inte klarar energiförsörjningen – och då främst elkraftsförsörjningens ökningstakt fram till 1985 – så grundar jag detta på att ökningstakten blir ungefär vad som förutsattes i propositionen, alltså 6 % per år. Av detta kräver industrin hälften eller 3 % per år. Jag anser att det inte kan klaras utan kärnkraft. Centerpartisterna i näringsutskottet säger nej till utbyggnad av mer än de fem reaktorer som nu är i gång. De ansluter sig t. o. m. till motion nr 1624 genom att yrka bifall till dess punkt 1, som innebär "en lag om förbud att driva och tillverka kärnkraftverk samt komponenter till kärnkraftverk".

Sammanfattningsvis vill jag säga att under utskottsbehandlingen har alla som velat ta sakskalet måst övertygas om att den satsning till energiförsörjning som föreslås i proposition nr 30 är väl avvägd i förhållande till näringsliv och enskilda människor. Den ger möjligheter till en utveckling av energisamhället. Den ger en tryggad \pm lät vara begränsad – ökningstakt i energiförbrukningen. Förslaget är trovärdigt, vilket man inte kan säga om åtskilliga av de motioner som utskottet haft att behandla och som resulterat i reservationer.

Med det anförda ansluter jag mig till dem som tidigare har yrkat bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte precis väntat att jag vid denna sena timme

återigen skulle behöva ta fram hela raden av argument som jag hade anledning och möjlighet att framföra när vi började debatten kl. 9 i morse. Jag trodde att herr Rask möjligen hade lyssnat till vad jag då sade. Jag trodde att herr Rask också möjligen hade lyssnat på vad jag anförde i utskottet. Men så tycks dess värre inte vara fallet, och jag tvingas alltså att vid den här sena timmen försöka friska upp det eventuella minnet hos herr Rask om vad jag har sagt såväl i dag som i utskottet.

Detta som herr Rask har anfört mot centern och mot mig grundas först och främst på att vi skulle sakna sakargument. Det är tröttsamt, herr talman, att få höra det av talare efter talare från det socialdemokratiska lägret. Jag trodde faktiskt att herr Rask skulle bespara oss det där idisslandet om att "sakargument är det bara vi som begriper på vår sida, det är bara vi som har ansvar när det gäller att värdera experterna på rätt sätt" etc. När experterna säger någonting helt annat än vad herr Rask tror på, då är de charlataner eller också är de fantaster. Någon sade till mig häromdagen i en debatt att "vad ni stöder er på är amerikanska advokater och ryska politruker". Det är på den nivån man håller sig när man skall försöka nedvärdera våra sakargument.

Herr Rask! Vi har precis lika stor rätt att bli trodda på vårt uppsåt och när det gäller vår värdering av de argument som vi har fått av experter från olika håll som vad herr Rask och hans vänner har. Vi förbehåller oss rätten att dra de slutsatser som våra värderingar leder till. Och de leder till vad vi har anfört i dag i den här debatten, nämligen att vi kan klara energiförsörjningen utan kärnkraft om så skulle vara nödvändigt. Men vi har godkänt fem kärnkraftsaggregat tills det kan bevisas att de när det gäller avfallsrisker och annat är ofarliga.

Även en spontan och ostyrd utveckling medför att ökningstakten för energiförbrukningen går ned till 3 %. Och det är rörande när herr Rask går in på min ställning som direktör i Svensk Industriförening. Jag kan tala om för herr Rask att jag och mina vänner har prövat saken mycket noggrant där och även i centerns företagarråd, och vi är helt eniga om vår linje. Det är nämligen bl. a. så att underleverantörerna, som ju småindustrin i stor utsträckning består av, kommer att få mycket, mycket mera jobb med vårt program, när vi satsar på alternativa energikällor och framför allt på investeringar i hushållen, än vad de kommer att få med herr Rasks satsning på storindustrin, på ASEA och liknande företag med sitt kärnkraftsprogram.

Herr RASK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl en felaktig bild herr Sjönell ger av den debatt som förts sedan kl. 9 i morse. Jag lyssnade mycket noga på det halvtimmeslånga inlägg som herr Sjönell började debatten med. Och om herr Sjönell vid det här tillfället är trött, så kan jag inte hjälpa det. Jag har kommit på trettionionde plats på talarlistan, och det gör att jag inte fått tillfälle att ställa dessa frågor tidigare.

Men även om denna sak har prövats dels i Svensk Industriförening,

dels i centerns företagarråd så är jag inte riktigt säker när det gäller det uttalande som herr Sjönell nu gjorde. Jag har nämligen träffat personer som tillhör Svensk Industriförening som inte delar vare sig herr Sjönelles eller centerns uppfattning i fråga om energiförsörjningen under den tio-årsperiod som vi står inför.

Vidare vill jag understryka vad jag sade i mitt inlägg: Ni klarar inte energiförsörjningen fram till 1985 med fem kärnreaktorer, utan alternativet är en betydlig ökning av oljeimporten. Och då frågar jag: Är ni beredda att ta denna ökning av oljeimporten för att klara det energibehov som framför allt industrin har?

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om det är så särskilt originellt att man i en stor organisation har olika åsikter i väsentliga frågor. Det vore ganska skrämmande om samtliga medlemmar i Svensk Industriförening skulle ha exakt samma åsikt som jag. Det vore lika skrämmande om alla medlemmar i Landsorganisationen skulle ha samma åsikt som Gunnar Nilsson eller någon av hans medbröder om t. ex. gårdagens Siforapport. Det är bara en mycket nyttig och god utveckling i en organisation när man kan låta åsikterna brytas mot varandra. De som jag har talat med delar min uppfattning, och det får herr Rask nöja sig med.

Dessutom vill jag framhålla att vi anvisar mottryckskraftsatsning. Och STAL-LAVAL har just i dag kommit med en broschyr där man visar att mottryckskraften kan byggas ut med 4 000 MWh timmar, vilket man konstaterar ger mer energi än fem kärnkraftsreaktorer. Redan där har herr Rask svar på frågan hur vi skall kunna klara ökningen utan att bygga åtskilligt fler kärnreaktorer än dessa fem.

Broschyren visar vidare att mottryckskraftsutbyggnaden kan betyda ungefär dubbelt så mycket energi som vattenkraften ger. Det är ytterligare svar på herr Rasks fråga.

När det gäller oljeförbrukningen vill jag slutligen säga: Vi förbrukar inte ett enda gram mer olja enligt vårt program än vad socialdemokraterna gör enligt sitt. Vi förutsätter heller inte någon ökad import. Vårt program räcker gott och väl för den nödvändiga energiförsörjningen, för den nödvändiga elproduktionen och för en måttlig ökning av bådadera.

Herr RASK (s) kort genmäle:

Herr talman! Med fem kärnreaktorer måste det ske en ökad oljeimport, om ni skall klara energiförsörjningen fram till 1985. Det säger åtminstone energiprognosutredningen. I detta fall har herr Sjönell fel.

Det är inte så väldigt originellt att man har olika åsikter i en organisation – det kan jag hålla med herr Sjönell om. Men jag ifrågasätter om huvuddelen av medlemmarna i Svensk Industriförening och t. o. m. ledamöterna av centerns företagarråd har samma uppfattning som herr Sjönell i det här fallet.

Herr talmannen anmälde att herr Sjönell anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Vid början av detta riksmöte väckte jag tillsammans med några partikamrater en motion med anledning av propositionen 1975:2 med förslag om tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75. Motionen väcktes med anledning av det förslag som handelsministern i nämnda proposition lade fram avseende bildandet av ett statligt inköpsbolag för olja och oljeprodukter.

Nu har vi motionärer hamnat i den situationen att den proposition som vi ursprungligen hängde upp vår motion på har återkallats av regeringen, beroende på att ett statligt oljehandelsföretag nu håller på att bildas inom Statsföretag AB. Men näringsutskottet har ändå haft vänligheten att till en del behandla vår motion i samband med utskottets betänkande nr 30.

I årets budgetproposition erinrar finansministern om att den nödvändiga anpassningen av vår ekonomi till de nya höga oljepriserna har avsevärt försvärats på grund av vårt lands stora beroende av importerad olja. Som framhållits tidigare är 75 % av vårt lands totala energikonsumtion baserad på olja. I sin tur har detta inneburit att vår samhälls ekonomi har utsatts för en ökad belastning på ca 8 miljarder kronor till följd av de kraftigt stegrade oljepriserna. Detta vårt stora oljeberoende gör också att vi blir mycket sårbara i samband med oljekriser av olika slag, i synnerhet som oljan under senare tid har kommit att användas som ett politiskt vapen vid internationella konflikter.

Även om vi vet att stora insatser nu kommer att göras för att vi skall bli mindre oljeberoende – genom satsningar på alternativa energikällor, hushållning med energin och omfattande besparingskampanjer – får vi ändå för lång tid framöver räkna med oljan som en grundläggande faktor för vår energiförsörjning. Det viktigaste i den här problematiken är emellertid, som jag ser det, att så långt möjligt göra oss oberoende av de multinationella oljebolagens dominerande inflytande på oljemarknaden. Att fortsättningsvis lita till dessa bolags möjligheter och intresse av att förse oss med den olja vi behöver kan enligt vår mening inte vara en realistisk politik. I den takt som de oljeproducerande länderna själva befriar sig från de internationella bolagen och nationaliserar sin oljeindustri ökar ju också våra möjligheter att genom direktavtal med dessa länders regeringar försäkra oss om kontinuerliga oljeleveranser.

Som motionärer har vi anledning att hälsa med tillfredsställelse det faktum att det inom Statsföretagsgruppen nu bildas ett oljehandelsbolag med uppgift att svara för statens kommersiella intressen på oljeområdet. Eftersom detta sker inom Statsföretag och finansieringen också sköts den vägen finns det, som industriministern framhåller i propositionen, ingen anledning för riksdagen att ta något särskilt ställningstagande härvidlag. Det är emellertid viktigt att det statliga oljebolaget ges sådana

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

Energihushållningen, m. m.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

resurser att det på ett effektivt sätt kan konkurrera med de multinationella oljebolagen och därigenom göra oss mindre beroende av dessa bolag. Det är vår förhoppning att så skall bli fallet och staten på det sättet skaffar sig ett fastare grepp över vår oljeförsörjning.

I motionen 543 vid förra årets riksdag föreslog vi inrättandet av ett särskilt energiverk, som skulle få i uppdrag att samordna alla statliga insatser vad gäller vår energiförsörjning. F. n. handläggs dessa frågor av flera departement och statliga myndigheter.

Även i årets motion har vi tagit upp detta problem och hänvisar bl. a. till det remissvar från LO, som herr Adamsson tidigare hänvisade till, och där LO starkt understryker nödvändigheten av en samordning mellan olika departement som handlägger frågor rörande energihushållningen.

Näringsstskottet säger i sitt föreliggande betänkande att man delar vår uppfattning men finner det samtidigt självklart att regeringen eftersträvar att finna arbetsformer som tillgodoser detta samordningsbehov. Någon åtgärd från utskottets sida finner utskottet inte motiverad. Ja, är detta självklart så är det väl självklart. Det är möjligt att vi har oroat oss i onödan på denna punkt. Men jag kan inte underlåta att peka på att det förhållandet att handelsministern drog tillbaka propositionen angående inrättande av ett statligt oljebolag – eftersom denna fråga lösts i annan ordning inom Statsföretag – tyder på att det kan finnas behov av en bättre samordning.

Jag skulle även, herr talman, vilja beröra en fråga som herr Blomkvist tidigare har tagit upp. Det är en mycket viktig fråga i detta sammanhang. Jag tänker på Ranstadsverket vid Billingen.

Sedan slutet av 1950-talet har de stora urantillgångarna i Billingskiffern studerats av AB Atomenergi. I det sammanhanget har bolaget utarbetat en egen teknik för utvinningen. Denna uranfyndighet är en av de största i världen. F. n. sysselsätts 70 personer vid Ranstadsverket.

De senaste åren har man arbetat med processförbättringar, avfallshandtering och framför allt miljövård. Nu har man kommit därhän att Atomenergi, LKAB och Vattenfall träffat en överenskommelse som syftar till att snarast möjligt förverkliga en exploatering i stor skala vid Ranstadsverket. I det sammanhanget har LKAB åtagit sig att med hjälp av den nuvarande, mycket kunniga personalen i Ranstad ansvara för den fortsatta tekniska projekteringen. Denna projektering skulle syfta till att bygga ut Ranstadsverket för en årsproduktion av ca 1 300 ton uran. Som Arne Blomkvist tidigare framhållit blir det fråga om betydande sysselsättningstillfällen, om dessa planer skulle realiseras. Jag säger *om* de skulle realiseras. Något beslut har, som industriministern tidigare framhållit, inte fattats.

Centerpartiet och vpk har yrkat avslag på förslaget om ett lån på 15 milj. kr. till LKAB för fortsatt projektering av Ranstadsgruvan. Som skaraborgare känner jag mig synnerligen konfunderad över detta ställningstagande. Jag tycker att det är beklagligt om våra centerpartistiska vänner på Skaraborgsbanken fullföljer det ställningstagandet till projek-

teringen av Ranstadsgruvan. Det är ju inte bara fråga om uran, såsom här har framhållits. Det är många andra viktiga råvaror som kan tas fram här. När man går igenom den rapport som LKAB avgivit i sammanhanget finner man att det på sikt kan bli så att de andra råvarorna blir viktigare än just uranen. Men centerpartisterna har nu tagit ställning emot kärnkraften, och i konsekvens därmed säger man också nej till ett lån till LKAB för denna projektering. Vid varje tidigare förändring av försöksdriften som medfört neddragning av sysselsättningen vid Ranstadsverket har inte minst centerns representanter stått upp och klagat över de konsekvenser som detta fått såväl för de anställda vid Ranstadsverket som för bygden i övrigt. Över huvud taget har vi i årtal fått höra att staten gjort för litet i Skaraborgs län, inte minst då det gällt sysselsättningen. Nu yppar sig här en möjlighet till industrialisering som kan komma att ge jobb till ett tusental människor om den realiserar. Då säger centerpartiet nej. Man vill inte ens vara med om att sakligt pröva om den här möjligheten är länkbar. Osett och utan närmare granskning avvisar man således ett betydande sysselsättningsobjekt som dessutom kan komma att ha avgörande betydelse för hela vårt lands energiförsörjning på sikt.

Herr talman! Det är många som tidigare har sagt att centerns energipolitik är ett hot mot sysselsättningen. Hemma i vårt län kan vi verkligen komma att få uppleva detta om centern på den här punkten skulle få sin vilja igenom.

Jag har i andra sammanhang erinrat om det förhållandet, och jag vill även göra det här i kammaren, att centerpartiet i förra årets valrörelse lovade 100 000 nya jobb i landet. Nu säger man nej till möjligheten att ordna 1 000 nya jobb i Skaraborgs län.

Herr KINDBOM (c):

Herr talman! I det förslag som regeringen lagt fram beträffande den framtida energipolitiken finns också ett uppdrag till LKAB att projektera en utbyggnad av Ranstadsverket för produktion av ca 1 300 ton uran per år. Näringsutskottets majoritet tillstyrker förslaget om ett lån på 15 milj. kr. för detta ändamål.

Från centerpartiets sida har i motionen 2030 yrkats avslag på förslaget. Vi gör det mot bakgrund av partiets principiella inställning när det gäller vidare utbyggnad av kärnkraften. Jag har ingen anledning att vid denna tidpunkt i debatten gå in närmare på dessa principiella ställningstaganden. De har presenterats tidigare i debatten i dag. Ur centerpartiets synpunkt föreligger ingen behov av ett utbyggt Ranstadsverk. Detta skulle enligt propositionen och LKAB:s uttalande komma till stånd för att långsiktigt säkerställa uranförsörjningen till svenska kärnkraftverk. Då bygger man självfallet på det beslut som riksdagen kan förväntas fatta, nämligen att antalet aggregat som skall försörjas med uran är 13 stycken.

Valet av produktionsnivå har tydligen skett från den utgångspunkten att den täcker huvudparten av uranbehovet för 13 aggregat. Något tek-

niskt eller ekonomiskt skäl för att just produktionen av 1 275 ton uran per år skulle vara den riktiga nivån för verket har inte presenterats. Av den information som lämnats om projekt Ranstad 75 framgår att man nu koncentrerar sig på en brytningstid av 25 år. Industriministern sade tidigare i debatten att vi har egna tillgångar av uran i Billingen och att dessa skulle räcka i 250 år med nuvarande behov av uran. Herr Blomkvist har också angivit detta tal.

Ur lokal synpunkt är detta ett intressant konstaterande, eftersom ett verk för 25 års brytning kommer att medföra mycket stora miljöpåverkningar. Förändringar av landskapsbilden, kulturlandskapen, vatten- och luftutsläpp m. m. är effekter man får av utbyggnaden. En mycket stor lokal opinion växer nu fram mot ett utbyggt Ranstadsverk. Ur perspektivet brytning under 200 år blir miljöaspekterna däremot gigantiska, eftersom de då kommer att beröra inte bara hela Billingen utan också Falbygden, totalt en yta på ca 500 km². Vi kan alltså i förlängningen av den debatt som förts i dag se detta miljöhot mot vårt län.

Koncentrerat kan miljöpåverkan av projektet redovisas enligt följande.

För produktion av 1 275 ton uran per år erfordras brytning av 6 miljoner ton skiffer. Underjordsgruvan kommer att bli en av världens största. Från uranutvinningen kommer man att få en fast återstod, lakresten. Den kommer i det första skedet jag talade om, ett 25 års perspektiv, att läggas i upplag på det utbrytna dagbrottsområdet. Man skapar ett plåtåformat berg med en yta på ca 4 km² och en höjd på mellan 30 och 40 m. Den slamformiga restprodukten skall lagras under jord. Vi vet i dag ingenting om de effekter som detta kan ha på vattenföring och annat. En brytning under jord i perspektivet 25 år berör vidare 20 km² under Billingen.

När det gäller luftföroreningarna kan nämnas att det planeras en svavelsyratillverkning som beräknas ge ett ökat utsläpp av svaveldioxid. Andra utsläpp kommer från processanläggningar, och från skiffer och kalkberedning kommer damm. Avluftning från gruvområdet kommer också att medföra luftföroreningar. Man har ett betydande behov av processvatten, och bullerproblem kommer också in i bilden när man diskuterar miljön.

Utöver vår principiella inställning till kärnkraften kan vi alltså peka på stora problem när det gäller miljön i området.

Herr Blomkvist och herr Jansson tog upp frågan om sysselsättningen. Drygt 800 behöver anställas i ett utbyggt verk. Under byggnadstiden behövs som mest ca 1 000 anläggningsarbetare. Investeringskostnaderna beräknas till ca 1,5 miljarder kronor.

Jag noterar att man betraktar den verksamhet som har bedrivits vid verket sedan slutet av 1950-talet som ett studium, ett utvecklings- och försöksarbete. Vi som arbetade vid anläggningen från slutet av 1950-talet fram till 1967, då driften begränsades, uppfattade det inte som att vi sysslade med en studie- och utvecklingsverksamhet utan med ett realistiskt projekt. Jag tror inte heller att riksdagen då tänkte sig att man

byggde en anläggning till den investeringskostnaden för att bara ha den som en försöks- och studieanläggning.

När det gäller sysselsättningen i Skaraborgs län har centerns ledamöter på Skaraborgsbänken i motion till årets riksmöte framhållit behovet av ökade insatser för att differentiera näringslivet. Gunilla André har understrukit dessa synpunkter både i remissdebatten och senare i samband med den regionalpolitiska diskussionen här i kammaren. Det råder i länet obalans mellan å ena sidan tillverkningsindustri eller den traditionellt industriella sektorn och å andra sidan tjänste- och servicesektorn. Föreliggande projekt bidrar till att förstärka den obalans som redan råder.

I och för sig innebär vårt ställningstagande inte att vi säger nej till sysselsättningstillfällena i Skaraborgs län. Mot regeringens förslag ställer centerpartiet, som vår partiordförande tidigare har framhållit i debatten, ett alternativ som innebär investeringar för hushållning med energi och för utnyttjande av alternativa energikällor. Det frigjorda investeringskapitalet kommer vid annan användning att ge högre sysselsättning. Självfallet omfattar detta också dem som i dag är sysselsatta i Ranstadsverket.

Med anledning av herr Janssons uttalande att vårt ställningstagande i denna fråga skulle vara ett hot mot sysselsättningen vill jag säga att vi är beredda att pröva alla förslag till sysselsättningstillfällena som vi finner angelägna för vårt län. De principiella synpunkter vi har på kärnkraftsproblematiken gör emellertid att vi inte kan ta ställning för en utbyggnad av Ranstadsverket.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Varje industrietablering medför miljöpåverkan – därom kan vi alla vara överens. Jag sade tidigare att den försöksverksamhet som har bedrivits vid Ranstad under de senaste åren i stor utsträckning har gått ut på att behandla just miljöfrågorna. De redovisningar vi fått tyder på att man har goda möjligheter att klara miljön. Här gäller också den ordningen att miljökostnaden från början får räknas in i projektet såsom en kostnad för anläggningen som sådan. Det är en avsevärd fördel att man kan starta en projektering på det sättet.

Herr Kindbom nämnde svaveldioxid. Jag kan nämna att man beräknar att det blir ca 5 tons utsläpp per dygn från ett fullt utbyggt Ranstadsverk. Det skall jämföras med utsläppet på ca 11 ton per dygn från en enda fabrik i Mariestad, nämligen Katrinefors Pappersbruk. Det är litet galet att anföra miljöaspekten just i fallet Ranstad. Man kommer här att satsa mycket hårt för att klara de miljöpolitiska aspekterna.

Herr Kindbom säger vidare att centern har redovisat andra vägar för att klara sysselsättningen. Det skulle vara intressant att få veta vilket projekt herr Kindbom kan redovisa som skulle ge Skaraborgs län de sysselsättningstillfällena som det här är fråga om. Det går inte att tala i allmänna ordalag och säga att man har möjligheter att satsa på andra ting. Här gäller det sysselsättningen i Skaraborgs län. Kan herr Kindbom

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

tala om för oss vad vi får i stället om han nu har bestämt sig för att huvudsakligen av principiella skäl, säga nej till Ranstadsprojektet.

Herr KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi har goda möjligheter att klara miljön, säger herr Jansson. Det finns emellertid i det här sammanhanget miljövärden som man inte kan klara från påverkan hur man än försöker. Jobbar man vidare i det perspektiv som både industriministern och herr Blomkvist tidigare anfört, nämligen på 200 års sikt, ger man sig på hela det värdefulla kulturlandskap som vi har i Falbygden.

Det jag redovisade av de miljeförstörande faktorerna har jag hämtat direkt ur projektets egen broschyr, där man redovisar dessa fakta. Eftersom man där räknat upp dessa problem, ville jag här inte göra några avsteg utan tog med dem alla i min redovisning. När det gäller svaveldioxiden har man alltså ett större utsläpp från KF:s fabrik Katrinefors i Mariestad. För denna fabrik föreligger emellertid en koncessionsansökan i syfte att förbättra miljön. Jag kan inte finna att det kan vara rimligt att här göra en sådan jämförelse och åberopa en dålig miljö som man vill förbättra. De utsläpp som kommer till här är alltså ett tillskott till de totala utsläppen.

Då det gäller sysselsättningsfrågan och andra vägar att lösa den vill jag bara erinra om inrikesutskottets betänkande nr 7 i år, där man redovisar lokaliseringsstödet från den 1 juli 1965 till den 31 december 1974. Skaraborgs län har fått ett totalt stöd på 16 miljoner i form av lån som har gett en faktisk sysselsättningsökning med 261 anställda mot beräknat 278. Där har man alltså fått ut en fjärdedel av antalet sysselsatta för en hundradel av kostnaden i investeringshänseende.

Det finns alltså, herr Jansson, andra vägar att lösa sysselsättningsfrågorna.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är mycket tacksamma för det lokaliseringsstöd som har utgått till Skaraborgs län. Det har gett en del arbetstillfällen, och det är ganska bra att man för en gångs skull får en redovisning från borgerligt håll på den punkten. Det brukar man oftast få klara själv i olika sammanhang.

Men nu efterlyste jag, herr Kindbom, en konkret satsning – inte allmänna ordalag om lokaliseringsstöd – motsvarande den som ett utbyggt Ranstadsverk skulle innebära. Det är detta som jag vill att herr Kindbom skall redovisa i stället för Ranstadsprojektet som kan bli verklighet för Skaraborgs län.

Jag erinrar mig, herr talman, en debatt vid en lika sen timme som denna den 9 december 1971, då jag hade ställt en interpellation till industriministern beträffande utvinning av uran i Ranstad. Då var det aktuellt att eventuellt lägga ned verket och stoppa det i malpåse. Vid det tillfället fick vi ett lugnande besked av industriministern, och arbetet

på Ranstadsverket har ju drivits vidare även om det varit i bantad form. I den debatten deltog herr Börjesson i Falköping – tyvärr är han inte här i kväll. Han stod då upp och pläderade för nödvändigheten av att se till att inte sysselsättningen i Ranstad gick ned. Han ansåg det också vara nödvändigt att få den verksamheten utbyggd. Han hade en stark känsla för de anställda i Ranstad.

Får jag fråga herr Kindbom: Är den känslan borta för dem som nu är anställda i Ranstad? Om det inte blir någon utbyggnad, herr Kindbom, blir alternativet såvitt jag förstår driftstopp och malpåse. Det skulle vara intressant att få veta vad som hänt inom länscentern när det gäller just känslan för de anställda vid Ranstadsverket. 1971 var känslan från centerns sida mycket stark.

Herr KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Till det senaste vill jag säga att känslan för de anställda säkerligen inte har förändrats. Jag är väl medveten om den diskussion som fördes 1971. Det var då fråga om att dra ner verksamheten i ett sysselsättningsläge som var besvärande. Därför kanske det var motiverat att oron då var ännu större än i nuläget. Som jag sade i mitt huvud-
anförande är vi beredda att genom investeringar i energisparande åtgärder och investeringar för alternativ osv. pröva möjligheterna att skapa ökad sysselsättning även för vårt läns vidkommande.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Väsentliga delar av civilutskottets betänkande nr 28 gäller avväggningsfrågor mellan behovet av att utnyttja vattenkraften för elproduktion och behovet av att begränsa exploateringen med hänsyn till naturvårds- och andra intressen.

Betänkandet behandlar olika älvsträckor som eventuellt skall undantas från slutlig tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen. Allmänt kan man möjligen ställa frågan, hur långt det är riksdagens uppgift att mer eller mindre i detalj gå in på den här formen av planering och ange konkreta älvsträckor där tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen skall ske och där sådan inte skall ske. Skulle ingående konkreta beslutsfattanden börja tillämpas på olika områden av förvaltningen, kan det få konsekvenser som blir svåra att överblicka, och jag tror att de kan komma i konflikt med den uppgiftsfördelning som regeringsformen anger mellan riksdagen å ena sidan och regering och förvaltningsmyndigheter å andra sidan.

I sakfrågan godtar nu utskottsbetänkandet att ett projekt som i den Sehlstedtska utredningen har klassats som 0 eller 1 kan överlåtas till tillåtlighetsprövning enligt vattenlagen i sedvanlig ordning. Man gör dock undantag för bl. a. en älvsträcka i nedre delen av Ljungan, Viforsen, och biträder därmed ett motionsyrkande att den forsens nu skall undantas. Frågan skulle därmed inte komma att prövas förrän 1978 i samband med väntat förslag om energihushållningen under den senare delen av 1980-talet.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.-*

Nu har emellertid i dag civilutskottets ordförande fru Olsson i Hölö gjort ett väsentligt uttalande, där hon konstaterar att utskottsmajoriteten förmenar att man i samband med väntad prövning år 1976 av utbyggnaden av älvorna i norra delen av Norrland – som omfattas av den s. k. Ekströmska utredningen – anser att även Viforsen bör kunna omfattas av denna prövning.

Det är, herr talman, ett klarläggande från utskottsmajoritetens sida som är betydelsefullt, inte minst därför att de utbyggnadsplaner som föreligger för Viforsen är annorlunda och ur naturvårdssynpunkt mindre ingripande än de som förelåg vid tiden för den Sehlstedtska utredningen och som kanske också varit underlag för de aktuella motionsyrkandena. En utbyggnad av Viforsen ger ett icke oväsentligt energitillskott och den ger också under ett antal år sysselsättning för ett hundratal personer i ett lågsysselsatt län.

Jag har, herr talman, funnit väsentligt att notera detta uttalande. Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets betänkande beträffande punkten 25.

Herr industriministern JOHANSSON, som meddelat att han i samband med debatten om energiushållningen, m. m. ämnade besvara dels herr *Granstedts* (c) den 14 mars anmälda interpellation, nr 43, om hanteringen av radioaktivt avfall, dels herr *Adamssons* (s) den 29 april anmälda interpellation, nr 62, om import av naturgas, och dels herr *Sjönells* (c) den 13 maj anmälda interpellation, nr 65, om utnyttjande av mottryckskraften som energikälla, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med herr talmannens tillstånd skall jag be att få läsa upp samtliga tre interpellationssvar i ett sammanhang.

Herr Granstedt har frågat mig

1. hur det högaktiva avfall som f. n. produceras i svenska kärnkraftverk omhändertas,
2. hur lång tid det avtal som slutits med United Reprocessors avser och vilken planering som finns för tiden därefter,
3. hur avfallsfrågan är löst för de ytterligare kärnkraftsaggregat som regeringen föreslår,
4. vilken den dagsaktuella situationen är när det gäller kapaciteten hos de företag United Reprocessors representerar och hur situationen är när det gäller utbyggnadsplanerna för uppberedningsanläggningar,
5. vilken avtalets exakta innebörd är när det gäller den slutgiltiga förvaringen av högaktivt avfall och
6. hur fullständigt plutonium avskiljes från det högaktiva avfallet och vilka planer som finns för framtiden.

På grund av frågornas natur är det nödvändigt att jag nämner något om den tekniska bakgrunden. Beskrivningen hänför sig till de reaktorer som är aktuella för svenska förhållanden. Vid den energialstrande kärn-

klyvningsprocessen bildas radioaktiva ämnen, dels s. k. klyvningsprodukter, dels s. k. transuraner av vilka den viktigaste är plutonium. Processen äger rum i reaktorns bränsleelement som är uppbyggda av uranoxid i keramisk form omgivna av ett metallhölje bestående av en zirkoniumlegering.

Efter utbränningen i reaktorn tas bränsleelementen ut och förvaras till en början i en vattenbassäng i anslutning till reaktorn. De kortlivade radioaktiva produkterna klingar då av och radioaktiviteten och värmeutvecklingen från bränslet minskar, till en början hastigt men senare i en långsammare takt som bestäms av de kvarvarande radioaktiva produkternas livslängd.

Från lagringsbassängen intill reaktorn transporteras de använda bränsleelementen sedan till en uppberedningsanläggning. Transporten sker i tunga väl strålskärnade behållare som konstruerats att motstå kraftiga mekaniska och termiska påkänningar enligt regler som utfärdats av det internationella atomenergiorganet (IAEA). Vid uppberedningsanläggningen lastas behållarna ur och bränsleelementen förvaras i särskilda vattenfyllda lagringsbassänger vid anläggningen tills de kan börja uppberedas.

Vid uppberedningen som är en mekanisk och kemisk behandling skiljs det kvarvarande uranet och det nybildade plutoniet från klyvningsprodukterna. De senare bildar det högaktiva avfallet.

Det högaktiva avfallet förvaras i flytande form i kylda tankar av rostfritt stål vid de nuvarande uppberedningsanläggningarna i Västeuropa. Vid en senare tidpunkt kommer avfallet att föras över till fast form.

Innan jag övergår till herr Granstedts frågor vill jag påpeka att en del av frågorna hör till det område som nu håller på att utredas av utredningen om radioaktivt avfall, AKA-utredningen. Vissa av dem har belysts i utredningens lägesrapport, som lades fram i juni förra året. Frågorna kring det högaktiva avfallet från kärnkraftverken är emellertid så viktiga att jag här vill ge ett utförligt svar till herr Granstedt på de punkter detta är möjligt i avvaktan på utredningens slutliga betänkande. Jag vill emellertid understryka att flera av frågorna också berörs ganska ingående i propositionen 30 år 1975 om energihushållningen m. m.

F. n. är fyra kärnkraftsaggregat i drift, varav två i Oskarshamn och två i Ringhals. Byte av bränsle har hittills skett bara vid ett av aggregaten i Oskarshamn. Det uttagna bränslet har under ett antal månader lagrats vid stationen. Merparten av detta bränsle har nu transporterats till Windscale i England där det kommer att uppberedas. Totalt omfattar transporten tjugofyra bränsleelement. Ännu så länge har inget bränsle från de nuvarande svenska kärnkraftverken uppberedats.

Den principiella överenskommelse som Svensk kärnbränsleförsörjning AB träffat med uppberedningsföretaget United Reprocessors avser tiden fram till mitten av 1980-talet. Detaljförhandlingar pågår f. n. Företaget är berett att förhandla om att uppbereda svenskt använt kärnbränsle även efter denna tidpunkt. Det finns anledning att redan nu och i god tid även överväga frågan om en svensk uppberedningsanläggning fr. o. m.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

senare delen av 1980-talet. Förutsättningarna för en svensk anläggning undersöks av AKA-utredningen.

Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka att viss valfrihet föreligger beträffande tidpunkten när ny upparbetningskapacitet måste komma till stånd. Det går enligt vad jag har inhämtat bra att lagra det använda bränslet under ett antal år innan upparbetningen sker. Denna lagring kan ske antingen i direkt anslutning till den aktuella kärnkraftstationen eller intill upparbetningsanläggningen eller också på annan plats. Den sistnämnda möjligheten innebär emellertid extra transporter.

De förhållanden som jag har beskrivit för upparbetning av använt reaktorbränsle från de svenska kärnkraftverken för tiden efter år 1985 gäller också för de två nya kärnkraftsaggregat som föreslås i propositionen 30 år 1975. Dessa kommer nämligen inte att leverera något använt kärnbränsle förrän efter denna tidpunkt.

United Reprocessors representerar f. n. upparbetningsanläggningar i Frankrike och Storbritannien. Det är här fråga om stora anläggningar. Särskilt den engelska anläggningen har en mycket hög kapacitet. Den har angivits till 2 000–2 500 ton bränsle per år. Båda anläggningarna är ursprungligen byggda för att ta hand om använt bränsle från de gaskylda kärnreaktorer som ännu så länge bildar basen för kärnkraftsproduktionen i de båda länderna. För att göra det möjligt att även behandla bränsle av den typ som kommer från de svenska kärnkraftverken, s. k. oxidbränsle, har den engelska anläggningen försetts med extra förbehandlingssteg, och ett sådant byggs också för den franska anläggningen. Kapaciteten för oxidbränsle beräknas för vardera anläggningen till ca 700 ton per år. Som jämförelse kan nämnas, att den transport av använt bränsle som nu har skett från Simpevarp till anläggningen i Windscale omfattar ca 4,5 ton. Den engelska anläggningen för oxidbränsle har nyligen tagits ur drift för reparation, och jag kan för dagen inte säga hur lång tid denna kommer att ta. Den franska anläggningen beräknas kunna börja upparbeta oxidbränsle under år 1976.

I den överenskommelse som träffats mellan Kärnbränslebolaget och United Reprocessors ingår inget åtagande för upparbetningsföretaget att ta det slutliga ansvaret för lagring av det högaktiva avfallet från upparbetningen. Hur denna fråga skall lösas blir bl. a. beroende av myndigheternas ställningstagande i resp. land. Av flera skäl är det angeläget att vi i Sverige har en plan klar för det slutgiltiga omhändertagandet av avfallet, som kan inträffa under senare delen av 1980-talet. En sådan plan kommer att läggas fram av AKA-utredningen.

Frågan om plutonium, i någon större utsträckning, kommer att följa med det högaktiva avfallet och sålunda behöva långtidslagras utreds, enligt vad jag inhämtat, tillsammans med vissa hithörande problem av AKA-utredningen. Jag är därför inte beredd att nu diskutera detta. Det är dock uppenbart att det finns skäl som talar både för och emot ett långtgående avskiljande av plutonium från det högaktiva avfallet.

Herr talman! Herr Adamsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser

att vidta för att ur allmän energipolitisk synpunkt och som ett led i den aktiva oljepolitiken möjliggöra en närmare samverkan mellan statliga, kommunala och privata intressen och i övrigt skapa förutsättningar och framlägga konkreta förslag beträffande introduktion av naturgas i Sverige.

Naturgasen skiljer sig i väsentliga hänseenden från andra energislag. Transport och distribution sker i regel genom rörledning som kräver stora investeringar. Förhållandet mellan säljare och köpare regleras genom långtidsavtal för 10 till 20 år. Det finns ingen världsmarknad för naturgas som för olja eller kol. Även om utvecklingen går mot fartygstransporter av kondenserad gas – s. k. LNG – krävs dyrbara anläggningar, som skapar stor bundenhet mellan leverantör och kund.

När vi diskuterar möjligheterna att föra in naturgas i Sverige måste vi komma ihåg att marknadsförutsättningarna allmänt sett är dåliga. Den svenska energimarknaden är relativt liten och geografiskt spridd. Detta innebär höga transport- och distributionskostnader. Vidare är den del av marknaden som har den högsta betalningsförmågan, dvs. hushållen, inriktad på användning av el. Naturgasen skulle därför i Sverige få användas främst av kommuner och storindustrin i stället för tjock eldningsolja, som ju är ett relativt billigt bränsle.

Detta ger förklaringen till att de försök som hittills gjorts för att introducera naturgas i Sverige inte lett till resultat. Säljarna av gasen har funnit att de kan få ut högre priser på annat håll. Svenska köpare har inte funnit det rimligt att betala den merkostnad i förhållande till andra bränslen som skulle ha behövts för att konkurrera med utländska köpare. Det har alltså varit starka ekonomiska faktorer – och inte några försuttna tillfällen – som gjort att naturgas inte kommit till användning i Sverige.

Kommer läget att förändras under de närmaste åren? Erfarenheterna från oljekrisen 1973/74 har visat nackdelarna med vårt höga oljeberoende. Även om naturgasen rent prismässigt kommer att följa oljan – och i vårt land även torde komma att ställa sig dyrare än denna – skulle den från försörjningssynpunkt kunna ge vissa fördelar. Vi bör därför pröva alla möjligheter att få tillgång till naturgas. Denna positiva syn på naturgasen kommer också till uttryck i regeringens proposition.

Enligt min uppfattning bör en huvudlinje i vårt fortsatta arbete med naturgasfrågan vara att klargöra förutsättningarna för en framtida import från Norge. Detta är en relativt långsiktig fråga, eftersom Norges möjligheter att leverera naturgas inte kan slutligt bedömas förrän borrhärarna norr om 62:a breddgraden inletts mot slutet av 1970-talet. Vi arbetar emellertid med studier, bl. a. i nordisk regi, av frågor rörande ledningsdragning och marknadsutrymme. Även Sovjetunionen framstår som en möjlig leverantör på lång sikt, trots att regeringen fått ett negativt besked på en förfrågan om möjligheterna att få gas därifrån redan omkring år 1980.

Jag vill också peka på möjligheterna att få tillgång till naturgas i mera begränsad omfattning på ett tidigare stadium, t. ex. genom en introduk-

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energiushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

tion av LNG till en eller flera storstadsregioner. Det pågår sedan flera månader diskussioner mellan en arbetsgrupp under den statliga naturgasdelegationen och det algeriska olje- och gasföretaget Sonatrach.

Om vi får möjlighet att köpa naturgas i framtiden kommer det – vem som än är leverantör – att ställas stora krav på investeringar. Det är mot denna bakgrund som regeringen föreslagit en särskild statlig garanti på 2 miljarder kronor för oljeutvinning m. m. Garantin skall kunna användas bl. a. för att underlätta finansieringen av utrustning för utvinning, transport och distribution av naturgas.

Jag delar herr Adamssons uppfattning om vikten av en god handlingsberedskap på naturgasområdet. Utrednings- och förhandlingsarbetet i samband med sådana naturgasprojekt som efter hand blir aktuella måste kunna genomföras snabbt och effektivt. Kontakterna mellan olika berörda intressenter – staten, kommuner och företag – måste vara goda. Det är särskilt viktigt att arbetet är väl förankrat hos tänkbara köpare av gasen, som ställs inför mycket stora tekniska och ekonomiska problem.

Den nuvarande organisationen på naturgasområdet i Sverige har utformats med hänsyn till dessa krav. Naturgasdelegationen har en allmänt samordnande funktion. För att bearbeta det projekt som då ansågs mest aktuellt – dvs. import från Sovjetunionen – bildades år 1973 ett särskilt halvstatligt bolag, Östgas AB. I samband med att denna fråga underställdes riksdagen framhöll jag (prop. 1973:112, s. 11) att det kunde komma att visa sig lämpligt att bilda företag för utredningar och förhandlingar rörande även andra importalternativ. Enligt vad jag erfarit kommer initiativ till överläggningar i denna fråga att tas inom kort.

Sammanfattningsvis vill jag alltså framhålla att införandet av naturgas i Sverige styrs av faktorer som vi endast i viss utsträckning kan påverka. Regeringen kommer emellertid att fortsätta sina ansträngningar att klarlägga förutsättningarna för en naturgasintroduktion.

Herr talman! Till sist har herr Sjönell frågat mig hur många kommuner utöver Botkyrka och Huddinge som genom avtal med vattenfallsverket är förpliktade att avstå från att bygga mottryckskraftverk och om jag är beredd medverka till att avtal av ifrågavarande art inte längre skall tillämpas.

Statens vattenfallsverk träffade i slutet av 1960-talet långtidsavtal med Huddinge, Botkyrka och ytterligare några kommuner i Storstockholmsområdet om leverans av elektrisk energi under en femtonårsperiod. Jag har inte anledning att gå närmare in på de villkor i den affärsmässiga uppgörelsen som parterna på sedvanligt sätt har förhandlat sig fram till. Jag vill dock upplysa om att förhandlingarna även avsåg ett framtida utnyttjande i kraftvärmeverk av värmeunderlaget i de berörda kommunerna. Parterna var därvid överens om att söka undvika att värmeunderlaget utnyttjades i oljebaserade anläggningar. Överenskommelsen i denna del skall ses i belysning av de planer som då förelåg att tillgodogöra det stora värmeunderlaget i Storstockholmskommunerna i kärnbränslebaserade mottryckskraftverk. Avtalen lägger inte hinder i vägen för kom-

munerna att bygga, om Vattenfall inte anser sig vilja delta.

Vad jag nu har sagt ger inte belägg för att vattenfallsverket, som herr Sjönell anför, motarbetar tillkomsten av mottrycksbaserade kraftproduktionsanläggningar. Verket har tvärtom på olika sätt sökt etablera samarbete med kommuner om utbyggnad av stora kraftvärmeverk där detta befunnits motiverat med hänsyn till elförsörjningen i landet. Jag vill erinra om att verket tillsammans med berörda kommuner har uppfört och driver kraftvärmeverk i Uppsala och Norrköping. Med Göteborgs kommun har vattenfallsverket sedan 1967 ett samarbetsavtal med sikte på uppförande av ett gemensamt kraftvärmeverk. I Luleå pågår förhandlingar om utnyttjande av överskottsgas från NJA:s anläggningar som bränsle i bl. a. ett kraftvärmeverk. Med Eskilstuna kommun har vattenfallsverket träffat ett förberedande avtal om leverans av värme till kommunen från ett kraftvärmeverk. Liknande förhandlingar har förts med flera andra kommuner, däribland Södertälje, Huddinge och Botkyrka. Dessa förhandlingar ligger f. n. nere men kommer att återupptas.

Det är fullt klart att vi i vårt land – med de restriktioner vi är beredda att ålägga oss i fråga om fortsatt utbyggnad av vattenkraft och kärnkraft – måste satsa på kraftvärmeverk och industriella mottrycksanläggningar i betydligt större omfattning än tidigare om vi skall klara vår elförsörjning. Kraftindustrin har redan mot bakgrund av de riktlinjer som regeringen har föreslagit i propositionen 1975:30 om energihushållningen m. m. börjat se över sina utbyggnadsplaner. Jag kan inte se att de leveransavtal som vattenfallsverket har träffat med vissa Storstockholmskommuner utgör något hinder för genomförandet av dessa riktlinjer såvitt gäller utbyggnaden av kraftvärmeverk.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret på min interpellation.

Orsaken till att jag framställde den var att frågan om avfallshanteringen behandlas ganska summariskt i energipropositionen – så pass summariskt att det fanns anledning att misstänka att regeringen inte visste särskilt väl hur den frågan skulle komma att lösas i framtiden, på kort och på lång sikt. Jag kan väl bara konstatera att det svar som jag denna natt har fått av industriministern bekräftar min misstanke. Oklarheten är väldigt stor när det gäller frågan om avfallshanteringen.

Jag tog först upp frågan hur det högaktiva avfall som f. n. produceras i svenska kärnkraftverk omhändertas. Vi kan alltså konstatera att det skickas i väg till en uppberedningsanläggning i England som icke är i drift – och vi vet inte när den kommer att tas i drift. På den punkten är alltså oklarheten om hanteringen stor.

Vidare frågade jag om hur lång tid avtalet skulle täcka och vilka planer som fanns för tiden därefter. Nu vet vi att när det gäller tiden efter 1985 – och dit är det i det här sammanhanget en ganska kort tid – finns det ingen som helst uppfattning om hur vi skall hantera det hög-

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

Energihushållningen, m. m.

Om hanteringen av radioaktivt avfall, m. m.

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

aktiva avfallet. Enligt industriministerns svar finns det inte heller be-
träffande de två ytterligare aggregat som regeringen har föreslagit några
planer för hur det högaktiva avfallet skall hanteras. Vi kan bara konstatera
att United Reprocessors har förklarat sig villiga att förhandla om den
frågan, men det finns alltså inga klara riktlinjer för hanteringen.

I det här sammanhanget kan det finnas anledning att notera den väx-
ande opposition som enligt pressuppgifter förekommer i Storbritannien
mot att man tar hand om utländskt avfall. Förhandlingarna med United
Reprocessors kan alltså komma att visa sig svårare än vad man ursprung-
ligen har tänkt sig.

Jag tog också upp frågan om den aktuella kapaciteten i de företag
som United Reprocessors representerar. Av industriministerns svar kan
man i det fallet sluta sig till att kapaciteten f. n. är lika med noll. De
har ingen kapacitet alls. Det finns helt enkelt ingen anläggning i drift.
Det gäller situationen i Västeuropa, och vi vet att detsamma gäller si-
tuationen i USA. Detta beror inte bara på dålig planering utan också
på att de uppberedningsanläggningar som har sysslat med avfall från
lättvattensreaktorer har stött på mycket stora tekniska svårigheter, vilket
har gjort att man har tvingats stänga Windscale i Storbritannien och
också anläggningar i USA.

När det gäller frågan om det slutgiltiga omhändertagandet av det hög-
aktiva avfallet vet vi över huvud taget ingenting. Det är inte intäckt
i det här avtalet. Industriministern framhåller att det är angeläget med
en plan för hur avfallet skall omhändertas, men hur denna plan skulle
komma att se ut vet vi ingenting om. Det är föremål för utredning –
av en utredning som ännu inte har lagt fram sitt huvudbetänkande.

När det gäller min sista fråga, hur fullständigt plutonium kommer
att avskiljas från det högaktiva avfallet, vet vi inte heller någonting.

Det här är onекligen ganska alarmerande uppgifter. I morgon bitti
är det meningen att riksdagen skall ta ställning till en framtida ener-
giförsörjning, som – om utskottsmajoritetens förslag vinner – i stor ut-
sträckning kommer att baseras på kärnkraften. Men när det gäller den
livsviktiga frågan om hantering av det högaktiva avfallet kan vi konsta-
tera att det råder en betydande osäkerhet om vilka möjligheter vi har
på kort sikt. Om möjligheterna på lång sikt råder en total ovisshet.

Det här är naturligtvis alarmerande. Vad som kanske är särskilt all-
varligt är frågan om plutoniumet. Industriministern säger sig inte nu
vara beredd att över huvud taget diskutera frågan om hur pass väl plu-
toniumet kommer att skiljas från det högaktiva avfallet, eftersom det
är föremål för övervägande i AKA-utredningen. Sedan säger han:

”Det är dock uppenbart att det finns skäl som talar både för och emot
ett långtgående avskiljande av plutonium från det högaktiva avfallet.”

Det här är en oerhört viktig fråga. Vi vet att högaktivt avfall, som
inte innehåller plutonium, måste förvaras skilt från allt biologiskt liv
i 800 år innan det är ofarligt. Och om det högaktiva avfallet innehåller
plutonium måste det enligt uppgift från AKA-utredningen förvaras i upp

till en miljon år. Det är alldeles givet att det är en fråga av viss betydelse om de förvaringsanordningar som vi skall diskutera för högaktivt avfall skall anses vara tillräckliga för 800 år eller tillräckliga för en miljon år. Men det är alltså en fråga som industriministern inte anser sig kunna diskutera kvällen innan vi skall fatta beslut om en utbyggnad av kärnkraften.

Herr talman! Det är oroväckande att konstatera på vilken bräcklig grund riksdagen skall fatta sitt energibeslut. Det är oroväckande att konstatera med vilka lösa antaganden och förhoppningar som vi tar ställning till en fråga som kommer att få betydande konsekvenser för framtida generationer. Jag tycker att industriministerns svar i den här vitala frågan – som gäller avfallshandlingen – är ett mycket gott belägg för att den ställning som centerpartiet kommer att ta i voteringen är synnerligen välmotiverad.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret, som på den i min interpellation konkret ställda frågan är positivt och inger vissa förhoppningar för gasmarknaden i framtiden.

Risken är uppenbarligen stor för att det skall bli så, att medan gräset växer dör kon. Situationen är i dag den, som jag erinrat om i mitt inlägg tidigare i dagens energidebatt, att undersökningar om nedläggning pågår vid samtliga stadsgasverk i vårt land. Orsaken härtill är den ekonomiska utvecklingen på grund av de höga råvarupriserna som följde efter oljekrisen. Råvarupriset behöver enligt samstämmiga uppgifter sänkas med ca 200 kr./ton för att verksamheten skall kunna fortgå utan förluster för gasverken. Förlusterna får nu bäras av de kommuner som har gasverk kvar.

Jag skall inte vid denna sena timme ta upp en debatt i denna fråga utan avslutar mitt anförande med att hemställa till industriministern att ägna frågan fortsatt uppmärksamhet. Gasverken representerar ändå ett icke föraktligt energitillskott i den nuvarande situationen.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag får tacka industriministern för svaret på min interpellation, men jag måste tillstå att jag finner svaret minst sagt otillfredsställande ur flera viktiga aspekter, mest naturligtvis därför att det i de två av mig ställda frågorna knappast lämnats något besked. Konkreta frågor brukar ju fordra konkreta svar, och de har dess värre uteblivit.

Först och främst säger industriministern att han inte har anledning att gå närmare in på de villkor i den affärsmässiga uppgörelsen som parterna på sedvanligt sätt förhandlat sig fram till. Jag vill för min del säga, i belysning av de fakta som föreligger i detta ärende, att det tvärtom hade funnits mycket stor anledning för industriministern att så utförligt som möjligt redovisa dessa villkor. Det har som bekant sedan länge riktats beskyllningar mot vattenfallsverket för att det bundit upp åtskilliga kom-

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

muner för att inte bygga ut mottryckskraften – genom vad som man på sina håll har betraktat som rena slavkontrakt. Om det nu inte förekommer villkor av den arten, exempelvis i Huddinge-Botkyrka-avtalet, hade det självfallet funnits mycket starka skäl att redovisa de villkoren och kommentera dem utförligt, om inte för annat så för att fria Vattenfall från dessa otrevliga beskyllningar.

Genom industriministerns ovilja att närmare presentera dessa villkor och kommentera dem kvarstår uppenbarligen i fortsättningen misstankarna på sina håll att det föreligger slavkontrakt med antimottryckskraftsklausuler. Av vad som framgår av en handling, som jag har fått tillfälle att studera och som jag strax skall föredra, är jag övertygad om att åtminstone avtalet med Botkyrka-Huddinge har sådan karaktär.

Industriministern säger vidare att avtalen inte lägger hinder i vägen för kommunerna att bygga anläggningar av aktuellt slag, om Vattenfall inte anser sig vilja delta i det. Det finns skäl att sätta ett stort frågetecken för det sistnämnda uttalandet. Jag har i min hand, herr talman, ett brev från vattenfallsverket till Huddinge kommun, daterat ganska nyligen, nämligen den 16 september 1974. Jag skall be att få föredra det brevet, eftersom det belyser åtskilligt i det här ärendet. Vattenfall skriver till Huddinge kommun följande:

”Med anledning av skrivelse 1974-06-13 från Södertörns Fjärrvärmeaktiebolag vill Vattenfall meddela följande.” Jag vill parentetiskt nämna att den åberopade skrivelsen innehöll en hemställan om befrielse från vad man kan kalla hembudsskyldighet, dvs. att man ville ha full frihet att inte behöva räkna med Vattenfall utan i stället själv eller i samverkan med annan motpart ville kunna göra upp om ett mottryckkraftverk. Brevet fortsätter sålunda:

”I kraftkontrakt 1969-10-09 mellan Vattenfall och Botkyrka Kommun och Botkyrka Elverk AB anges i § 12 följande:

Om det under kontraktstiden skulle visa sig ekonomiskt motiverat att utnyttja värmeunderlaget inom Abonnentens distributionsområde i ett kraftvärmeverk, skall utnyttjning av detta värmeunderlag – i den mån Abonnenten direkt eller indirekt förfogar över detsamma – i första hand erbjudas åt Vattenfall.

Kontrahenterna är ense om att söka undvika att det värmeunderlag, som Abonnenten sålunda behärskar, utnyttjas i oljebaserade kraftvärmeverk.

Om värmeleveranser i form av hetvatten kommer att ske inom Abonnentens distributionsområde från en av Vattenfall helt eller delvis ägd kärnkraftanläggning med mottrycksproduktion, skall skälig del av den kostnadsminskning för elproduktion, som Vattenfall kan få genom en sådan samordning av el- och värmeproduktion, tillgodoräknas fjärrvärmedistributionen. Vid skälighetsbedömningen skall hänsyn även tagas till fjärrvärmedistributionens eventuella kostnadsminskning genom köp av hetvatten från nämnda kärnkraftanläggning jämfört med egen värmeproduktion.

I kraftkontrakt mellan Vattenfall och Huddinge Kommun 1969-09-10 – 1969-10-30 är även motsvarande bestämmelse införd. Kontrakten upphör att gälla 1983-12-31.

Den avtalsenliga rätten för Vattenfall att utnyttja värmeunderlaget har Vattenfall fortfarande intresse av att bibehålla och kan därför inte finna att ett sådant agerande utan Vattenfalls deltagande, som anges i Södertörns Fjärrvärmeaktiebolags skrivelse, är förenligt med angivna avtalsbestämmelser.

Vattenfall är berett att ta ställning till frågan om utnyttjande av värmeunderlaget enligt avtalen och meddela sina avtalspartner den definitiva ståndpunkten så snart kärnkraftfrågorna behandlats i riksdagen under våren 1975.

Statens Vattenfallsverk

Staben

Bengt Nordström.”

Herr talman! Av detta dokument kan följande konstaterande göras.

För det första att Vattenfall 1969 som en tänkbar realitet utgick ifrån att ett kärnkraftverk skulle komma att byggas någonstans inom Storstockholmsområdet, sannolikt inom dess södra del, från vilken hetvatten skulle levereras via en mottryckskraftanläggning och att man därför skulle ”undvika att ett värmeunderlag som abonnenten sålunda behärskar utnyttjas i oljebaserade kraftvärmeverk”.

För det andra att Vattenfall fem år senare, alltså bara för några månader sedan, fortfarande synes ha kvar samma ambitioner, åtminstone när det gäller att förhindra berörda kommuner att själva eller med annan motpart uppföra ett oljebaserat kraftvärmeverk. Man säger nämligen i klartext ”att ett sådant agerande utan Vattenfalls deltagande som anges i Södertörns fjärrvärmeaktiebolags skrivelse” inte är ”förenligt med angivna avtalsbestämmelser”.

Man använder sig sålunda, herr talman, av en juridiskt bindande klausul för att stänga de kommuner som det här gäller från att omedelbart bygga en mottryckskraftanläggning som är av överhängande intresse både lokalt och nationellt. Industriministern har själv i energipropositionen kraftfullt hävdad vikten av att tillgänglig mottryckskraft snarast och i största utsträckning byggs ut.

Nu säger industriministern för säkerhets skull på två ställen i sitt svar att han inte kan tänka sig att avtalet i fråga lägger hinder i vägen för kommunerna att bygga ut, om Vattenfall inte anser sig vilja delta. Men, herr talman, Vattenfall hävdar på juridiska grunder raka motsatsen. Såvitt jag vet kan inte ens en industriminister så där utan vidare ogiltigförklara civilrättsligt bindande avtal mellan två parter. Jag utgår ifrån att Vattenfalls jurister har den formella rätten på sin sida. Eller finns det möjligen någon annan klausul som industriministern stöder sig på och som kan vara underlag för hans uttalande att den här klausulen inte gäller och att Vattenfall alltså inte har möjlighet att återropa avtalet när man nu säger i klartext att man inte vill gå med på att släppa loss kommunen

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

att bygga i egen regi?

Industriministern säger: "Vad jag nu har sagt ger inte belägg för att vattenfallsverket, som herr Sjönell anför, motarbetar tillkomsten av mottrycksbaserade kraftproduktionsanläggningar." Men vad behövs ytterligare för bevis i den här frågan? Jag tycker det är alldeles uppenbart, om svenska språkets vanliga innebörd i orden är giltig, att detta är att motarbeta.

Av interpellationssvaret f. ö. framgår ju att t. ex. med Göteborgs kommun "har Vattenfallsverket sedan 1967 ett samarbetsavtal med sikte på uppförande av ett gemensamt kraftvärmeverk". Ja, det är åtta år sedan. Vad är det som föranlett att man under åtta år inte har gjort den här nödiga utbyggnaden? Är det en sådan här klausul som finns i avtalet för Göteborg också och som Vattenfall åberopar – kanske lika sent som man gjorde mot Huddinge och Botkyrka? Jag tror att det är utomordentligt väsentligt att få klarhet i vad industriministern stödjer sig på när han säger att den här klausulen inte gäller, att den inte har den civilrättsliga verkan som svensk lag i allmänhet tillägnar avtal.

Jag vill sluta med att säga, herr talman, att det är angeläget att jag får konkreta svar på dessa frågor som jag har ställt. Industriministern har åberopat Göteborg, Södertälje m. fl. kommuner och säger att förhandlingarna ligger nere men kommer att återupptas. Förekommer – utöver när det gäller dessa kommuner – sådana klausuler som återfinns i Vattenfalls brev som jag här har föredragit och som lägger hinder i vägen för att man skall kunna agera på egen hand eller med annan motpart?

Om de klausulerna finns – vilket i varje fall är uppenbart i Botkyrka-Huddinge-fallet – är industriministern beredd att medverka till att de inte tillämpas, så att mottryckskraftbygget äntligen kan komma i gång?

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Först vill jag beröra herr Granstedts anförande. Tidigare i den här debatten har jag redovisat hur jag ser på avfallshanteringsproblemen. Jag har omnämnt det gällande avtalet och de tekniska förutsättningarna för uttag ur bränsleharden, för transporten och förvaringen.

Avtalet med Windscale innebär att man garanterar förvaringen vid deras anläggning, även om man inte nu genomför en upparbetning. Det gäller fram till 1985. Det avtal som är träffat med United Reprocessors innebär samtidigt att man är överens om att förhandla om förvaring och upparbetning också efter 1985.

Nu säger herr Granstedt att vi inte har något avtal för de två nya reaktorer som riksdagen eventuellt kan komma att besluta om. Jag vet inte riktigt vad herr Granstedt skulle ha sagt om vi hade förhandlat om dem innan riksdagen tagit ställning. Däremot har Kärnbränslebolaget förfrågat sig om möjligheterna att få förhandla, om riksdagen eventuellt beslutar om två ytterligare reaktorer. Det betyder alltså att vi har möj-

ligheter att förhandla oss fram – förhoppningsvis – till samma resultat för dessa reaktorer, också för tiden efter 1985, till dess vi vinner ytterligare klarhet i dessa frågor.

Herr Granstedt säger att det inte finns någon kapacitet. Det är en kapacitet under uppbyggnad. Två anläggningar blir klara 1976. Som jag framhöll i mitt anförande tidigare i debatten bör uppbyggnaden av bränslet inte ske förrän efter en relativt lång tid sedan man har tagit ut det från bränsleharderna. Därför är det egentligen inget större problem i den delen med det bränsle som nu tas ut från de svenska kärnkraftsanläggningarna. Det första avfallet har ju helt nyligen tagits ut och transporterats till England.

Beträffande den slutgiltiga deponeringen, så är den frågan aktuell 1990. 15 år räknar man med skall förflyta från det man tar ut bränslet från bränsleharderna till dess att man placerar dem för den slutgiltiga deponeringen. Eftersom vi har ett avtal om förvaringen i första hand fram till 1985, så har vi alltså god tid på oss att klara de här frågorna.

Jag räknar med att AKA-utredningen inom något år är klar med sina förslag. Man har under hand redovisat hur man tänkt sig detta, och det får vi så småningom ta ställning till. Jag menar alltså att vi här har ett arbete på gång där de tekniska förutsättningarna för att klara problemen finns och där vi har tid att bestämma oss för hur den slutgiltiga lösningen skall se ut.

Beträffande plutoniumet vill jag kort säga att det plutonium som finns kvar i de utbrända bränsleelementen kan antingen användas till nytt reaktorbränsle eller sändas som avfall för förvaring under betryggande former för mycket lång tid. Om man tar ut plutoniumet kan det t. ex. användas i bidadreaktorn. Det finns såvitt jag vet inga planer – vi har under inga omständigheter några sådana – att ta bidadreaktorn i anspråk i vårt land. Därför får man överväga – det får våra tekniker komma med förslag om – om man skall gå till uppbyggnad och även ta ut plutoniumet från avfallet. Gör man det vid uppbyggnad utvinnes uran och plutonium som tjänar som ny bränsleråvara och utgör ca 25 % av det ursprungliga bränslet.

Jag har bara velat anföra de här siffrorna som komplement till vad jag sagt tidigare.

Till herr Sjönell skulle jag vilja säga följande:

Herr Sjönell har här tagit upp en fråga om ett avtal som Vattenfall har träffat. Är det ändå inte på det sättet, herr Sjönell, att det föreligger ett avtal, träffat mellan två eller flera parter, där man har förhandlat på de villkor som man bestämt sig för? De avtal som interpellanten avser tillkom i slutet av 1960-talet och omfattar åtta förortskommuner i Stockholmsområdet. Avtalen har i regel en löptid på 15 år. De går alltså ut under första hälften av 1980-talet.

Avtalen är hemligstämplade efter överenskommelse mellan parterna och med hänvisning till 34 § lagen om inskränkning i rätten att utbe- komma allmänna handlingar. Men trots det vill herr Sjönell att jag skall

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

stå här och berätta om innehållet i avtalen.

Jag har ju respekt för avtal träffade mellan Vattenfall och kommunerna, för så långt är det klart som att när man träffade avtalen under hand fanns det planer från Vattenfalls sida på en kärnkraftsanläggning i Hanninge som eventuellt skulle ha möjliggjort att man därifrån tillgodosåg kommunernas intressen av hetvattenförsörjning.

Det projektet vet man i dag ingenting om. Vi har från regeringens sida ansett att det inte finns någon anledning att föra fram det. Vi har alltså sagt att den planeringen bör man inte fortsätta med. Det finns också ett starkt motstånd i kommunen.

Parallellt med de här undersökningarna om kärnkraftsbaserad fjärrvärme har Vattenfall inlett överläggningar i avtalens anda om utbyggnad av oljebaserad kraftvärme med Södertälje, Botkyrka och Huddinge. Liknande överläggningar har också upptagits med en rad andra kommuner. Men Vattenfall säger att beträffande Södertälje, Botkyrka och Huddinge synes behov av dessa anläggningar ej föreligga förrän tidigast 1983.

Jag kan inte gå in på om intressena, från å ena sidan Vattenfall och å andra sidan Huddinge-Botkyrka, är av den karaktären att de är bestämmande för att man först 1983 har behov av dessa anläggningar. Det är sådant som vederbörande får förhandla om. Vad Vattenfall säger i skrivelsen till mig, när jag har förfrågat mig i detta spörsmål, är att om ytterligare behov av oljebaserad mottrycksproduktion skulle uppstå, så hindrar inte de aktuella avtalen möjligheten till snabb utbyggnad av sådana anläggningar. Jag läser alltså här direkt ut Vattenfalls brev till mig. Det är på denna grund som jag i interpellationssvaret har sagt att det inte föreligger något hinder, om Vattenfall inte har någon erinran mot att man skyndsammare gör en utbyggnad. Det har inget samband med någon hänvisning till en speciell lagstiftning.

Herr talman! Låt mig till sist understryka vad jag sagt i mitt svar, nämligen att Vattenfall är involverat i förhandlingar med åtskilliga kommuner om byggande av mottrycksanläggningar. Regeringen kommer självfallet att se till att det program som vi nu diskuterar i riksdagen kommer att uppfyllas. Det innebär att vi under de närmaste åren kommer att fördubbla kapaciteten av mottrycksanläggningar – och då får man se var det är lämpligast att bygga ut dem.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag konstaterade i mitt tidigare inlägg att den dagsaktuella situationen när det gäller upparbetning av högaktivt avfall är, att det inte finns någon upparbetningsanläggning som fungerar i drift vare sig i USA eller i Västeuropa. Det kan givetvis vara en tröst för oss här i Sverige att vårt avfall i avvaktan på att man skall klara av problemen med upparbetningsanläggningarna inte förvaras i tankar i vårt land utan i Storbritannien. Men det är förmodligen inte lika roligt för dem som bor i närheten av Windscale, vilket människorna där också visat genom sina reaktioner, enligt pressrapporter. Anledningen till att det inte finns

en enda uppberedningsanläggning i drift vare sig i USA eller i Västeuropa är inte bara att man inte har hunnit bygga upp kapacitet, utan man har stött på betydande tekniska svårigheter att klara av arbetet. Oviss-
heten på detta område är därför betydligt större än vad som framgår
av industriministerns svar.

Vad gäller de två nya aggregaten menar industriministern att det skulle
vara fel att förhandla om uppberedning innan riksdagen har tagit ställning.
Jag kan inte dela den uppfattningen. Man borde väl åtminstone ha kunnat
skaffa sig garantier för att United Reprocessors är beredda att ta emot
avfallet och att lösa uppberedningsproblemen för de här två reaktorerna
innan vi tar ställning. Så pass långt borde man utan vidare kunna komma
i en förhandling, i avvaktan på ett riksdagsbeslut. Jag tycker att det
vore en rimlig tågordning att man hade avfallshanteringen klar först och
tog ställning till utbyggnaden sedan i stället för tvärtom.

Sedan sade industriministern att när det gäller den slutgiltiga depo-
neringen behöver vi inte möta det problemet förrän 1990, och det är
i och för sig riktigt. Men det är ingen anledning för oss att inte diskutera
frågan här i dag – eller att inte ha frågan klar i dag, därför att det är
ju nu som vi börjar skapa problemen. En god regel är att man helst
bör ha lösningen klar innan man skapar ett problem. Denna plan borde
alltså ha förelagat innan riksdagen tog ställning till vidareutbyggnad av
kärnkraften. Som jag ser det är det ingenting som man bör skjuta framför
sig.

Vad till sist gäller plutonium så är det inte så att plutonium bara kan
begagnas i brytareaktorer. Plutonium kan också begagnas i lättvattenre-
aktorer. Det är utan tvivel en fråga av mycket stor betydelse för av-
fallshanteringen om man avskiljer plutonium och återanvänder det eller
om man låter det vara kvar i avfallet. Jag nämnde de enorma tidsdiffe-
renser det gäller. Även om 800 år är en oroväckande lång tid, så är
en förvaringstid på 1 miljon år i det närmaste orimlig. Man kan ifrågasätta
om det över huvud taget går att hitta några säkerhetsåtgärder som är
rimliga att diskutera om den förvaringstid som är aktuell är upp till
1 miljon år. Därför är detta en fråga av största principiella vikt.

Jag vidhåller alltså att det när det gäller avfallshanteringen råder en
betydande oklarhet i det korta perspektivet och en fullständig ovisshet
i det långa perspektivet, och det tycker jag är alarmerande.

Låt mig sedan göra en liten kommentar till den andra interpellations-
debatt som pågår just nu. Eftersom min hemkommun Södertälje berördes
vill jag konstatera att Södertälje kommun och Vattenfall där hade påbörjat
en samprojektering för att bygga ett värmekraftverk. Det samarbetet drog
sig Vattenfall ur och saboterade alltså kommunens ambitioner att få till
stånd ett värmekraftverk.

Herr SJÖNELL. (c):

Herr talman! Jag har inte försökt göra gällande att det var något an-
märkningsvärt med att man från Vattenfalls sida i slutet av 1960-talet

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

trodde på att man skulle förlägga ett kärnkraftverk till Storstockholmsregionen. Vattenfall har väl ända till dessa sista dagar haft inställningen att kärnkraftverk skall man helst ha så många som möjligt och dem kan man förlägga litet varstans här i landet. Det var då inget märkvärdigt att man på Vattenfall hade den intentionen. Det är inte det den här debatten gäller.

Jag har heller inte krävt – det skulle inte falla mig in att kräva en sådan sak – att industriministern i detalj skulle berätta om innehållet i ett hemligstämplat avtal, dvs. i de klausuler som är hemligstämplade. Men så goda kommunikationer tycker jag att det borde finnas mellan vattenfallsverket och industriministern att han skulle kunna tala om, ifall det finns någon klausul som är hinderlig när en kommun på egen hand, oberoende av Vattenfall, vill göra en satsning på en värmekraftverksutbyggnad. Genom en offentlig handling, ett brev till Huddinge kommun, har vi nu fått klarhet i att det finns en sådan klausul. Den är alltså inte längre hemligstämplad. Det finns anledning att ta upp den till behandling och debattera den. Det är den centrala punkten i hela detta olustiga sammanhang.

Kommunernas intresse att så fort som möjligt få till stånd en utbyggnad har varit utomordentligt stort, men Vattenfall har vägrat att delta och har dessutom genom återopande av denna klausul förhindrat en utbyggnad. Det är anmärkningsvärt att det här är fråga om det kanske största underlaget för en sådan utbyggnad i hela Sverige. Den utbyggnaden har alltså inte fått göras.

Jag vill i denna debatt fråga industriministern – detta är den centrala punkten – om dessa förhandlingar kan genomföras. Det är uppenbart att industriministern inte har underrättats av Vattenfall om den skrivelse som Vattenfall för några månader sedan skickade till Huddinge kommun och som jag läste upp. Det är klart att det inte är lätt för en industriminister att föra en sådan här debatt om han inte har grundläggande fakta tillgängliga. Men i det brev som jag här läste upp och som industriministern tydligen inte är underkunnig om, återopar Vattenfall civilrättsliga bestämmelser enligt Sveriges rikets lag, och därigenom förhindrar Vattenfall kommunen att själv eller med annan motpart göra denna utbyggnad.

Det är alldeles klart att en sådan utbyggnad måste få ske, och det så snart som möjligt, när kommunen ända sedan slutet av 1960-talet – alltså strax efter det att detta avtal träffades – försökt förmå Vattenfall till denna satsning men inte lyckats. När man till sist tröttnar och säger att man i alla fall hembjudit denna utbyggnad flera gånger – det framgår av skrivelsen att man gjort det – vägrar Vattenfall genom att hänvisa till en juridisk klausul. Vi hör att det råder liknande förhållanden i Södertälje.

Herr talman! Jag tycker detta är minst sagt upprörande. Om det över huvud taget skall vara någon mening med att satsa på mottryckskraft – och det tror jag att det är, för industriministern har verkligen

gått in för det; det framgår av hans proposition -- behövs det ett kraftfullt och omedelbart ingripande från industriministerns sida för att få Vattenfall att inta en mer positiv hållning och se till att Vattenfall i varje fall inte hindrar de kommuner som själva vill bygga ut.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Till herr Granstedt: Tekniken för upparbetning är utprovad och klar. Den anläggning som fanns i Belgien, Eurochemic, stängdes av kommersiella skäl, således inte av tekniska skäl eller för att man misslyckats med anläggningen. De nya anläggningar som byggs i England och Frankrike för den speciella typ av avfall som kommer från bl. a. de svenska reaktorerna räknar vi med skall klara dessa problem. Det finns ingenting som säger något annat.

På frågan om vi skulle förhandla beträffande de två nya reaktorerna har jag svarat att Svenska kärnbränslebolaget, som sköter dessa förhandlingar, har tagit upp frågan med United Reprocessors och även fått medgivande att om riksdagen beslutar om ytterligare två reaktorer kommer man att vara beredd att förhandla om omhändertagande av bränsleavfallet även från dessa, vilket kan bli aktuellt någon gång 1983-1984.

Men, herr Granstedt, är det inte så ändå, även om det här blir litet tjugigt, att när ni nu tar ställning till och för fem reaktorer så räknar ni väl med att avfallshanteringsproblemet är klarerat så långt att det ansvar vi tar för driften av reaktorer också innefattar tekniska lösningar på de här problemen och att vi också har förutsättningar för att klara upparbetning, transporter och den slutgiltiga deponeringen. Vi kommer så småningom att behöva bestämma platsen. Jag har sagt att problemet med den slutgiltiga deponeringen skall vi klara och ta ställning till inom de närmaste åren. Men tillfället då vi behöver företa den aktion som innebär placering mer slutgiltigt ligger framåt 1990.

Herr Sjönell har tagit upp ett avtalsproblem mellan Vattenfall och kommunerna. Parterna har träffat en överenskommelse på frivillig bas. Nu är kommunerna uppenbarligen bekymrade därför att de snabbt vill bygga mottrycksverk; kraftvärmeverk. Det känner jag inte till någonting om, jag har inte haft anledning att ägna mig åt detta. Men jag kan inte stå här och diskutera eftersom jag inte känner till förutsättningarna. Vem skall klara ekonomin för de nya anläggningarna? Har kommunerna påtagit sig att själva svara för den eller vill man binda upp Vattenfall? Är de dispositioner som såväl Vattenfall tidigare tagit i de här kommunerna av den art och konsekvens att man blir ekonomisk nödlidande? Jag utesluter alltså inte det. Jag vet det inte, men utesluter det inte. Därför frågar jag: Vad menar herr Sjönell med denna debatt? Om herr Sjönell menar att jag skall söka påverka Vattenfall för att de skall medverka till en snabbare utbyggnad av mottryckskraften så svarar jag ja på det eftersom det ligger i vår proposition. Men jag måste också ha tillfälle att höra med Vattenfall om avtalets innebörd och konsekvenserna om man bryter det. Vattenfall säger i det brev jag har att enligt deras upp-

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

fattning "synes behov av dessa anläggningar ej föreligga förrän tidigast 1983" för Södertälje, Botkyrka och Huddinge. Då skulle jag naturligtvis gärna velat veta av Vattenfall vad de grundar denna sin uppfattning på.

Därför är detta, menar jag, en meningslös debatt bortsett från att jag kan säga: Jag är självfallet beredd att tala med Vattenfall om detta problem och uttrycka regeringens bestämda mening grundad på den redovisning som vi har gjort i riksdagen om mottryckskraftverk.

Jag skall inte gå in på Göteborgs problem – jag känner för dåligt till dem. Jag vet bara att man i Göteborg har planerat bl. a. för kraftvärmeverk baserade på kol. Men det har inte varit så enkelt att lösa frågan om lokaliseringen av detta kraftvärmeverk. Vi har goda kontakter med Göteborgs kommun, och vi har kommit in på frågan om man eventuellt skulle kunna använda sig av naturgas, ifall vi kan få sådan från Norge.

Men när herr Sjönell anför att Vattenfall har förhandlat med Göteborg – vilket jag har angivit – sedan 1967 eller 1968 försöker han få det till att det är Vattenfall som har varit motsträvigt i förhållande till Göteborgs kommun. Det kan ju vara så att kommunala omständigheter har gjort att man inte har kunnat förverkliga detta projekt. Jag tror mig veta att det är så det ligger till.

Vattenfall kommer att gå in för att göra sin insats i fråga om utbyggnaden av mottryckskraftverk, men det kräver ändå en planering, det kräver ekonomiska resurser och förutsättningar.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag väntade mig nästan att industriministern förr eller senare skulle komma dragande med de fem reaktorerna, och det gjorde han mycket riktigt. Jag vill därför påminna industriministern om att det inte är centern som har medverkat till att dessa har byggts. År 1973 reserverade vi oss till förmån för ett krav som innebar ett moratorium enligt vilket inga ytterligare kärnkraftverk skulle få tas i drift och inga ytterligare kärnkraftverksbyggen påbörjas utöver det enda som fanns vid den tidpunkten. Det är alltså övriga partier i riksdagen som har sett till att de ytterligare fyra reaktorerna har kommit till stånd.

Sedan säger industriministern att eftersom vi inte kräver att de skall stängas redan i morgon – det var efter vad jag förstår vad han väntade sig – måste också vi räkna med att avfallsproblemen kommer att lösas. Vi hoppas naturligtvis att det skall visa sig möjligt att lösa avfallsproblemen, men vi säger också att vi redan nu skall utarbeta en avvecklingsplan så att vi, om problemen inte kan lösas, skall kunna avveckla också dessa fem reaktorer. Det är alltså en väsentlig skillnad.

Regeringen säger: Här skall vi bygga 13 reaktorer, och sedan får vi räkna med att man så småningom kan lösa avfallsproblemen. Vi säger: Om man inte lyckas lösa avfalls- och säkerhetsproblemen skall vi avveckla också de reaktorer som redan nu finns i drift och som har tillkommit i huvudsak mot vår vilja.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Nej, herr industriminister, den här debatten är verkligen inte meningslös. Den är tvärtom i högsta grad meningsfull. Den behandlar ett mycket centralt problem som har att göra med möjligheten att uppfylla industriministerns egna intentioner beträffande en så snabb och så stor utbyggnad som möjligt av kraftvärmeverk och mottryckskraftverk här i landet.

Jag kan inte begripa varför industriministern har så svårt att ge ett konkret besked i detta sammanhang, varför han mer eller mindre slingrar sig ifrån de verkligt centrala frågeställningarna. Jag skall koncentrera dem än en gång.

Industriministern säger i sitt svar till mig att de avtal vi här talar om – i detta fall med Botkyrka kommun – "lägger inte hinder i vägen för kommunerna att bygga om Vattenfall inte anser sig vilja delta". Oberoende av vad Vattenfall vill, påstår industriministern, kan alltså kommunerna göra denna utbyggnad.

I ett ganska färskt brev – det är bara några månader gammalt – från Vattenfall till den berörda kommunen sägs det "att ett sådant agerande" – dvs. att kommunen själv eller med annan part vill bygga ut – "utan Vattenfalls deltagande, som anges i Södertörns Fjärrvärmeaktiebolags skrivelse, är inte förenligt med angivna avtalsbestämmelser".

Men, herr talman, vem är det som har rätt här? Vems ord skall gälla? Är det industriministerns ord att kommunerna är helt fria att bygga ut, oavsett vad Vattenfall säger, eller gäller Vattenfalls åberopande av svensk lag? Jag tycker att frågeställningen är utomordentligt enkel, och den är allt annat än meningslös. Den har såvitt jag förstår också prejudicerande verkan för många andra kommuner som har liknande klausuler.

Den här debatten har varit meningsfull även ur en annan aspekt, nämligen att industriministern till slut erkänner att om jag är ute efter att förmå honom att påverka Vattenfall att påskynda den här utbyggnaden, så är han beredd att göra det; det har han sagt redan i sin proposition. Det är ett värdefullt och väsentligt konstaterande. Det är kanske inte så lätt att förmå Vattenfall till detta när man där har bestämmelser som man själv åberopat och som förhindrar saken.

Till slut sade industriministern att jag gjort gällande att Vattenfall varit motsträvt i Göteborgsfallet, därför att man där hållit på och förhandlat i åtta år. Jag har inte uttalat någonting om den saken vare sig fram eller tillbaka. Det är möjligt att det beror på båda parter, men jag tycker att det mot bakgrunden av vad vi konstaterat i Botkyrka-Huddinge-fallet och vad vi hört beträffande Södertälje kanske finns anledning att anta att det är Vattenfall som har den större skulden till att det inte heller i Göteborgsfallet har blivit någon uppgörelse.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall bara läsa upp ur brevet från Vattenfall beträffande möjligheterna att bygga. Man skriver: "Beträffande Södertälje och Bot-

Nr 92

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1975

*Energihushåll-
ningen, m. m.*

*Om hanteringen av
radioaktivt avfall,
m. m.*

kyrka/Huddinge synes behov av dessa anläggningar ej föreligga förrän tidigast 1983." Jag kan inte bedöma den saken. Jag bara läser direkt ur brevet, men Vattenfall har självfallet stöd för sin uppfattning. Det kan naturligtvis föreligga kommersiella intressen även från Vattenfalls sida.

Vidare heter det i brevet: "Något ställningstagande till dessa anläggningar erfordras därför ej för närvarande. Om ytterligare behov av oljebaserad mottrycksproduktion skulle uppstå förhindrar ej de aktuella avtalen möjlighet till snabb utbyggnad av sådana anläggningar."

Detta är alltså ett citat direkt ur brevet. Jag anser då att det är mellan parterna som resonemanget får föras om planeringen och de ekonomiska villkoren. Utan att ha dessa förutsättningar klara för mig kan jag inte säga att de skall byggas, men jag är beredd att diskutera med Vattenfall om dess engagemang i den utbyggnad av mottryckskraften som riksdagen förhoppningsvis om några timmar kommer att bestämma sig för. Vi får sedan se vilka platser som kommer i fråga.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att Vattenfall skickat en skrivelse med ett visst innehåll till industriministern och en skrivelse med ett annat innehåll till de berörda kommunerna och att innehållen i dessa båda skrivelser delvis strider mot varandra.

Jag vill nu bara notera det sista industriministern sade och understryka att jag tycker att det är mycket värdefullt. Jag önskar industriministern all framgång i strävandena att påverka och förmå Vattenfall till en ändrad ståndpunkt när det gäller den ifrågavarande utbyggnaden.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om de föredragna betänkandena samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 2 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle inrikesutskottets betänkande nr 15, lagutskottets betänkande nr 23, civilutskottets betänkande nr 31 samt jordbruksutskottets betänkanden nr 13 och 14 i nu angiven ordning uppföras närmast efter konstitutionsutskottets betänkande nr 13.

§ 3 Kammaren åtskildes kl. 01.45.

In fidem
BENGT LAMBE

/Solveig Gemert